

Capturarea mass-mediei și a altor mijloace de comunicare publică în Republica Moldova

Petru Macovei
Ion Bunduchi
Viorica Zaharia
Aneta Gonța
Anastasia Nani
Mariana Rață
Victoria Dodon

Chișinău, 2017

Acest studiu a fost realizat de Asociația Presei Independente la solicitarea Transparency International - Moldova în cadrul proiectului „Consolidarea statului democratic și de drept: contribuția societății civile” susținut financiar de Ambasada Regatului Olandei la București prin Programul Fondului de Responsabilitate. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția finanțatorilor.

Cuprins:

	Pag.
<i>Introducere</i>	3
1. Regimul proprietății și monopolurile pe piața mass-media	6
2. Fenomenul manipulării informaționale prin intermediul mass-mediei controlate de grupuri de interese	20
3. Blogurile electronice și rețelele de socializare ca surse de informare și comunicare publică în beneficiul persoanelor și grupurilor de interese	29
4. Constatări generale	38
<i>Anexă</i>	39

Abrevieri

AAPM – Asociația Agențiilor de Publicitate

APEL – Asociația Presei Electronice

API – Asociația Presei Independente

ANRCETI – Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

BNS – Biroul Național de Statistică

BOP – Barometrul opiniei publice

CC – Consiliul Concurenței

CCA – Consiliul Coordonator al Audiovizualului

CJI – Centrul pentru Jurnalism Independent

CSI – Comunitatea statelor independente

FR – Federația Rusă

PCRM – Partidul Comuniștilor din Republica Moldova

PDA – Partidul Demnitate și Adevăr

PDM – Partidul Democrat din Moldova

PL – Partidul Liberal

PLDM – Partidul Liberal Democrat din Moldova

PSRM – Partidul Socialiștilor din Republica Moldova

RM – Republica Moldova

UEA – Uniunea Eurasiatică

UE – Uniunea Europeană

UTAG – Unitatea Teritorial-Administrativă Gagauz-Yeri

UV – Uniunea vamală

Introducere

În orice societate democratică, instituțiile mass-media au un rol extrem de important în monitorizarea acțiunilor guvernării și a altor actori politici și sociali care gestionează puterea sau beneficiază de surse publice sau surse care pot fi asociate banilor publici. Totodată, presa și jurnaliștii au responsabilitatea de ”câini de pază” ai democrației, în sensul cel mai larg al acestei expresii, urmând să semnaleze derapajele democratice și orice alte abuzuri și atentate la adresa drepturilor omului, delapidarea banilor și a bunurilor publice, luarea deciziilor care vizează treburile publice în mod netransparent sau în interesul privat/de grup al unor persoane sau grupuri de persoane etc. Anume pentru că presa îndeplinește sau ar trebui să îndeplinească aceste funcții sociale de mare importanță și de interes public major, libertatea presei și a jurnaliștilor este protejată și facilitată în toată lumea democratică. Dacă însă mass-media funcționează, în totalitate sau parțial, ca instrument de influență și manipulare sistematică a opiniei publice în interesul unor persoane sau grupuri cunoscute oficial sau care acționează ”din umbră”, inclusiv oameni de afaceri, partide și alte formațiuni politice, grupuri de politicieni, și/sau alte grupuri sau persoane care urmăresc scopul capturării instituțiilor publice prin subordonarea acestora intereselor lor private sau de grup, acest lucru demonstrează că înșiși respectivele instituții mass-media sunt capturate. Astfel, mass-media capturată nu-și mai îndeplinește funcțiile sale sociale, adică nu informează obiectiv societatea, ci o manipulează și distorsionează intenționat și sistematic realitatea pentru a justifica acțiunile de acaparare a instituțiilor publice de către anumite grupuri de interese și pentru a inocula publicului larg convingerea că aceste acțiuni sunt necesare și benefice.

În Republica Moldova, diferiți experți și organizații neguvernamentale credibile au semnalat anterior și continuă să semnaleze tendințe îngrijorătoare pe piața media, generate de lipsa unor reforme structurale și de accentuarea pozițiilor dominante, pe fundalul unei concurențe neonestă. După anul 2009, când guvernarea de opt ani a Partidului Comuniștilor a luat sfârșit, iar puterea a fost preluată de câteva partide care s-au declarat pro-europene, în Moldova s-a anunțat așa-numita liberalizare a pieței mediatică pentru a sparge monopolul statutului în domeniul mediatic, iar autoritățile și-au asumat mai multe reforme în acest sens. Însă aceste angajamente au fost și rămân mai mult declarative, deoarece nu sunt urmate de acțiuni concrete și eficiente. Conform studiului „Reformele în domeniul mass-media în perioada 2009-2013: între promisiuni și fapte”¹, elaborat de Asociația Presei Independente (API), „în anii 2011-2013 promovarea reformelor mai mult a stagnat, clasa politică moldovenească „a amânat” aprobarea unor inițiative legislative și normative foarte importante pentru dezvoltarea mass-media, iar implementarea practică a unor legi deja adoptate are loc cu mari întârzieri. Astfel, planul de acțiuni pe segmentul audiovizualului, în cea mai mare parte, a eșuat, iar obiectivele prioritare nu au fost atinse. Cu excepția legislației electorale, în celelalte domenii (cadru normativ, autoritatea de reglementare, serviciul public, autoritatea de supraveghere, publicitate etc.), esențiale pentru dezvoltarea audiovizualului autohton pe principii democratice, reformele au fost și continuă să fie înfăptuite cu jumătăți de măsură, iar în unele cazuri – mimate”.

Studiul „Pluralismul extern al mass-mediei din Republica Moldova în anul 2015”², realizat de Asociația Presei Electronice (APEL)², constată „o concentrare excesivă a proprietății și a audienței, ceea ce favorizează crearea unor poziții dominante în formarea opiniei publice și duce la uniformizarea conținutului media, punând astfel în pericol pluralismul și diversitatea în mass-media”. Aceeași organizație remarcă³ un grad scăzut al pluralismului mediatic intern în cazul majorității televiziunilor importante și a unor site-uri de știri. Și “Raportul asupra situației presei din Republica Moldova în anul 2015”⁴, elaborat de Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI), a semnalat regresul situației presei în Moldova: “Pe tot parcursul anului, o bună parte a instituțiilor de presă private s-au comportat adesea ca o portavoce a partidelor și a patronilor. Cazuri de partizanat politic și/sau limitare a pluralismului de opinie au ieșit în evidență în mod special pe durata alegerilor locale (...). În activitatea de după alegeri s-a putut observa de asemenea că posturile TV controlate de politicieni și-au racordat politicile editoriale la

¹ <http://api.md/upload/files/studiu-REFORMELE-en-WEB.pdf>

² http://apel.md/public/upload/md_2016.05.31_Pluralismul-extern-2015_ro.pdf

³ http://www.apel.md/public/upload/md_Pluralismul_intern_al_mass-media_din_RM_2014.pdf

⁴ <http://www.media-azi.md/ro/publicatii/raport-asupra-situa%C8%9Biei-presei-din-republica-moldova-%C3%AEen-anul-2015>

interesele proprietarilor, în detrimentul pluralismului de opinie”. Conform rapoartelor de monitorizare a mass-mediei⁵, această tendință s-a accentuat în timpul alegerilor prezidențiale din anul 2016.

Deteriorarea situației din Republica Moldova la capitolul libertatea presei și libertatea jurnaliștilor a fost atestată și de către organizațiile internaționale care monitorizează dezvoltarea democratică în lume. Organizația internațională Freedom House plasează Republica Moldova în topul țărilor cu presa parțial liberă în raportul „Freedom of the Press”⁶, însă indicatorii care măsoară situația presei, inclusiv contextul legal, politic, economic în care funcționează mass-media nu au cunoscut îmbunătățiri după anul 2011, iar pe unele segmente se înregistrează un regres evident. Conform “Word Press Freedom Index” al Organizației internaționale “Jurnaliștii fără Frontiere”⁷, în anul 2017 Republica Moldova ocupă locul 80 din 180 de țări ale lumii incluse în acest clasament. Țara noastră a pierdut patru poziții în clasament față de anul 2016, inclusiv pentru că “politica editorială a instituțiilor media din Republica Moldova este influențată de interesele politice ale proprietarilor, iar provocările majore sunt independența jurnalistică și transparența proprietății media”.

“Indicele situației mass-media (ISMM) din Republica Moldova în 2016”⁸, realizat de CJI, atestă “o situație generală gravă a mass-media în Republica Moldova. Cele mai afectate zone sunt contextul politic, urmat, ca gravitate, de mediul economic și de securitatea spațiului mediatic, ca parte a securității spațiului informațional național”. În Rezoluția Forumului Mass-Media 2016⁹, experții și comunitatea jurnalistică din Moldova au atestat “o concurență neloială în domeniul mass-media și în cel al publicității comerciale, o degradare fără precedent a calității produselor mediatică oferite de multiple mass-media importante, mai ales, în perioada alegerilor prezidențiale care mai degrabă au dezinformat decât au informat electoratul, îndemnând angajații din mass-media să se opună controlului politic și/sau economic și să revină la respectarea standardelor profesionale, exercitându-și misiunea firească în beneficiul cetățeanului și nu al patronului-politician”.

În cadrul acestui studiu, Asociația Presei Independente (API) a cercetat obiectiv și pertinent situația actuală de pe piața mass-media și a sistemelor conexe de informare și comunicare (blogurile electronice, rețelele de socializare) pentru a identifica potențiale elemente de capturare a instituțiilor mass-media în sensul subordonării acestora scopului declarat sau ascuns al grupurilor de interese de a captura instituțiile statului. În particular, au fost studiate cazurile și formele de manifestare a subordonării politicilor editoriale ale instituțiilor mass-media intereselor personale, politice și/sau economice ale unor persoane și grupuri potențial interesate în manipularea opiniei publice pentru a susține informațional, a promova și justifica în fața publicului procesul de capturare a statului. Au fost supuse analizei următoarele aspecte relevante pentru perioada de cercetare 2013-2016:

- regimul proprietății și monopolurile pe piața mass-media;
- fenomenul manipulării informaționale prin intermediul mass-mediei controlate de grupuri de interese;
- blogurile electronice și rețelele de socializare ca surse de informare și comunicare publică în beneficiul persoanelor și grupurilor potențial interesate în capturarea statului.

Studiul conține constatări generale pe fiecare din aspectele cercetate și un set de recomandări pentru ameliorarea situației.

⁵ <http://www.api.md/upload/Raport%20de%20monitorizare%20a%20mass-media%20in%20campania%20electorala,%20FINAL,%2015.09.2016-11.11.2016.pdf>

⁶ <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2016/moldova>

⁷ <https://rsf.org/en/ranking/2017>

⁸ <http://www.media-azi.md/ro/publicatii/indicele-situa%C8%9Biei-mass-media-ismm-din-republica-moldova-%C3%AE-2016>

⁹ http://api.md/upload/REZOLUTIE_Forum_M_M_2016_FINAL.pdf

1. Regimul proprietății și monopolurile pe piața mass-media

Constatări

- ***Legislația RM asigură transparența reală a proprietății mass-media doar în audiovizual.***

Norme juridice cuprinse în Codul electoral, în vigoare din anul 2010, stipulează obligativitatea fiecărui radiodifuzor de a face public numele proprietarului/propietarilor, iar cele din Codul audiovizualului, în vigoare din noiembrie 2015, prevăd suplimentar publicarea pe pagina web a radiodifuzorului orice modificare a structurii proprietății.

Legea Presei, adoptată în octombrie anul 1994, operează doar cu noțiuni de ”fondator” și ”cofondator” de publicații periodice și de agenții de presă.

În legislația națională lipsesc norme juridice cu referire la transparența proprietății în mass-media on-line.

- ***Legislația RM nu asigură măsuri eficiente de prevenire și contracarare a pozițiilor dominante pe piața media.***

Legislația mass-media prevede doar reglementări cu caracter general, care nu conțin dispoziții speciale vizând caracteristicile specifice ale sectorului mediatic. Reglementările nu conțin praguri sau limite specifice, determinate în baza unor criterii obiective (numărul de licențe, cota de audiență, circulația și/sau distribuirea capitalului social și/sau a drepturilor de vot, cifra de afaceri/veniturile etc.), pentru a preveni un nivel înalt de concentrare a proprietății și/sau de control în acest sector.

- ***Autoritățile statului (Parlamentul, Guvernul, partidele de la guvernare) tolerează și încurajează situația creată fie prin acțiuni mimate de redresare a stării de lucruri, fie prin lipsă de acțiuni. Partidele politice importante de opoziție, mai degrabă, încearcă să acapareze instituții mediatice, ca și cele de la guvernare, decât să lupte pentru însănătoșirea domeniului în beneficiul întregii societăți.***

Toate guvernările de la 2009 încoace, în planurile de activitate, pe segmentul mass-media, se angajau să reformeze domeniul pe principii democratice. Nici o guvernare nu și-a onorat angajamentele. În Parlament, din anul 2011, stă un nou proiect al Codului audiovizualului, cu expertize europene pozitive, dar care doar în 2015 a fost transformat în inițiativă legislativă, în 2016 a fost votat în primă lectură și, deși conform promisiunilor publice, urma să fie adoptat până la finele anului, acest lucru nu s-a întâmplat. Motivul – importanți parlamentari sunt și importanți proprietari de instituții mediatice, în special, de televiziuni.

- ***Situația actuală privind proprietatea mass-media prezintă poziții dominante pe piața audiovizualului, domeniu care, potrivit sondajelor de opinii din ultimii ani, are cel mai mare impact asupra consumatorilor. Atare situație se menține pe parcursul ultimilor ani.***

Până în luna mai 2017, patru din cinci televiziuni cu acoperire națională au fost deținute de un singur proprietar, lider al PDM, partid de guvernământ. Afiliate politic sunt cele mai multe televiziuni influente, inclusiv două – apropiate de cel mai important partid parlamentar de opoziție – PSRM, liderul căruia a fost ales în toamna anului 2016 președinte al RM. Majoritatea televiziunilor importante sunt afiliate politic, totuși, în ultimii 3-4 ani, poziția dominantă privind proprietatea mass-media a fost deținută de actualul lider al PDM.

- ***CCA, practic, nu contribuie la prevenirea și/sau contracararea pozițiilor dominante pe piața media. Repartizarea frecvențelor și licențelor se face în lipsa unor criterii clare, exacte și măsurabile de desemnare a câștigătorilor participanți la concurs. Actualele criterii nu se referă la o eventuală poziție dominantă în cazul obținerii unei noi licențe de emisie. Reacții și acțiuni ale CC, în acest sens, n-au existat.***

Componentele CCA, reînnoite cu o treime din numărul membrilor la fiecare doi ani, au fost desemnate, contrar legislației în vigoare, pe criterii politice. Nu există un regulament adecvat de partajare a frecvențelor și licențelor de emisie, în care, printre criterii, să se regăsească și unul ce ar preveni apariția monopolurilor. CCA, de când există, nu a avut pe ordinea de zi a ședințelor publice vreo chestiune

referitoare la regimul juridic al proprietății. CCA nu s-a opus în anul 2010 inițiativei legislative prin care fiecărui radiodifuzor i se acorda dreptul să dețină nu două, ci cinci licențe de emisie. CCA, în pofida prevederilor legale și influențat de factorul politic, a facilitat monopolizarea pieței audiovizualului, eșuând în exercitarea atribuției de garant al interesului public. CC nu a demonstrat, deocamdată, preocuparea sa pentru prevenirea și contracararea pozițiilor dominante de pe piața mass-media.

- ***Pe piața publicității, subdezvoltată, sunt atestate poziții dominante, care, la rândul lor, mențin și susțin monopolurile de pe piața media.***

Legislația națională cu privire la publicitate nu impune praguri/limite speciale (cu excepția presei scrise) pentru publicitatea pe care o poate accesa o instituție mediatică. Reglementările prevăd doar anumite limite (20% din ora de emisie și 15% din ziua de emisie) permise pentru plasarea publicității în spațiul de emisie al radiodifuzorilor. Nici BNS, nici CC, nici CCA nu prezintă cu regularitate (anual/semestrial/trimestrial) date exacte cu referire la piața publicității. Cele mai complexe date le prezintă societatea civilă, în special, AAPM, date, care atestă poziții dominante pe acest segment.

1.1. Legislație deficientă

Legislația națională conține doar prevederi de asigurare a transparenței proprietarilor în mass-media electronică. Astfel, Codul audiovizualului, în art. 66, alin. (6), stipulează obligativitatea radiodifuzorilor privați să facă publică ”lista cu numele proprietarului beneficiar/prorietarilor beneficiari și datele privind cota lor de participare la capitalul social...”¹⁰

Codul electoral, prin art. 64¹ alin. (2), obligă fiecare radiodifuzor, în alegeri, să depună la CCA ”o declarație privind politica editorială pentru campania electorală, în care indică numele proprietarului/prorietarilor instituției”.¹¹

Cadrul juridic conține și prevederi vizând mecanisme de monitorizare și informare regulată a publicului cu referire la schimbările în structura proprietarilor mass-media. Codul audiovizualului, bunăoară, în art. 66, alin. (6¹) și (7), obligă radiodifuzorii să publice pe pagina lor web orice modificare intervenită în structura proprietarilor, și să prezinte CCA, anual, până la 1 mai, un raport de activitate care să cuprindă și următoarele informații: numele, cetățenia proprietarului beneficiar/prorietarilor beneficiari, descrierea structurii proprietății, organigrama și capitalul radiodifuzorului, sursele de finanțare a serviciului de programe.

Pentru publicații periodice și agenții de presă nu există prevederi juridice care să asigure transparența proprietății și/sau a proprietarilor. Legea Presei, adoptată în octombrie anul 1994, în art. 5 stipulează:

- (1) Dreptul de a fonda publicații periodice și agenții de presă, indiferent de forma lor organizatorico-juridică, îl are orice persoană juridică a Republicii Moldova și persoană fizică cetățean al Republicii Moldova care a împlinit vârsta de 18 ani și locuiește pe teritoriul ei.
- (2) O publicație periodică sau o agenție de presă poate fi fondată și de două sau mai multe persoane fizice ori juridice, care în acest caz se consideră cofondatori.¹²

Deci, legea operează doar cu noțiuni de ”fondator” și ”cofondator”, situație caracteristică legislației audiovizuale și electorale până la modificările făcute în anii 2010 și 2015.

Cu referire la transparența proprietății în mass-media on-line, asemenea norme juridice în legislația națională lipsesc.

Legislația mass-media, cu o excepție minoră pentru radiodifuzori, nu conține praguri sau limite specifice, determinate în baza unor criterii obiective pentru a preveni un nivel înalt de concentrare a proprietății și/sau de control în acest sector. Excepția minoră o reprezintă prevederea din art. 66, alin. (3) din Codul audiovizualului: „O persoană fizică sau juridică poate deține cel mult două licențe de emisie în aceeași unitate administrativ-teritorială sau zonă, fără posibilitatea de a deține exclusivitatea și poate fi acționar

¹⁰ <http://cca.md/files/Codul%20Audiovizualului.pdf>

¹¹ <http://lex.justice.md/md/312765/>

¹² <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311633>

majoritar la cel mult doi radiodifuzori”.¹³ Prevederea este insuficientă, declarativă, fără a indica pârgחii eficiente de prevenire a concentrării proprietății.

Legea concurenței nu se referă expres la domeniul mass-media. Ea operează cu noțiunile ”*piață relevantă*”, ”*poziție dominantă pe piață*”, ”*cota de piață*”, și nu stabilește limite specifice pentru mass-media. De exemplu, art. 10, alin. (4), se referă la poziția dominantă: ”Se prezumă, pînă la proba contrară, că una sau mai multe întreprinderi se află în poziție dominantă pe o piață relevantă dacă cota ori cotele cumulate pe piața relevantă în cauză, înregistrate în perioada supusă analizei, depășesc 50%”. Alin. (6) precizează că Plenul CC ”va adopta Regulamentul privind stabilirea poziției dominante pe piață și evaluarea abuzului de poziție dominantă”. Art. 11 interzice abuzul de poziție dominantă, iar art. 31 prevede calcularea cotelor de piață, specificând în alin. (2): ”Mărimea totală a pieței și cotele de piață deținute pot fi cunoscute consultînd surse de informație cum ar fi previziunile întreprinderilor sau studiile comandate întreprinderilor de consultanță și/sau asociațiilor profesionale competente, rapoartele financiare și statistice, informațiile de la autoritățile vamale, de la autoritățile de reglementare etc. În absența unor astfel de surse de informație sau atunci cînd previziunile disponibile nu sînt fiabile, Consiliul Concurenței solicită, de obicei, fiecărui furnizor de pe piața relevantă să îi comunice propria cifră de afaceri, astfel încît să poată calcula mărimea totală a pieței și cotele de piață deținute”.¹⁴

Codul audiovizualului acordă o pondere importantă informațiilor despre proprietatea mass-media în procesul de licențiere și, în general, în asigurarea pluralismului, aceste prevederi, însă, sunt declarative și ineficiente. Codul impune CCA obligația de a asigura pluralismul mass-media prin limitarea concentrării proprietății, însă nu oferă instrumente sau mecanisme prin care să-și exercite această obligație. Deși Codul, prin art. 27 impune sancționarea cu retragerea licenței de emisie pentru încălcarea normelor privind regimul proprietății în audiovizual, nici CCA, nici CC nu s-au preocupat în mod special de stabilirea unor asemenea contravenții.

Codul audiovizualului, pe de o parte, nu impune în mod expres limite de concentrare și/sau control în activitatea distribuitorilor de servicii iar, pe de altă parte, nu prevede atribuții clare pentru CCA de a interveni pe acest segment. Bunăoară, art.28, alin. (4) stipulează că CCA poate retrage autorizația de retransmisie în cazul în care distribuitorul de servicii retransmite un serviciu de programe fără deținerea drepturilor de retransmisie sau în cazul cererii titularului, nu și în cazul nerespectării pragurilor și/sau limitelor specifice concentrării proprietății și/sau de control.

Prin urmare, atestăm importante carențe în legislația națională care generează concentrarea proprietății în mass-media și pun în pericol pluralismul mediatic.

1.2. Politici de dezvoltare a mass-media - mimate

În RM nu a existat și nu există o strategie de dezvoltare a domeniului mediatic care, implementată fiind, să conducă la o mai bună informare a cetățenilor. În lipsa unei viziuni clare, de ansamblu, asupra viitorului mass-media, în lipsa unor politici de stat coerente, domeniul s-a dezvoltat haotic, și pînă în prezent este marcat de o concentrare excesivă a instituțiilor mediaticice în capitală (cam 60 %) și, în același timp, lipsa de canale mediaticice locale în aproape o treime dintre raioanele țării; invazia nestingherită a produselor mediaticice străine, în principal, din Rusia, care nu contribuie la o informare adecvată a populației (dimpotrivă, parte dintre ele au caracter propagandistic, denotă ostilitate deschisă față de tot ce este european și occidental și condamnă intențiile țării de apropiere de UE); repartizarea frecvențelor terestre, declarate de lege drept patrimoniu național, unor radiodifuzori care retransmit masiv canale străine, unele – cu tentă propagandistică și de manipulare a opiniei publice; concentrarea celor mai influente mass-media în mâinile unor proprietari afiliați politic sau partinic. Autoritățile nu au demonstrat niciodată preocupare sinceră și specială pentru dezvoltarea mass-media. Anumite speranțe apăruseră după anul 2009, când partide pretins pro-europene au debarcat de la putere comuniștii care guvernaseră țara timp de opt ani. Dar, foarte curînd, noile autorități au început să procedeze ca și cele anterioare – să-și subordoneze importante mass-media și să le determine să activeze pentru interese meschine, de partid, și nu pentru interesul public. De exemplu, în vara anului 2010, înainte de a pleca în vacanță, Parlamentul, la inițiativa fracțiunii PL, a

¹³ http://lex.justice.md/document_rom.php?id=041D82D8:3A07C731

¹⁴ <http://lex.justice.md/md/344792/>

adoptat o modificare a Codului audiovizualului prin care unui proprietar i se permitea să dețină nu două, ci cinci licențe de emisie. Acest fapt a condus, în scurt timp, la o concentrare masivă a proprietății în audiovizual. Deja către alegerile parlamentare din anul 2014, din cinci televiziuni cu acoperire națională, patru (excepție radiodifuzorul public) aparțineau unui singur proprietar, membru de vază al PDM, actualmente – președinte al partidului.

Toate guvernările de la 2009 încoace, în planurile de activitate, pe segmentul mass-media, se angajau să reformeze domeniul pe principii democratice. Nici o guvernare nu și-a onorat angajamentele. Un studiu al societății civile indica onorarea angajamentelor asumate de guvernare în anii 2009-2013 în proporție de 20 la sută.¹⁵

În perioada 2009 – 2016 în Codul audiovizualului, adoptat în 2006, Parlamentul a intervenit în 22 de rânduri și a operat 94 de modificări. Astfel, 35 din cele 68 de articole ale Codului au fost modificate. Situația, însă, nu s-a schimbat în bine, ci, dimpotrivă, pentru că, de exemplu, la articolul 12 - ”Protejarea spațiului informațional național”, cu un singur alineat: ”Spectrul de frecvențe radio sau unde radioelectrice terestre este patrimoniul național al statului care nu poate fi utilizat decât în condițiile legii”, nu s-a intervenit. A fost trecut cu vederea și articolul 21 - ”Condițiile de difuzare a spoturilor publicitare sau de teleshopping”. A rămas intact și articolul 26 - ”Cesiunea licenței de emisie”, deși societatea civilă a semnalat nu o singură dată că articolul permite a face comerț cu frecvențe obținute prin metode obscure și chiar a dat naștere la asemenea practici. Soluția sugerată era: cesionarea să fie acceptată nu mai devreme, decât expirarea primului termen de valabilitate a licenței de emisie. Sugestiile, însă, nu au fost acceptate.

În Parlament, din anul 2011, stă un nou proiect al Codului audiovizualului, cu expertize europene pozitive, dar care doar în 2015 a fost transformat în inițiativă legislativă, în 2016 a fost votat în primă lectură și, deși conform promisiunilor publice, urma să fie adoptat până la finele anului, acest lucru nu s-a întâmplat. Motivul – importanți parlamentari sunt și importanți proprietari de instituții mediatice, în special, de televiziuni.

În februarie 2016, a fost votată în două lecturi o altă modificare, la doar nouă zile după ce a fost înregistrată ca inițiativă legislativă de către un grup de deputați ai PSRM. Potrivit notei explicative la proiectul de lege, scopul amendamentelor era de a reduce monopolizarea mass-media. Astfel, era propusă modificarea articolului 66, al. (3), în vederea reducerii de la cinci până la două a numărului de licențe pe care le poate deține o persoană fizică sau juridică în aceeași unitate teritorial-administrativă. De asemenea, amendamentele inițiale vizau art. 66, al. (4), prin reducerea de la două la unu a numărului de radiodifuzori de diferite tipuri în care o persoană poate fi acționar majoritar sau investitor. Proiectul de lege nu a fost însoțit de avizul Guvernului și nici discutat cu reprezentanții societății civile care făceau parte din grupul consultativ pe lângă comisia parlamentară de specialitate. În plenul Parlamentului a fost examinat și un amendament la textul inițial prin care se preciza că proprietarii de media vor trebui să se conformeze prevederii referitoare la numărul de licențe după expirarea termenului de valabilitate a licențelor pe care le dețin la momentul actual. În definitiv, noul amendament stabilește că o persoană fizică sau juridică poate fi acționar majoritar la cel mult doi radiodifuzori, fiind exclus cuvântul „investitor”. La modul practic, modificarea creează condiții pentru continuarea monopolizării pieței media, or, proprietarii reali ai companiilor audiovizuale vor putea să se conformeze formal prevederilor legii, să-și păstreze două licențe după expirarea termenului de valabilitate a celorlalte deținute acum, în schimb, să rămână „investitori” la un număr nelimitat de radiodifuzori. Modificarea a fost calificată de ONG-urile de media drept încercare de a mima reformele și a proteja interesele unor proprietari de media. Graba cu care a fost votat proiectul de lege, lipsa de transparență în procesul de examinare și prevederile ambigue care se conțin în textul proiectului, intensifică sentimentul de neîncredere în sinceritatea intențiilor guvernanților de a limita concentrarea mass-media.¹⁶

Pe 14 aprilie 2017 au intrat în vigoare noi amendamente la Codul audiovizualului. Astfel, a fost abrogată prevederea din art.2, lit.k, conform căreia proprietarii de media urmau să renunțe la licențele deținute în plus la expirarea valabilității acestora. Amendamentele, însă, nu indică o perioadă exactă în care proprietarii trebuie să se conformeze normei juridice de a deține nu mai mult de două licențe.

¹⁵ <http://api.md/upload/files/Studiu-REFORMELE-rom-WEB-FINAL.pdf>

¹⁶ <http://agora.md/stiri/16921/societatea-civila-ii-cere-lui-timofiti-sa-nu-promulge-modificarile-la-codul-audiovizualului>

Singurul proprietar din RM, deținător a mai mult de două licențe de emisie, politicianul Vl. Plahotniuc, la aproape o lună de la intrarea în vigoare a amendamentelor, a renunțat la două televiziuni – Canal 2 și Canal 3. Decizia de cesiune a respectivelor televiziuni a fost aprobată de către CCA pe 12 mai 2017. Potrivit portalului newsmaker.md¹⁷, Canal 2 și Canal 3 au trecut în posesia companiei Telestar Media, înființată în ajun, deținută de jurnalistul Oleg Cristal, care este și consilierul de imagine al liderului PDM.

1.3 Instituții audiovizuale

Registrele de evidență ale CCA includ 136 de servicii de programe: 78 de posturi de televiziune și 58 de posturi de radio.¹⁸ Cinci televiziuni (*Moldova 1, Prime, Canal 2, Canal 3 și Publika TV*) și opt radiouri (*Radio Moldova, Muz FM, Publika FM, Radio Plai, Hit FM, Vocea Basarabiei, Fresh FM și Radio Noroc*) sunt cu acoperire națională. 85 de radiodifuzori, inclusiv 49 de televiziuni și 36 de stații de radio, își au sediul în municipiul Chișinău, iar 51, 29 de televiziuni și 22 de posturi de radio – în alte localități.

Măsurarea audienței radiodifuzorilor din RM este efectuată sub egida AGB Nielsen Media Research de către compania TV MR MLD, însă obiectivitatea rezultatelor este pusă la îndoială. În monitoring-ul AGB sunt incluse doar 15 televiziuni: *Canal 2, Canal 3, Moldova 1, N4, NTV Moldova, Prime, Pro TV Chișinău, Publika TV, Realitatea TV, Ren TV Moldova, RTR Moldova, TV7, TNT Exclusiv Tv, STS Mega și Super TV*.

Potrivit datelor AGB, în luna ianuarie 2017, de exemplu, cel mai mare rating mediu de audiență zilnică – 3,21%, îl înregistra *Prime*. *Canal 2* ocupa poziția a doua, cu 1,80%, iar *RTR Moldova* – poziția a treia cu 1.60%. Radiodifuzorul public național, *Tv Moldova 1*, cu 1,39% se situa pe poziția a patra. Ratingul celorlalte televiziuni era cuprins între 0,77% și 0,10%.¹⁹

1.4. Proprietari posturilor de televiziune

După intrarea în vigoare, la 1 noiembrie 2015, a normei juridice, potrivit căreia radiodifuzorii privați au obligațiunea de a face publice numele proprietarilor beneficiari și cotele lor de participație, s-au confirmat bănuielile anterioare că importante televiziuni sunt controlate de politicieni și oameni de afaceri, unele cu conexiuni în Federația Rusă. Astfel, omul de afaceri Vladimir Plahotniuc, lider al PDM, până în luna mai 2017, a fost proprietar a patru din cinci televiziuni cu acoperire națională (*Prime, Canal 2, Canal 3 și Publika TV*) prin intermediul SC "General Media Group Corp." SRL. Pe 12 mai CCA a aprobat cesiunea televiziunilor Canal 2 și Canal 3 către compania Telestar Media, administratorul căreia este un consilier al liderului PDM.

Alt proprietar, beneficiar la trei televiziuni (*Super TV, STS Mega și STS Moldova*), deținute prin Real Radio SRL, este Dorin Pavelescu, considerat un apropiat al lui Vladimir Plahotniuc. Legătura dintre cei doi proprietari a fost dezvăluită într-o investigație jurnalistică²⁰, în care se menționa că Dorin Pavelescu este directorul agenției de publicitate „Casa Media Plus” SRL, cu sediul pe aceeași adresă (str. Ghiocelilor, 1) ca și sediul trustului General Media Group ICS. "Casa Media Plus" SRL deține dreptul exclusiv de vîndere a spațiului publicitar pentru posturile de televiziune *Prime, Canal 2, Canal 3 și Publika TV*.²¹

Deținător al licenței de emisie pentru *RTR Moldova* este TV-Comunicații Grup SRL, firmă care are trei fondatori, inclusiv Rosmediakom (50%). Conform unei analize publicate de portalul Moldstreet²², Rosmediakom, potrivit registrului comercial, ale trei fondatori: Sberbank, cea mai mare bancă din Rusia, Vneshekonombank, a doua ca mărime bancă din Rusia și VGTRK, compania de stat de televiziune din Rusia. Ceilalți doi fondatori ai TV Comunicații-Grup sunt Valentina Stețco – o femeie de afaceri care mai deține și Nova-TV Grup, și SB Grup Media SRL, firmă ce are fondatori pe Galina Sîrbu și Oxana Borșevici, rudele fondatorilor de la *Tv Național 4*.

¹⁷ <http://newsmaker.md/rus/novosti/vladimir-plahotnyuk-slivaet-telekanaly-canal-2-i-canal-3-pereshli-pod-kontrol-ego-31317>

¹⁸ <http://cca.md/reports/15>

¹⁹ [http://agb.md/article/2017/%D0%9E%D0%B1%D0%B7%D0%BE%D1%80%20%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B9%20%D0%B0%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B8%20%D1%8F%D0%BD%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C%202017\).pdf](http://agb.md/article/2017/%D0%9E%D0%B1%D0%B7%D0%BE%D1%80%20%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B9%20%D0%B0%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B8%20%D1%8F%D0%BD%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C%202017).pdf)

²⁰ Afaceri subterane. Investigație Rise Moldova (<https://www.rise.md/articol/plahotniucleaks/>).

²¹ <http://media-azi.md/en/node/116256>

²² Proprietarii televiziunilor din Moldova. Analiză Mold-street (<http://www.mold-street.com/?go=news&n=4266>).

Un alt canal cu conexiuni rusești este *REN Moldova*, proprietar Teleproiect SRL, care are ca fondator Agenția de Televiziune Intermedia SRL, deținută de Viaceslav Fiodorov. Denumirea AT Intermedia este identică cu cea a unei astfel de structuri de la Moscova, controlată de societatea pe acțiuni SEK, o companie ce aparține Societății Ruse pentru Drepturile de Autor.

Și *Accent TV*, post de televiziune apropiat de PSRM, are conexiuni cu capitalul din Rusia. Proprietar al postului este Telesistem TV SRL, care are ca fondator compania rusească Media Invest Service. La ultima unic fondator apare Vadim Ciubara, care este menționat în calitate de consultant al PSRM într-un comunicat al Partidului "Spravedlivaya Rossia", potrivit unei investigații a portalului NewsMaker²³. Un alt canal atribuit socialiștilor este *NTV Moldova*, după ce la sfârșitul anului 2015, canalul rusesc *HTV* a reziliat contractul cu *TV7* și a încheiat o înțelegere cu *Exclusiv-Media*, firmă deținută de deputatul socialist Corneliu Furculiță. În ultima sa ședință din 2016, CCA a oferit companiei „Exclusiv Media” SRL, administrată de consilierul municipal al PSRM, Petru Burduja, dreptul de a lansa un nou canal tv - *Exclusiv TV*, în baza canalului rusesc *TNT Comedy*. „Exclusiv Media” SRL este și proprietara ziarului de limbă rusă „Argumentî i faktî” (unde lucrează Galina Dodon, soția fostului lider al socialiștilor, devenit între timp președinte al țării), dar și a site-ului aif.md (Аргументы и факты в Молдове).²⁴

Posturile *Euro TV* și *Alt TV* sunt asociate omului de afaceri Ilan Shor și lider al Partidului Shor, deși acesta neagă că ar fi în spatele celor două televiziuni. Acestea sunt oficial în proprietatea Ritei Țvic prin firma Media Resurse SRL, a cărui fondator este compania Klassika Media SRL, brand asociat cu numele lui Ilan Shor.

Chiril Lucinschi, ex-deputat PLDM și ex-președinte al comisiei parlamentare de specialitate, s-a anunțat ca proprietar la *TV7* (Analitic Media-Grup) și la *TNT Bravo* (Bravo TV SRL) în ambele cazuri cu o cotă de 100%. În februarie 2017 el a anunțat că își depune mandatul de deputat și părăsește rândurile PLDM, precizând că se va implica în activitatea *TV7*. Potrivit lui, a cedat 75 la sută din acțiunile postului *TV7* unei asociații de jurnaliști, care va asigura activitatea canalului.²⁵

Beneficiarul *Jurnal TV*, televiziune apropiată de PDA, este omul de afaceri Victor Țopa care deține această televiziune prin intermediul firmei germane Rheinwein Media Management Germany GMBH.

1.5. Concentrarea proprietății în audiovizual

Nivelul de concentrare poate fi dedus din cifra anuală de afaceri a radiodifuzorilor. Potrivit datelor furnizate de CCA, în 2014 în Fondul de susținere a radiodifuzorilor au fost acumulate resurse financiare în valoare de 3188,9 mii lei, în 2015 - 3163,4 mii lei și în 2016 – 2359,2 (1% din cifra de afaceri anuală a radiodifuzorilor, potrivit stipulărilor legale). Astfel, deducem, că cifra de afaceri a tuturor radiodifuzorilor din RM a constituit în anul 2014 circa 319 milioane de lei, în 2015 - circa 316 milioane de lei și în 2016 – aproape 236 milioane de lei. Date suplimentare – în tabelul alăturat.

Nr.	Proprietar	anul	Cifra de afaceri dedusă (cu aproximație)	%
		2014		
1.	General Media Group ICS		121 milioane lei	37,93%
2.	Jurnal de Chișinău Plus SRL		30 milioane lei	9,40%
3.	Analiticmedia-Grup SA		24 milioane lei	7,52%
4.	IPNA Compania Teleradio-Moldova		23 milioane lei	7,21%
5.	Prodigital SRL		20 milioane lei	6,26%
		2015		
1.	General Media Group ICS		124 milioane lei	39,24%
2.	Jurnal de Chișinău Plus SRL		26 milioane lei	8,22%
3.	Analiticmedia-Grup SA		23 milioane lei	7,28%

²³ Исследование NM: как поделен молдавский телерынок (<http://www.mold-street.com/?go=news&n=4266>).

²⁴ <http://agora.md/stiri/26512/cca-a-dat-unda-verde-pentru-un-nou-post-al-socialistilor--exclusiv-tv--reactia-maiei-sandu>

²⁵ <http://www.jurnal.md/ro/politic/2017/2/22/chiril-lucinschi-se-retrage-din-politica-si-a-depus-mandatul-de-deputat-si-paraseste-pldm/>

4.	Prodigital SRL		21 milioane lei	6,64%
5.	IPNA Compania Teleradio-Moldova		19 milioane lei	6,01%
		2016		
1.	General Media Group ICS		94 milioane lei	39,83%
2.	IPNA Compania Teleradio-Moldova		17 milioane lei	7,20%
3.	Prodigital SRL		16 milioane lei	6,77%
4.	Selectcanal Tv SRL N4		13 milioane lei	5,50%
5.	Jurnal de Chișinău Plus SRL		12 milioane lei	5,08%

Sursa: Prelucrare proprie a datelor oferite de CCA.

Astfel, primii 3 proprietari, în anul 2014 au întrunit, cumulativ o cotă de piață de circa 175 de milioane de lei, sau 54,85% din total; în 2015 - de 173 milioane de lei sau aproximativ 54,73% din total; în 2016 - de 127 de milioane de lei sau circa 53,80% din total.

De observat că proprietarul General Media Group ICS, în fiecare din cei trei ani, a avut o cifră de afaceri mai mare decât următorii 4 proprietari luați împreună.

La începutul anului 2016, presa scria că proprietarul General Media Group ICS mai deține două televiziuni - STS Moldova și Super TV²⁶, prin compania Real Radio SRL. De precizat că Real Radio SRL în 2016 a declarat o cifră de afaceri de circa 9 milioane de lei sau 3,81% din total, aproximativ ca și Analiticmedia-Grup SA, deținătoarea postului Tv 7, care nu se mai regăsește în top 5 radiodifuzori cu cele mai mari cifre de afaceri în 2016, situându-se abia pe poziția a 9-a.

1.6. Oferta televiziunilor

Majoritatea televiziunilor din cele 15, a căror audiență este măsurată de AGB, sunt dominate din punct de vedere al conținuturilor de emisiuni de fabricație rusă. Datele pentru luna ianuarie 2017, de exemplu, demonstrează că 25 din 45 de emisiuni cu cel mai mare rating (câte trei de la fiecare canal) sunt difuzate în limba rusă, de regulă, preluate de la canalele rusești sau filme artistice de producție sovietică și seriale concepute și realizate în Federația Rusă. Puținele excepții în acest sens sunt *Moldova 1*, *Pro TV Chișinău*, *Publika TV*, *Realitatea TV* și parțial *Canal 2*. Bunăoară, emisiunea "Pole ciudes", difuzată de *Prime* (Первый канал), a înregistrat cel mai înalt rating, 16,96% sau peste jumătate de milion de telespectatori la nivel de țară.²⁷

Un studiu²⁸ realizat în 2014 releva că la 8 posturi de televiziune (*Canal 2*, *Canal 3*, *Jurnal TV*, *Moldova 1*, *Prime*, *Pro TV Chișinău*, *Publika TV* și *TV7*) coloana sonoră a filmelor străine difuzate era dominată în proporție de 83 la sută de limba rusă.

După destrămarea URSS, distribuitorii de film din FR au obținut dreptul de a-și extinde operațiunile și pe teritoriul țărilor care fac parte din CSI. Procurând drepturile de distribuție pentru un film, distribuitorul din FR capătă automat și drepturile pentru RM. Aceasta le permite să aplice tarife mici, considerând în acest sens RM nu ca pe o țară aparte, ci ca pe o regiune a Rusiei.

Din punct de vedere financiar producțiile rusești sunt mult mai accesibile pentru posturile Tv din RM decât producțiile europene. Pe această cale pe micile ecrane din RM ajung cele mai multe filme și seriale atât de producție rusească, cât și internațională. Majoritatea posturilor Tv care cumpără drepturi de difuzare a filmelor au furnizori din FR.

Un studiu realizat în 2016²⁹ releva, de exemplu, că filmele artistice, difuzate de 12 posturi Tv (*Moldova 1*, *Prime*, *Canal 2*, *Canal 3*, *Realitatea Tv*, *STS*, *N4*, *Tv 7*, *ProTv*, *TNT Bravo*, *RTR*, *NTV*) timp de o

²⁶ <http://agora.md/stiri/16360/surse-plahotniuc-a-mai-cumparat-doua-televiziuni---ctc-moldova-si-super-tv>

²⁷ [http://agb.md/article/2017/%D0%9E%D0%B1%D0%B7%D0%BE%D1%80%20%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B9%20%D0%B0%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B8%20\(%D1%8F%D0%BD%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C%202017\).pdf](http://agb.md/article/2017/%D0%9E%D0%B1%D0%B7%D0%BE%D1%80%20%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B9%20%D0%B0%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B8%20(%D1%8F%D0%BD%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C%202017).pdf)

²⁸ "Pluralismul intern al mass-mediei din Republica Moldova: oportunitate și realitate", redactat de Asociația Presei Electronice pentru Fundația Soros-Moldova. Chișinău, 2014. Disponibil: http://www.apel.md/public/upload/md_Pluralismul_intern_al_mass-media_din_RM_2014.pdf.

²⁹ http://soros.md/files/publications/documents/Studiu_Securitatea%20informatiionala%20din%20perspectiva%20mediatica_2016.pdf

săptămână, proveneau în proporție de 61,73% din SUA și 31,91% - din Rusia. Cu referire la seriale, proporția era următoarea: 81,82% - din Rusia și 9,09% - din SUA. Atestăm, deci, o dominație categorică a seriilor rusești, după ce în anii 90 majoritatea acestora proveneau din America Latină. Serialele Tv sunt, de fapt, cele mai eficiente și mai puțin costisitoare instrumente de impunere a unor modele comportamentale în societate sau de promovare a unor idei.

1.7. Regimul de proprietate în cablu și IP TV

În RM funcționează 83 de furnizori ai serviciilor de televiziune prin cablu și IP TV. Patru cei mai importanți dintre ei sunt: S.A. "Moldtelecom", "Sun Communications" SRL, „TV-Box” SRL și "AMT" SRL. Conform datelor ANRCETI, cei patru operatori dețin împreună cam 2/3 din piață, atât ca cifră de afaceri, cât și ca număr de abonați, iar primii doi – mai mult de jumătate.

Evoluția cotelor de piață deținute de cei mai mari furnizori, în funcție de venituri, este prezentată în tabelul alăturat:

Nr.	Operator	Anul / Cota de piață		
		2013	2014	2015
1.	S.A. „Moldtelecom”	24,2 %	26,3 %	28,8 %
2.	SRL „Sun Communications”	30,0 %	28,5 %	27,8 %
3.	„AMT” SRL	4,5 %	4,1 %	3,6 %
4.	„TV BOX” SRL	3,7 %	7,7 %	8,3 %

Sursa: Prelucrare proprie a datelor ANRCETI, disponibile pe [http://www.anrceti.md/files/filefield/Evolutia_Pietei_2015\(rom\).pdf](http://www.anrceti.md/files/filefield/Evolutia_Pietei_2015(rom).pdf)

Ceilalți 79 de furnizori dețineau împreună o cotă de piață estimată la 37,6% în 2013; 33,4% în 2014 și 31,5% în 2015.

Astfel, primii trei proprietari în fiecare dintre cei trei ani analizați, au deținut cumulativ o cotă de piață, în funcție de venituri, de 58,7% în 2013; 62,5% în 2014 și 64,9% în 2015.

Evoluția cotelor de piață deținute de principalii furnizori, în funcție de numărul de abonați, este prezentată în tabelul alăturat:

Nr.	Operator	Anul / Cota de piață		
		2013	2014	2015
1.	SRL „Sun Communications”	36,9 %	37,5 %	35,8 %
2.	S.A. „Moldtelecom”	17,7 %	19,9 %	20,9 %
3.	„AMT” S.R.L.	7,2 %	5,8 %	5,2 %
4.	„TV BOX” S.R.L.	2,1 %	3,5 %	4,2 %

Sursa: Prelucrare proprie a datelor ANRCETI, disponibile pe [http://www.anrceti.md/files/filefield/Evolutia_Pietei_2015\(rom\).pdf](http://www.anrceti.md/files/filefield/Evolutia_Pietei_2015(rom).pdf)

Ceilalți 79 de furnizori dețineau împreună o cotă de piață estimată la 36,1% în 2013; 33,3% în 2014 și 33,9% în 2015.

Astfel, primii trei proprietari în fiecare dintre cei trei ani analizați, au deținut cumulativ o cotă de piață, în funcție de numărul de abonați, ce a depășit 60 la sută din total.

1.8. Principalii furnizori de servicii

„Sun Communications S.R.L.” (Sun TV) s-a lansat pe piață în 1993. Din 2001 utilizează fibră optică și furnizează servicii de televiziune prin cablu, Internet la viteze înalte (broadband Internet) și de telefonie fixă.

„S.A. Moldtelecom” este operatorul național de telecomunicații, înființat în 1993. Compania oferă servicii de telefonie fixă, Internet de bandă largă, telefonie mobilă 3G și televiziune digitală interactivă IP TV. În 2010 a lansat serviciul de Televiziune Digitală și formatul HD. Din 2011, abonații serviciilor de televiziune digitală pot accesa opțiunile interactive, iar de la începutul 2015, conținuturi în format 3D.

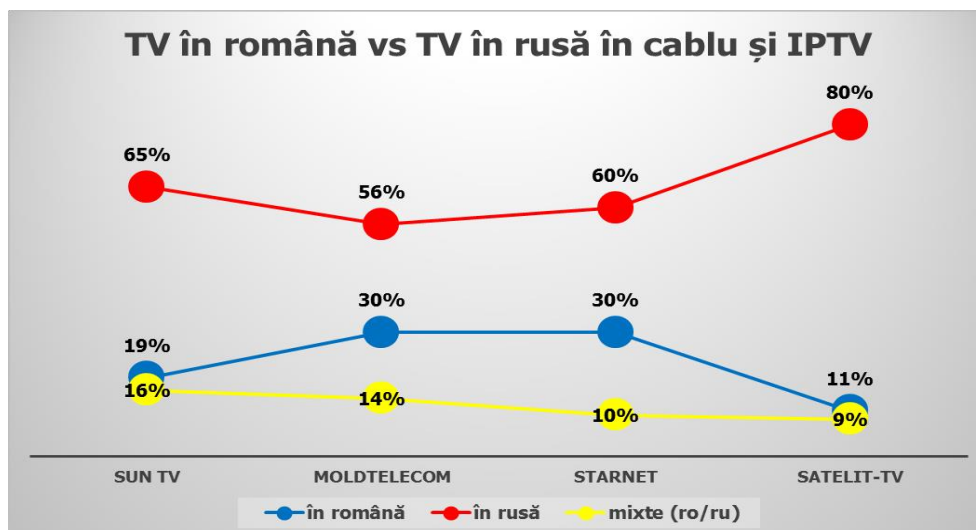
Societatea Comercială „TV BOX S.R.L”, furnizează din 2011 servicii de TV prin cablu și IP TV, în calitate de partener al companiei *Starnet*.

„AMT S.R.L”, fondatoarea studioului de televiziune prin cablu *Satelit-TV*, este un distribuitor de servicii TV prin cablu și activează pe piață din 1992.

1.9. Oferta furnizorilor de servicii din perspectivă lingvistică

Ofertele de cablu (analogic și digital) și IP TV, sub aspectul limbilor de difuzare, prezintă evidente disproporții între principalele două limbi de circulație din țară în cazul celor patru cei mai mari furnizori de servicii.

Astfel, la *Sun TV* raportul dintre canalele de limba română și cele de limbă rusă este de 1:3; la *Moldtelecom* și la *Starnet* - de 1:2; la *Satelit-TV* - de 1:7 (a se vedea tabelul alăturat).

Sursa:

http://soros.md/files/publications/documents/Studiu_Securitatea%20informatiionala%20din%20perspectiva%20mediatica_2016.pdf

Producția mediatică de limba rusă este, de departe, pe primul loc în topul preferințelor de consum și în regiunile țării. În UTAG, bunăoară, peste 90 la sută din populație preferă să urmărească programe de știri Tv în limba rusă și doar ceva mai mult de 2 la sută – în limba română, potrivit unui studiu³⁰ realizat la finele anului 2015. Mass-media rusească se bucură de încrederea a 83 la sută dintre cei chestionați, iar cea din RM - de 43%. Mass-media din România, UE și Ucraina se bucură de cote de încredere care variază între 6 și 14 la sută. O atitudine bună față de SUA au mai puțin de 20% dintre respondenți, iar față de NATO – mai puțin de 10 la sută, conform studiului.

1.10. Unele efecte ale mesajelor transmise de media în spațiul mediatic

Percepția vectorului de dezvoltare a țării (UE vs UV/UEA)

În anul 2011, potrivit datelor BOP, pentru aderarea RM la UE se pronunțau 64 la sută dintre respondenți, iar împotriva – 15%³¹. Un an mai târziu aceste valori constituiau 52% și, respectiv, 30%³². În aprilie 2016 numărul celor care ar vota pentru sau contra aderării, practic, s-a echivalat: 41,3% și, corespunzător, 41,2%³³. În schimb, pentru aderarea la UV (Rusia-Belarus-Kazahstan), chestiune care nu a fost vreodată pe agenda guvernării, spre deosebire de cea de integrare în UE, ar vota 53,7%, iar contra – 31,7%³⁴.

În UTAG pentru aderarea la UEA ar vota 84,4 la sută, iar împotriva – 3,2% dintre respondenți. Pentru UE ar vota 3,1%, iar împotriva – 79%. La fel, și în raionul Taraclia, populat compact de etnici bulgari, 82% ar

³⁰ Studiu privind nivelul de integrare al populației din UTA Găgăuzia și raionul Taraclia în societatea din Republica Moldova.

(http://ipp.md/public/files/Evenimente/Sondaj_Gagauzia_-_Taraclia_draft_ro.pdf).

³¹ http://ipp.md/public/files/Barometru/Brosura_BOP_05.2011_prima_parte.pdf

³² http://ipp.md/public/files/Barometru/Brosura_BOP_05.2012.pdf

³³ Barometrul Opiniei Publice, Chișinău, aprilie 2016, p.65

³⁴ Idem, p. 67

vota pro UEA și 11% – împotriva, pe când pentru aderarea la UE aceste valori constituie 5,1% și, respectiv, 82,9%³⁵.

În Transnistria, rezultatele unei cercetări realizate în luna mai, 2016, pe un eșantion de 964 de persoane releva că vectorul eurasiatic este sprijinit de 89,9% din populație.³⁶

Percepția situației din Ucraina

Potrivit BOP din aprilie 2015³⁷, 27,9% dintre respondenți considerau că evenimentele din estul Ucrainei au fost cauzate de amestecul SUA și UE în treburile interne ale Ucrainei, iar 42,7% – că au fost cauzate de FR care se opune apropierea Ucrainei de UE. În opinia a 36,2% dintre participanții la sondaj, Crimeea este pământ rusesc, iar pentru 38,1% – că este pământ ucrainean. În același rând, datele studiului privind nivelul de integrare al populației din UTAG și raionul Taraclia în societatea din RM³⁸ indicau că 63,9% dintre respondenții bulgari și 82,1% dintre cei găgăuzi, susțin intrarea Crimeii în componența FR.

La nivel de țară, sondajul arată că 41,6% din populație consideră că în Ucraina guvernarea a fost preluată în mod democratic, în timp ce 37,3% – că în mod nedemocratic și anticonstituțional. 50,8% dintre respondenții din Taraclia și 54,1% din Găgăuzia cred că actuala conducere a Ucrainei nu a fost aleasă în mod democratic. O majoritate covârșitoare a acestora (66,1% în raionul Taraclia și 70,6% în UTAG) cred că în urma Maidanului în Ucraina au venit la putere fasciști.

1.11. Autorități de reglementare/protejare a spațiului audiovizual

CCA și CC, până în prezent nu au demonstrat că pot preveni sau contracara nivelul înalt al concentrării proprietății și/sau de control în domeniul audiovizualului. Cauze sunt multiple. Legislația nu prevede intervenția obligatorie a CCA în cazul examinării compatibilității cu mediul concurențial a cazurilor de concentrare economică. Cadrul juridic instituie atribuțiile CC în raport cu „*domeniul concurenței, ajutorului de stat și publicității*”, în lipsa unor reglementări și/sau competențe speciale ale CC cu privire la domeniul mediatic. CC are competența de a aplica doar normele generale și în raport cu piața mass-media. Legislația nu obligă CC să solicite avizul CCA în cazul examinării problemelor privind încurajarea liberei concurențe de către CCA și nici CCA nu este obligat prin lege să solicite avizul CC. Cadrul normativ în vigoare nu prevede competența CC de a refuza aprobarea prealabilă a concentrării de proprietate și/sau de control în sectorul mediatic din motive de pluralism media, inclusiv în cazurile de cesiune de licență. În același timp, CCA și CC au competența de a adopta acte normative necesare pentru implementarea legislației audiovizuale și din domeniul concurenței, acestea, însă, întârzie să apară. Mai mult, există posibilitatea reală ca CCA să colaboreze cu CC. Pe 4 iulie 2014 a fost semnat și un Acord de colaborare între CCA și CC, prin care părțile s-au angajat să se sprijine reciproc în vederea îndeplinirii atribuțiilor conferite prin lege. Cu toate acestea, nu este cunoscut vreun caz în care CCA să fi solicitat intervenția CC și viceversa, cu referire la concentrarea proprietății în audiovizual. Constatăm, astfel, că Acordul de colaborare este unul formal.³⁹

Sub influența factorului politic exercitarea atribuțiilor CCA și CC în prevenirea/contracarea concentrării proprietății fie este minimizată, fie – mimată. CCA și CC nu au prezentat nici o dată evaluări publice cu referire la situația concentrării proprietății în mass-media. Asemenea date lipsesc și în rapoartele anuale, prezentate de cele două autorități în parlament.

Cu referire la asigurarea transparenței proprietarilor în audiovizual, o normă juridică în acest sens există în Codul electoral încă din anul 2010. Ea, însă, a fost compromisă de către CCA. Norma stabilea obligativitatea radiodifuzorilor de a indica numele proprietarului/propietarilor, dar CCA a continuat să accepte denumirea companiilor care dețin posturi de radio și tv. Numele proprietarilor a devenit cunoscut doar după intrarea în vigoare a unei norme similare din Codul audiovizualului, la 1 noiembrie 2015. Totuși, prin declararea proprietăților, fenomenul concentrării a fost confirmat, dar nu a dispărut.

³⁵ http://ipp.md/public/files/Evenimente/Sondaj_Gagauzia_-_Taraclia_draft_ro.pdf

³⁶ http://www.noi.md/md/news_id/84191

³⁷ http://ipp.md/public/files/Barometru/BOP_04.2015_prima_parte_finale.pdf

³⁸ http://ipp.md/public/files/Evenimente/Sondaj_Gagauzia_-_Taraclia_draft_ro.pdf

³⁹ <http://media-azi.md/ro/stiri/mediaring-cu-viorica-c%C4%83rare-pre%C8%99edinta-consiliului-concuren%C8%99Bei>

Autorități naționale, precum BNS, CC sau CCA, în rapoartele anuale nu prezintă în mod separat date cuprinzătoare cu referire la domeniul publicității.

BNS, de exemplu, include în "Anuarul Statistic al Republicii Moldova" compartimentul "Cultură; Sport"⁴⁵, dar acesta se limitează doar la date despre tirajul cărților, revistelor, ziarelor.

CC, în rapoartele de activitate pe anii 2012-2013,⁴⁶ 2014⁴⁷ și 2015⁴⁸ a inclus compartimentul "Concurența neloială și publicitatea", doar că, de fiecare dată, sunt enumerate cazurile semnalate de concurență neloială și rezultatele investigării lor. Cu siguranță, informație necesară, însă lipsesc cu desăvârșire date care să prezinte un tablou general și veridic al pieței de publicitate și care să arate dacă există sau nu poziții dominante și, mai ales, abuzuri de poziții dominante. Or, Legea concurenței, stabilește cadrul juridic al protecției concurenței, inclusiv al prevenirii și al contracarării practicilor anticoncurențiale și a concurenței neloiale, al realizării concentrărilor economice pe piață, stabilește cadrul juridic privind activitatea și competența CC și responsabilitatea pentru încălcarea legislației în domeniul concurenței".⁴⁹ Evident, fără date exacte și complete despre piața de publicitate, autoritatea responsabilă de concurență nu-și poate onora în deplină măsură atribuțiile.

CCA, în rapoartele de activitate pentru anul 2014, 2015 și 2016, de asemenea, are inclus compartimentul "Respectarea condițiilor de plasare a publicității".⁵⁰ Dar, ca și în cazul CC, compartimentul nu conține date complexe cu referire la piața publicității audiovizuale, ci înșiruie deciziile CCA adoptate în ședințe publice fie după monitorizarea plasării publicității de către radiodifuzori, fie în urma unor sesizări. CCA ar putea, cel puțin, estimativ, să analizeze piața publicității audiovizuale, dat fiind că dispune de datele cifrelor de afacere anuale ale fiecărui radiodifuzor.

De menționat că, în *Foia de parcurs pentru dezvoltarea mass-mediei în RM*, elaborată la prima ediție a Forumului Media din octombrie 2015, și completată la ediția a doua din decembrie 2016, între recomandări figurează: "Evaluarea anuală de către CC a pieței de publicitate și a concentrării proprietății în domeniul mass-media și includerea acestor date în raportul anual de activitate a CC"; "Evaluarea anuală de către CCA a regimului de proprietate al radiodifuzorilor și a pieței de publicitate audiovizuală, includerea acestor date în raportul anual de activitate a CCA".⁵¹ Ambele autorități, însă, au ignorat recomandările. În lipsa unei prezentări și, ulterior, a unei analize a pieței de publicitate, nu poate fi evaluat nivelul concentrării proprietății și/sau de control în acest sector și, cu atât mai mult, nu poate fi prevenit.

1.13. Piața de publicitate: distribuire

În Moldova, de câțiva ani, cele mai complete date cu referire la piața publicității, deși estimative, le prezintă o instituție neguvernamentală – AAPM, în analize anuale ale pieței publicitare⁵². O sinteză a datelor cuprinse în analizele din anii 2013-2016 este prezentată în tabelul alăturat.

Anul	Total piață de publicitate (estimativ)	Publicitate la Tv din total (mil euro/%)	Distribuitori publicitate Tv / % cotă din total publicitate Tv			
			Casa Media	Alkasar	Nova Tv	Alții
2013	25,5 mil euro	14,83 mil (58%)	45%	20%	27%	7%
2014	24,8 mil euro	14,48 mil (59%)	52%	21%	13%	14%
2015	22,3 mil euro	12,40 mil (55%)	50%	21%	15%	14%
2016	21,5 mil euro	11,8 (54%)	59%	13%	12%	16%

Sursa: Prelucrare proprie a datelor AAPM, disponibile pe <http://www.aapm.md/rus/obzori-rinka-reklamimoldovi.html>

Datele relevă o diminuare a pieței de publicitate, în general, și o reducere publicității la Tv, în particular.

⁴⁵ <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2193>

⁴⁶ https://www.competition.md/public/files/uploads/rapoarte_anuale/Raportul-privind_activitatea_%20Consiliului-Concurenteii_2012-2013.pdf

⁴⁷ https://www.competition.md/public/files/uploads/rapoarte_anuale/28%2005%202015%20Raport_activitate_Cons%20Concur_last.pdf

⁴⁸ <http://www.competition.md/public/files/RaportactivitateCons-Concur2015323f6.pdf>

⁴⁹ <http://lex.justice.md/md/344792/>

⁵⁰ <http://cca.md/reports/16>

⁵¹ <http://mediaforum.md/upload/foaie-de-parcurs-pentru-dezvoltarea-mass-mesiei-din-rm-2016pdf-5891e98736791.pdf>

⁵² <http://www.aapm.md/rom/obzor-media-rinka-2015.html>

Casa Media, de departe, este lider de vânzări a publicității Tv în fiecare din cei patru ani analizați, cu o cotă de piață estimată la circa 50 la sută. Casa Media plasează publicitate la *Tv Prime*, *Tv Canal 2*, *Tv 4*, *Tv Canal 3*, *RenTv*, *Tv Publika*, iar din anul 2016, și la *STS și Super Tv*. Anterior la *STS* publicitatea era plasată de Alkasar, iar la *Super Tv* – de Nova Tv. Având în vedere legătura între proprietarul Casa Media și proprietarul *Tv Prime*, *Tv Canal 2*, *Tv Canal 3*, *Tv Publika*, deținute prin General Media Group ICS, putem deduce, că pozițiile dominante de pe piața de publicitate mențin și sprijină pozițiile dominante de pe piața media.

Recomandări:

- Să fie elaborată, dezbătută public și adoptată o Strategie de dezvoltare a mass-media din RM, conformă practicilor internaționale, în care, între altele, să se regăsească prevederi ce ar asigura transparența proprietății în mass-media; ar preveni sau ar contracara monopolurile mediatic; ar asigura securitatea spațiului mediatic autohton.
- Lipsa unei atare strategii denotă un interes redus al autorităților pentru politici de stat adecvate și coerente care, în definitiv, să conducă la o informare corespunzătoare a cetățenilor prin intermediul mass-media. Proiectul strategiei ar putea fi elaborat sub egidă parlamentară cu implicarea altor factori de decizie, a mediului jurnalistic, a societății civile, a mediului academic, a experților internaționali în domeniu.
- Să fie completată Legea concurenței de o manieră care să asigure contracararea concentrării proprietății în mass-media și protecția concurenței loiale pe piața de publicitate.
- Deși relativ nouă, Legea concurenței nu conține prevederi referitoare la un domeniu atât de specific, precum este cel mediatic. Practica implementării legii demonstrează că prevederile generale vizând limitele concentrării proprietății nu au putut preveni și/sau contracara pozițiile dominante, nocive în mass-media, din motiv că ele pun în pericol pluralismul și uniformizează conținutul mediatic. Completările ar putea fi elaborate cu implicarea autorității naționale de specialitate, mediului jurnalistic, societății civile etc.
- Să fie redactat și adoptat proiectul noului Cod al audiovizualului cu reglementări vizând, inclusiv: praguri sau limite specifice, determinate în baza unor criterii obiective (numărul de licențe, cota de audiență, cifra de afaceri etc.), pentru a preveni un nivel înalt de concentrare a proprietății și/sau de control în sectorul audiovizual; scoaterea CCA de sub influență politică; mecanisme eficiente de descurajare a derogărilor de la legislație pe care le pot admite radiodifuzorii.
- Domeniul audiovizualului, în RM, precum indică toate sondajele de opinii, are cel mai mare impact asupra informării populației. Prin urmare, sunt oportune prevederi juridice care, pe de o parte, să ofere mecanisme clare și eficiente de gestionare a domeniului și, pe de altă parte, să asigure implementarea legislației în beneficiul cetățenilor și nu a patronilor politici de media. Redactarea proiectului, sub egidă parlamentară, ar putea fi realizată prin implicarea autorilor lui, radiodifuzorilor, autorităților de reglementare și de supraveghere, societății civile, experților naționali și internaționali.
- Să fie elaborată și adoptată o nouă Lege cu privire la publicitate care, între altele, ar conține: limite impuse în distribuirea/difuzarea publicității prin intermediul mass-media pe măsură să prevină și/sau să contracareze pozițiile dominante; mecanisme de distribuire echitabilă și transparentă a publicității de stat; mecanisme de evaluare anuală a pieței de publicitate.
- Actuala legislație în domeniu a permis apariția pozițiilor dominante pe piața de publicitate. La modul normal, încasările din publicitate asigură independența economică a mass-media și, implicit, independența ei editorială. Alternativa încasărilor din publicitate sunt banii obscuri, de cele mai dese ori, în realitățile RM, banii de partid, or asemenea situație afectează jurnalismul și, deci, informarea veridică a populației. Instituțiile de stat, chiar dacă nu sunt importante furnizoare de publicitate, operează cu bani publici și, deci, este necesară o definiție juridică a publicității de stat și mecanisme de distribuire și de raportare a acesteia. Factorii decidenți nu pot interveni corespunzător, dacă nu există o evaluare exactă a pieței de publicitate.

- Să fie elaborat, dezbătut public și adoptat un Regulament al comisiei parlamentare de specialitate de desemnare pe criterii exacte și măsurabile a membrilor CCA.
- Membrii CCA, contrar prevederilor legale, de fiecare dată au fost aleși pe criterii politice, fapt ce nu a permis autorității de reglementare să devină realmente garant al interesului public. Un atare Regulament ar adăuga previzibilitate în desemnarea componenței CCA și în activitatea acestuia.
- Să fie elaborat, dezbătut public și adoptat un Regulament al CCA de oferire a licențelor pentru Multiplexurile digitale pe criterii exacte și măsurabile care, pe de o parte, să excludă apariția pozițiilor dominante în formarea opiniei publice, iar pe de altă parte, să asigure un pluralism mediatic veridic.
- CCA nu a avut nici o dată criterii clare de desemnare a învingătorilor la concursurile pentru licențe de emisie. Este motivul din care domeniul audiovizualului s-a dezvoltat și se dezvoltă haotic, cu o concentrare excesivă a radiodifuzorilor în capitală și cu lipsă de radiodifuzori în bună parte a mediului rural, cu poziții dominante, cu radiodifuzori afiliați politic, cu diversitate aparentă și nu reală.
- Să fie elaborat, dezbătut public și adoptat un Plan de acțiuni care să protejeze spațiul mediatic de propagandă, dezinformare și manipulare.
- Actualmente spațiul mediatic, ca parte a spațiului informațional este nesecurizat și vulnerabil în fața propagandei din interior și din exterior. Spațiul mediatic, dominat de produse mediatice străine, dominație menținută și chiar încurajată la nivel politic, pune sub semnul întrebării suveranitatea informațională a țării și, implicit, suveranitatea statală. Implementarea adecvată a unui asemenea Plan de acțiuni ar facilita și implementarea Concepției securității informaționale, adoptate de parlament în octombrie 2016.

2. Fenomenul manipulării informaționale prin intermediul mass-mediei controlate de grupuri de interese

Constatări:

- *Televiziunile care fac parte din grupul GMG - Prime TV, Publika TV, Canal 2 și Canal 3 - servesc, în special în ultimii doi ani, drept instrumente de: pregătire a opiniei publice pentru acțiuni contestabile ale guvernării; linșaj mediatic al oponentilor; legitimize a acțiunilor guvernării, contestate de o parte a societății; propagare a mesajelor precum că țara prosperă și corupția este combătută cu succes după instalarea Guvernului Filip; distragerea atenției, prin conținut irelevant, de la acțiuni reprobabile ale guvernării.*
- *Conținutul manipulator este transmis atât în edițiile de știri, cât și prin talk-show-uri. Tehnicile de manipulare informațională au fost aplicate în special la reflectarea evenimentelor și subiectelor: protestele masive din anul 2016 și investirea guvernului Pavel Filip; investigarea fraudei bancare; campaniile electorale; starea de lucruri și reforma din sistemul de justiție; alegerea procurorului general. În lunile martie și aprilie 2017 posturile din grupul GMG au desfășurat o campanie de propagandă agresivă a sistemului de vot uninominal, propus de PDM. O mare parte din spațiul de emisie ocupat de știri și talk-show-uri a fost dedicat materialelor care inoculau ideea că aceasta este singura soluție pentru problemele Republicii Moldova și ar avea exclusiv consecințe pozitive.*
- *O serie de portaluri informative: moldova24.info, today.md, kp.md, de rând cu unele bloguri, servesc drept sursă primară pentru răspândirea conținutului manipulator și, în unele cazuri, a falsurilor mediatice, care, ulterior, sunt preluate de televiziuni și tirajate ca informații credibile.*
- *Televiziunile NTV și Accent TV care, prin conținutul editorial, vădesc un puternic partizanat politic față de PSRM, reprezintă instrumente mediatice de promovare a imaginii partidului și de atac asupra adversarilor. În știrile lor, cele două posturi se poziționează drept anti-guvernare, dar abordează selectiv reprezentanții guvernării. Reprezentanții PDM nu figurează în știri negative, criticile fiind aduse reprezentanților PL, Partidului condus de Maia Sandu, care a fost contracandidatul socialistului Igor Dodon la alegeri, și reprezentanților Platformei Demnitate și Adevăr. Posturile fac propagandă deschisă pro-rusă și anti-americană.*
- *Prezența elementelor de dezinformare și manipulare în media din Republica Moldova a fost constatată în ultimii ani în rapoartele întocmite de organizațiile de media⁵³, API, CJI și APEL, și de Consiliul Coordonator al Audiovizualului, care a aplicat, sporadic, amenzi. Sancțiunile (amenda - 5400 de lei) s-au dovedit a fi ineficiente, întrucât majoritatea televiziunilor au continuat să încalce prevederile Codului audiovizualului, ale Codului de conduită al radiodifuzorilor și să aplice tehnici de manipulare informațională. Posturile TV apropiate de grupuri de interese au funcționat, în ultimele campanii electorale, ca instituții de partid, în edițiile informative fiind ignorate total regulile de echidistanță și imparțialitate, fapt confirmat prin sancțiunile aplicate de CCA (Vezi Cap. I).*

2.1. Media controlată politic ca instrument de pregătire a opiniei publice pentru acceptarea acțiunilor contestabile ale guvernării

Tendințele de manipulare informațională și luptă politică prin intermediul presei s-au manifestat mai acut în perioada campaniei electorale parlamentare din toamna anului 2014, când majoritatea televiziunilor au favorizat unii concurenți electorali, difuzând conținut în dauna altora, și s-au menținut până în prezent, intensificându-se în funcție de momentul politic pe care îl traversează țara. Evenimentele sfârșitului de an 2015, an în care Republica Moldova a avut 3 prim-miniștri: Iurie Leancă, Chiril Gaburici și Valeriu Streleț (ultimul fiind demis la mai puțin de 100 de zile de guvernare, cu voturile deputaților din opoziție, PSRM și

⁵³ Raport de monitorizare trimestrială privind manipularea informațională, februarie - aprilie 2014, http://api.md/upload/editor/Raport_nr_1_monitorizare_tendinte_de_manipulare.pdf

PCRM, dar și ale celor aflați în coaliția de guvernare, PDM), a marcat declanșarea unui nou val de manipulări informaționale. În octombrie 2015, fostul premier și liderul PLDM Vlad Filat a fost reținut și apoi arestat și condamnat pentru corupție, fiind tot mai certă intenția PDM, cu complicitatea partidelor din coaliție și din opoziție, de a înlătura PLDM de la guvernare, chiar dacă la ultimele alegeri acesta obținuse cele mai multe mandate în Parlament. Acest eveniment, însoțit de anunțul, la 21 decembrie 2015, al actualului lider al PDM, Vlad Plahotniuc, că revine în politică, a dat, practic, startul manipulărilor informaționale masive la televiziunile Prime, Publika, Canal 2 și Canal 3. Inițial, acestea au avut scopul pregătirii opiniei publice pentru acceptarea lui Vladimir Plahotniuc la funcția de prim-ministru, prin diferite instrumente: elogierea meritelor, tănuirea informației despre averile și afacerile acestuia, prin omiterea din emisie a oricăror voci critice la adresa acestuia, denigrarea concurenților.

În luna decembrie 2015, după ce partidele din vechea coaliție de guvernământ nu au ajuns la un consens privind înaintarea unei candidaturi la funcția de prim-ministru, președintele Nicolae Timofti l-a propus pe Ion Sturza, neafiliat la vreun partid din Republica Moldova. După ce au anunțat acest lucru, televiziunile din grupul GMG au început să transmită știri și pseudo-știri în care arătau că în anul 1999, când Sturza a fost prim-ministru, Republica Moldova a trecut „printr-o acută criză energetică”, că anterior a fost învinuit de corupție de către FMI și că presa din România a scris că „a lucrat, în perioada sovietică, în structuri controlate de KGB”⁵⁴. Nici o afirmație nu a fost însoțită de probe și nici de reacția celui vizat. Publicului i-a fost arătat astfel că proprietarul acestor posturi și partidul său nu-și doresc o persoană ca Ion Sturza în fruntea Guvernului, iar în știrile la acest subiect numele Vladimir Plahotniuc este cu link activ la blogul acestuia⁵⁵. Interesul de a-l prezenta pe Ion Sturza drept o persoană cât mai negativă și indezirabilă s-a confirmat inclusiv în știrea publicată de Publika.md la 21 decembrie 2016 cu titlul „După decizia lui Timofti, ambasadorul SUA se întrebă dacă cineva se mai gândește la popor”, în care au fost denaturate spusele ambasadorului american la Chișinău. A doua zi, când Ambasada a difuzat un comunicat la acest subiect, redacția a publicat o precizare, în care a afirmat că a fost o greșeală pe care o regretă.

Ulterior, printr-o acțiune de stradă, organizată la 13 ianuarie 2016, mediatizată intens, s-a încercat transmiterea falsei idei că există o dorință/presiune populară ca Vlad Plahotniuc să fie numit prim-ministru. Televiziunile din grupul GMG au făcut uz de tehnici de dezinformare și manipulare informațională de la cele mai simple la cele mai subtile: amestecarea adevărului cu minciuna, trunchierea citatelor, selectarea informației, exagerarea faptelor etc. Reporterii făceau transmisiuni în direct în care anunțau că „Oamenii vin să ceară ca președintele Nicolae Timofti să desemneze candidatul majorității parlamentare absolute pentru funcția de premier”, mințind telespectatorii că mitingul a fost unul spontan, în care oamenii singuri s-au mobilizat. În realitate, el a fost organizat de Partidul Democrat, iar oamenii au fost aduși organizat, unii luați de la muncă chiar fiind amenințați cu concedierea. Când, la scurt timp, coaliția l-a propus pe Vlad Plahotniuc la funcția de premier, mediile pe care acesta le are în proprietate au trunchiat informația despre afacerile și biografia candidatului⁵⁶.

Și la votarea și investirea Guvernului Pavel Filip, la 20 ianuarie 2016, după respingerea de către președinte a candidaturii lui Vlad Plahotniuc, televiziunile GMG au arătat publicului exclusiv informații sau pseudo-informații care corespund intereselor PDM: despre protestul masiv de la Parlament, organizat de Platforma Demnitate și Adevăr, în care mii de oameni cereau stoparea procedurii de votare și investire, Publika, Canal 3 și Prime au transmis doar ciocnirile cu poliția, arătând astfel că protestatarii ar fi violenți și incontrollabili, dar trecând sub tăcere revendicările lor concrete. Sperietoarea violenței și agresiunii este folosită frecvent în manipulare, având scopul de a contrapune „răul suprem” - agresiunea, unor păcate mai mici și, în același timp, de a-l da drept „salvator” pe cel care va pune capăt sau va preveni violența sau vărsarea de sânge. De asemenea, în relatarea acestui eveniment, la cele trei canale practic nu a fost folosit cuvântul „corupție”, care, de fapt, a fost principalul motiv pentru care protestatarii cereau retragerea candidaturii lui Filip. Ei îl considerau lipsit de integritate, reprezentant al gupurilor de interese din jurul

⁵⁴ Publika.md, 21 decembrie 2015; http://www.publika.md/detalii-despre-activitatea-lui-ion-sturza-fostul-premier-implicat-in-acte-de-coruptie-si-relatii-cu-kgb-ul-rusesc_2480071.html

⁵⁵ http://www.publika.md/andrian-candu-ii-recomanda-lui-ion-sturza-sa-intre-in-politica-pe-usa-din-fata_2477051.html

⁵⁶ Prime.md, 13 ianuarie 2016; <http://www.prime.md/rom/news/politics/item30246/>

PDM și inapt să lupte împotriva corupției. În schimb, cuvântul „violență” a fost repetat practic în fiecare știre⁵⁷.

Astfel, media din cadrul grupului GMG au funcționat în acele zile ca instrumente de manipulare și propagandă. Ele au prezentat doar fapte pozitive despre reprezentanții PDM Vlad Plahotniuc și Pavel Filip, conturându-le portrete de salvatori și făcând tot posibilul ca informațiile critice la adresa lor, prezente din plin în acea perioadă în spațiul public, să nu ajungă la telespectatori/cititori. Prin difuzarea știrilor denigratoare despre oponentii politici, al căror conținut este imposibil de verificat de către telespectatori, s-a dorit pregătirea opiniei publice pentru a întâmpina cu mai multă simpatie candidatul propus, care poate fi înțeles drept „salvator” sau cel puțin, „un rău mai mic”.

2.2. Televiziunile și portalurile informative ca instrumente de linșaj mediatic al oponentilor

Cele patru posturi din grupul GMG funcționează în continuare ca instrument de fortificare a puterii PDM prin faptul că desfășoară campanii de denigrare - prin știri și talk-show-uri - a tuturor celor care sunt împotriva lui Vladimir Plahotniuc și, implicit, PDM, sau a celor care reprezintă, din diferite motive, un pericol/amenințare. Este vorba despre persoane sau grupuri a căror existență sau activitate afectează interesele economice sau politice ale PDM și reprezentanților acestei formațiuni.

În ultimii doi ani principalele ținte ale știrilor negative au fost liderii PPDA, în special Andrei Năstase, și persoanele care îi susțin, liderul Partidului Nostru Renato Usatâi și reprezentanți ai formațiunii acestuia, fostul angajat CNA Mihail Gofman, care l-a acuzat pe Vladimir Plahotniuc de complicitate la fraudă bancară din anul 2014, soldată cu dispariția unui miliard de dolari din sistemul bancar moldovenesc, și omul de afaceri cercetat penal Veaceslav Platon, care a făcut declarații similare cu cele ale lui Gofman.

Astfel, în știrile GMG Andrei Năstase, care a fost un concurent serios la alegerile prezidențiale 2016, fiind cotate în Barometrul Opiniei Publice⁵⁸ din octombrie 2016 cu 8,1 % din opțiuni, față de 7,5 % ale candidatului PDM Marian Lupu, este pomenit doar ca „finul mafiotului fugar Victor Țopa”, iar PPDA - partid „în spatele căruia stau mafioții fugari Victor și Viorel Țopa” -, fiind căutate subiecte în care liderul PPDA să apară exclusiv în context negativ, majoritatea bazate pe fapte imposibil de verificat. De exemplu, în campania electorală din toamna anului 2016, au fost difuzate masiv fragmente⁵⁹ dintr-o producție video realizată de Gabriel Călin și plasată integral pe portalul Today.md. Călin a efectuat o deplasare în Spania unde a filmat un imobil situat pe litoral și a afirmat că acesta ar aparține omului de afaceri plecat din Republica Moldova, Victor Țopa, care finanța în acea perioadă Jurnal TV. „Casa de lux de pe prima linie a coastei din Santa Ponca i-a servit și lui Filat drept adăpost și, cum am mai zis, pentru mulți alți politicieni moldoveni, nu de alta, dar această vilă este, sau cel puțin până am găsit-o noi, un fel de leagăn al revoluțiilor și atacurilor raider de la Chișinău” - este afirmația lui Gabriel Călin, retransmisă la Publika, dar neînsoțită de probe.

La fel, Publika TV, Prime, Canal 3, Today.md au difuzat periodic diferite informații și fotografii din care reieșea că Andrei Năstase a avut, în Germania, întâlniri cu Victor Țopa, întâlniri care nu reprezentau interes pentru public, dar care erau interpretate categoric negativ. La fel, aceste materiale realizate peste hotare arată că pentru deplasările jurnaliștilor care să îi urmărească pe liderii PPDA peste hotare s-au cheltuit sume importante, scopul fiind nu informarea publicului, ci distrugerea prin orice mijloace a unui adversar politic. O altă imagine care i-a fost proiectată lui Andrei Năstase de către cele 4 televiziuni și câteva portaluri a fost de persoană violentă, care urmărește „destabilizarea ordinii în țară”: „Partidul DA și formațiune alui Usatâi pierd din teren. Ar putea provoca acțiuni de destabilizare în țară” (Publika, 30 august 2016).

Canalele din grupul GMG difuzează intens și știri referitoare la redeschiderea de către Procuratura Generală a unui dosar penal, în care avocata Ana Ursachi, reprezentantă a Platformei DA, ar fi fost învinuită, în anul 1997, de omorul unei femei. În știrile și emisiunile televiziunilor din grupul GMG și pe

⁵⁷ Studiu de caz; <http://mediacritica.md/ro/studiu-de-caz-3-elemente-de-dezinformare-in-relatarile-despre-formarea-noului-guvern-al-republicii-moldova/>

⁵⁸ Sondaj de opinie Barometrul Opiniei Publice; <http://www.ipp.md/libview.php?l=ro&idc=156&id=804>

⁵⁹ http://www.publika.md/vila-de-lux-secreta-a-lui-victor-topa-locul-unde-a-fost-creata-platforma-da-video_2699691.html

portalurile apropiate acestuia, today.md și moldova24.info. Anei Ursachi i-au aplicat etichetări - „avocata diavolului” -, „ucigașa Ana Ursachi”, încălcând normele deontologice și cele legale privind prezumția nevinovăției. Una dintre aceste știri a fost examinată de Consiliul de Presă, organ de autoreglementare a media, care a constatat încălcarea Codului Deontologic al jurnalistului și, drept urmare, a făcut un apel public către instituțiile de presă să nu participe la campanii de denigrare și stigmatizare a unor persoane sau grupuri.

În privința liderului Partidului Nostru Renato Usatâi grupul GMG a dezvoltat o campanie de denigrare pronunțată în special în anul 2016. Despre el sunt prezentate știri care ar arăta că este prieten cu autorități ale lumii interlope, îi sunt aplicate etichetări: „Renato Usatâi, „balabol””. Politicianul a devenit protagonistul unui documentar postat pe o pagină de internet” (Canal 3), „Usatâi și-a reconfirmat porecla balabol” (Canal 2), „Renato Usatâi și-a confirmat încă o dată calitatea de „balabol””. Declarația politicianului” (Publika). Aceeași etichetare, promovată intens de grupul GMG, a fost preluată și folosită de reprezentantul unui alt grup de interese, Igor Dodon: „Renato Usatâi este un „balabol”, laș și fricos” (Timpul.md, 9 martie 2016). De asemenea, la televiziunile menționate sunt prezentate cu regularitate știri negative, cele mai multe cu folosirea tehnicilor de manipulare informațională, despre diferite probleme din orașul Bălți, unde Usatâi este primar, iar reprezentanții partidului acestuia sunt prezentați ca singurii care încalcă legea în Republica Moldova: „Primarul lui Usatâi, prins beat la volan. Locuitorii satului Vasileuți condamnă comportamentul alesului local” (Publika, 11 septembrie 2016).

După ce, la 27 iunie 2016 și la 11 iulie 2016 fostul șef al Serviciului Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor al CNA, Mihail Gofman, a declarat în presă că în comiterea fraudei bancare au fost implicați Vladimir Plahotniuc, Vlad Filat, Ilan Șor, Veaceslav Platon și alții, televiziunile GMG au omis această declarație, (putem deduce, pentru a-l proteja pe Vladimir Plahotniuc), în schimb au început să transmită știri în care îi atribuiam lui Gofman relații și fapte descalificante, imposibil de verificat: „Mihail Gofman, implicat într-un NOU SCANDAL! ADEVĂRATUL SCOP al vizitei sale în SUA” (Publika, 12 iulie 2016).

După declarațiile lui Mihail Gofman, Procuratura Anticorupție a anunțat, la 25 iulie 2016, că omul de afaceri și fostul deputat Veaceslav Platon, aflat în acea perioadă în Ucraina, are statut de bănuț în dosarul fraudei bancare și în aceeași zi Judecătoria sectorului Buiucani din mun. Chișinău a emis un mandat de arestare pentru 30 de zile, Platon fiind dat în urmărire internațională. Unii jurnaliști de la Chișinău au luat legătura atunci prin telefon cu Platon, care a spus că Vladimir Plahotniuc urmărește, prin intermediul justiției, „devierea atenției opiniei publice de la adevăratul beneficiar al acestui furt, adică el”. Trei zile mai târziu, la 28 iulie, Veaceslav Platon a fost reținut și plasat în arest la Kiev, apoi extrădat procurorilor din Republica Moldova. Atunci când a fost adus la Judecătoria Buiucani, la 30 august 2016, el a strigat în fața jurnaliștilor că „Toți banii i-a furat Plahotniuc” și că tot ce i se întâmplă este ilegal. Imaginile în care Platon face această declarație, filmate de cameramanii grupului GMG, au fost plasate pe site-ul Publika.md fără sunet, astfel ca oamenii să nu audă că Platon îl acuză pe Plahotniuc, iar din știrile din emisia TV secvența respectivă a fost omisă. Ulterior, în știri Platon este pomenit doar cu eticheta de „raiderul nr. 1 în CSI”, despre el difuzându-se un număr mare de știri cu acuzații de multe ori neverificate din surse oficiale, prin care s-a încercat ostracizarea acestuia ca „principal coordonator” al fraudei bancare: „Analist: Veaceslav Platon a încercat să majoreze speculativ prețul acțiunilor la Moldova Agroindbank” (Publika, 3 august 2016), „CARNEȚELUL LUI PLATON. Politicieni, funcționari, jurnaliști și ce instituții media AU PRIMIT BANII” (Publika, 29 iulie 2016), „Raiderul nr. 1 din CSI Veaceslav Platon, coleg de închisoare cu Vlad Filat” (Publika, 30 august 2016).

Cazurile analizate corespund în totalitate caracteristicilor linșajului mediatic⁶⁰, concept cu care operează specialiștii în comunicare. Conceptul definește „o operație mediatică non-jurnalistică, deosebit de agresivă, promovată de către una sau mai multe instituții media, împotriva unui individ, de obicei cu statut de persoană publică, „în scopul compromiterii și distrugerii credibilității și reputației sale, cu scopul de a-l elimina de pe scena publică sau dintr-o anumită funcție, din cauză că aceasta împiedică sau deranjează satisfacerea unui anumit interes”.

⁶⁰ Articol în Sferapoliticii.ro nr. 174, „Linșajul mediatic în politica și mass-media românească”; autor Ion Novăcescu, <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/174/art14-Novacescu.php>

Prin campaniile desfășurate împotriva lui Andrei Năstase și, parțial, a aliatei acestuia, Maia Sandu, media care aparține lui Vladimir Plahotniuc sau persoanelor din anturajul acestuia au urmărit decredibilizarea totală și distrugerea reputației liderului PPDA și, respectiv, înlăturarea de pe scena politică. Același scop a fost urmărit și în privința lui Renato Usatâi, care, prin declarațiile sale, devenea, periodic, periculos pentru PDM și Vladimir Plahotniuc. În privința lui Mihail Gofman și Veaceslav Platon a avut loc o altă operațiune de linșaj mediatic, cu același scop - decredibilizarea -, pentru a face cât mai puțin credibile declarațiile acestora referitoare la implicarea lui Vladimir Plahotniuc în fraudă bancară. Instituțiile de drept nu au luat în calcul niciodată declarațiile în privința lui Vladimir Plahotniuc și nu au anunțat că verifică cel puțin o eventuală implicare a acestuia în fraudă bancară.

Posturile NTV și Accent TV, apropiate PSRM, atât în timpul campaniei electorale din anul 2016, cât și înainte de aceasta, au avut și ele serii de știri și pseudo-știri care conțineau atacuri la adresa potențialilor concurenți ai lui Igor Dodon la funcția de președinte. Totuși, postul s-a concentrat mai mult pe promovarea lui Igor Dodon ca „statalist și patriot, gata să stabilească un parteneriat strategic cu Federația Rusă”, folosind tehnici clasice de propagandă ca „inventarea dușmanului extern”⁶¹ prin răspândirea diferitelor mituri despre contracandidați.

2.3. Media ca instrument de propagandă internă

Așa cum s-a văzut din subcapitolul anterior, în mediile afiliate Partidului Democrat informațiile care ar conține critici sau opinii negative asupra acestei formațiuni și liderilor săi au fost cenzurate, fiind înlocuite cu știri în care sunt exagerate meritele miniștrilor PDM, ale Guvernului, ale liderului PDM sau ale președintelui Parlamentului, Andrian Candu, reprezentant al aceluiași partid. Până la investirea, în luna ianuarie 2016, a Guvernului Pavel Filip, media din grupul GMG a servit drept platformă de promovare a miniștrilor PDM din guvernele de coaliție. În campaniile electorale din anii 2014, 2015 și 2016 - a candidaților acestui partid, cu încălcarea legislației electorale și Codului Audiovizualului⁶². După investirea Guvernului Filip s-a promovat intens ideea că lucrurile se stabilizează în țară și că există progrese în toate domeniile. Exemple: „VESTE BUNĂ pentru investitori. Agenția Moody's a schimbat ratingul de țară al Moldovei de la negativ B3 la STABIL” (Publika, 14 ianuarie 2017), unde s-a anunțat că schimbarea rating-ului de țară ar fi un succes remarcabil datorat Guvernului Filip, în timp ce experții independenți au explicat, în alte media, că indicele B3 stabil nu înseamnă progres; „Suntem mulțumiți!” Ce spun moldovenii despre Guvernul condus de Pavel Filip” (Publika, 21 ianuarie 2017) - vox populi realizat la un an de activitate a Guvernului Filip, în care vorbitorii au fost aleși exclusiv după opiniile favorabile, fapt menționat și într-un raport de monitorizare realizat de CJ⁶³; „Moldovenii, mai OPTIMIȘTI: Lupta împotriva corupției, unul dintre evenimentele anului 2016” (Publika 16 ianuarie 2017); „Moldova a scăpat de efectele unei crize enorme, după fraudă din sistemul bancar. Cui i se datorează succesul” (Publika, 17 februarie 2017), unde este citat denaturat un articol din publicația britanică The Economist. Jurnaliștii britanici au scris că situația se datorează mai multor factori, inclusiv guvernelor din ultimii ani, structurii economiei țării, moldovenilor din UE care trimit bani acasă, vremii favorabile. La Publika succesul a fost atribuit Guvernului Filip.

Reflectarea reformei justiției. La 25 noiembrie 2011, Parlamentul a votat Strategia de Reformare a Sectorului Justiției pentru anii 2011-2016, care a început să fie aplicată din luna iunie 2012. Documentul prevedea, între alte măsuri, reformarea Procuraturii Generale și adoptarea unei noi legi a procuraturii, care să schimbe inclusiv procedura de alegere a procurorului general - de la numirea de către Parlament, la alegerea prin concurs. Inactivitatea guvernării pe acest segment - neadoptarea unei noi legi a procuraturii și lipsa acțiunilor concrete de reformare - a arătat însă că s-a dorit păstrarea cât mai mult posibil a status-quo-ului. Nereformarea procuraturii în primii ani de la adoptare a constituit o restanță a autorităților în

⁶¹ Într-o știre difuzată la 17 octombrie 2016 de Accent TV, fostul ministru de Externe Valeriu Ostalep, prezentat ca analist, a declarat: „Apariția unor candidați ca Maia Sandu și altora de felul ei înseamnă începutul colonizării totale a Moldovei, oficial perfectată. (...) Asta înseamnă sfârșitul pe zeci de ani înainte a posibilității noastre de a ne dezvolta normal”; <http://a-tv.md/index.php?newsid=22140>

⁶² Raport de monitorizare a alegerilor prezidențiale, CCA; <http://www.cca.md/files/D.32-185%20din%2025%20noiembrie%202016%20-%20Cu%20privire%20la%20examinarea%20raportului%20de%20monitorizare%20a%20campaniei%20electorale.pdf>

⁶³ Raport de monitorizare nr. 4 „Elemente de propagandă, manipulare informațională și încălcarea a normelor deontologiei jurnalistice în spațiul mediatic autohton”, http://mediacritica.md/wp-content/uploads/2017/02/RAPORT_4_RO.pdf

implementarea Strategiei de Reformare a Sectorului Justiției, care a determinat Uniunea Europeană să reducă sprijinul bugetar cu 1,8 milioane de euro⁶⁴.

Când reforma a devenit inevitabilă, proiectul Legii cu privire la procuratură a intrat pe agenda preocupărilor autorităților, însă media afiliată PDM a diminuat la minim importanța acestui subiect fie prin ignorare, fie prin relatarea disproporționată și manipulative. La dezbaterile publice a proiectului, organizată la Parlament la 23 februarie 2016 (cu o zi înainte de adoptare), deputatul PDM Sergiu Sârbu și procurorul general atunci în funcție Corneliu Gurin au încercat să introducă în proiect câteva amendamente, care, potrivit autorilor - reprezentanți ai societății civile -, schimbau în totalitate conceptul legii. Și Ambasada Statelor Unite la Chișinău a atenționat că se așteaptă ca Legea procuraturii și pachetul de reformare a sistemului național de integritate să fie adoptate „în formatele acceptate pe larg de societatea civilă și experții internaționali”⁶⁵. Deputații PLDM, atunci în opoziție, au părăsit sala în care avea loc dezbaterile, în semn de protest. Toate aceste informații au fost omise din agenda zilei la Publika TV și celelalte televiziuni ale grupului GMG. Subiectul a fost omis din edițiile de știri pentru a evita și reflectarea scandalului legat de amendamentele propuse de Sârbu și Gurin. Eliminarea acestui subiect relevant, care este o tehnică de manipulare informațională, a fost compensată cu știrea despre un proiect de lege prezentat drept „revoluționar”, propus de ministrul Justiției din partea PDM, care prevede că deputații care nu-și declară averile ar putea să-și piardă mandatul. A doua zi, la adoptarea Legii procuraturii în prima lectură, Publika a transmis două știri scurte prin care a consemnat evenimentul, omițând o serie de elemente relevante. Ca și în ziua precedentă, subiectul zilei a fost schimbat cu unul care nu prezintă niciun impact asupra societății - aprobarea de către Parlament a unei declarații „privind stabilitatea și modernizarea țării”, căruia i-a fost rezervată o știre amplă și o discuție în studio. În concluzie, la reflectarea unui subiect cu adevărat relevant pentru țară, dar indezirabil pentru autorități, televiziunile GMG au practicat tehnicile de manipulare estompării și înlocuirii subiectelor de interes public relevante cu altele, de o relevanță scăzută⁶⁶.

Mediile apropiate PDM reflectă pe larg doar chestiunile în care formațiunea și liderii acesteia au interese; subiectele conflictuale, care le-ar prejudicia interesele sau imaginea, sunt evitate sau doar consemnate, sumar și incomplet. Se face propagandă deschisă pro-PDM și pro-Guvern, în unele cazuri jurnaliștii având aceeași retorică cu reprezentanții Guvernului⁶⁷. În schimb, o mare parte a spațiului de emisie este ocupat de știri sau pseudo-știri în care sunt criticați/denigrați/ironizați adversarii PDM și personal ai lui Vladimir Plahotniuc: Vlad Filat, Veaceslav Platon, Renato Usatâi, Andrei Năstase, respectiv PLDM, Partidul Nostru, Platforma Demnitate și Adevăr.

La fel s-a procedat și la reflectarea altor subiecte legate de domeniul înfăptuirii justiției. La Adunarea generală a judecătorilor, desfășurată la 11 martie 2016, câțiva judecători au afirmat de la tribună că justiția nu este independentă și că magistraților li se cere, prin diferite metode, să ia decizii ilegale în anumite dosare. Televiziunile GMG au relatat doar despre discursul ministrului Justiției (membru PDM) la Adunare, omițând din nou problemele de substanță și vocile critice⁶⁸.

Alegerea procurorului general. A doua zi după votarea Legii cu privire la Procuratură, procurorul general Corneliu Gurin și-a dat demisia, iar la 22 septembrie 2016 a fost anunțat un concurs pentru selectarea noului procuror general, deja în condițiile noii Legi cu privire la procuratură⁶⁹. La 7 decembrie 2016 Eduard Harunjen, care până atunci exercitase interimatul, a fost declarat învingător⁷⁰ și a fost propus președintelui țării pentru numirea în funcție. La Publika TV alegerea procurorului a fost consemnată printr-o știre scurtă, fără să fie reflectate detalii din ședința CSP în care a fost audiat Harunjen, chiar dacă o

⁶⁴ Studiu CRJM. Succesele și insuccesele în reformarea justiției din Republica Moldova: 2012 - iulie 2014; <http://crjm.org/wp-content/uploads/2014/09/Studiu-reforma-justitiei-web.pdf>

⁶⁵ <https://www.facebook.com/U.S.EmbassyMoldova/photos/a.332883239080.148406.205823739080/10153606305864081/?type=3&theater>

⁶⁶ Studiu de caz; <http://mediacritica.md/ro/studiu-de-caz-votarea-legii-procuraturii-de-la-exces-de-detalii-pana-la-excluderea-evenimentelor-conflictuale-de-pe-agenda-postului/>

⁶⁷ A se vedea prestația jurnaliștilor Mihaela Baciu și Alexei Lungu în ediția informativă de sinteză Newsroom, Publika TV, 20 ianuarie 2017; http://www.publika.md/emisiuni/newsroom_2331_video_4820221.html#gallery

⁶⁸ Studiu de caz; <http://mediacritica.md/ro/studiu-de-caz-adunarea-general-a-judecatorilor-prestatia-ministrului-justitiei-vs-vocea-neauzita-magistratilor/>

⁶⁹ Hotărârea Consiliului Superior al Procurorilor din 22 septembrie 2016; http://www.procuratura.md/file/2016-09-22_234%20privind%20anuntarea%20concursurilor%20pt%20PG.pdf

⁷⁰ http://www.procuratura.md/file/2016-12-08_255%20hotarire%20CSP.pdf

echipă a acestei televiziuni filmase evenimentul. La audieri, lui Harunjen i s-au cerut explicații referitoare la procedura disciplinară care i-a fost pomenită, apoi stinsă, referitoare la distrugerea unui dosar legat de moartea unui protestatar în aprilie 2009⁷¹. De asemenea, din știrile televiziunilor din grupul GMG au lipsit și criticile, formulate de experți⁷² și opoziție⁷³ în ziua desemnării și a doua zi, 8 decembrie, când președintele Nicolae Timofti a semnat decretul de numire. Pe 9 decembrie cele mai importante asociații ale societății civile - Centrul de Resurse Juridice, Promo-Lex, Transparency International Moldova, Asociația Presei Independente, ș. a. - au semnat o declarație⁷⁴ prin care au cerut președintelui să facă publică rapoartele de verificare, realizate de Serviciul de Informații și Securitate, care l-au convins că Eduard Harunjen este o persoană integrită. Semnatarii au indicat asupra suspiciunilor care planează asupra acestuia privind nimicirea dosarului legat de protestele din 7 aprilie 2009, pentru care i-a fost aplicată, apoi anulată, sancțiunea „avertisment”, dar au notat drept dubios și faptul că niciunul dintre membrii Consiliului Superior al Procurorilor, care l-au votat unanim, nu i-au pus întrebări referitoare la casa pe care o deține, mai scumpă decât i-ar fi permis veniturile sale legale.

Aceste informații relevante nu au ajuns la telespectatorii și cititorii mediilor din grupul GMG din cauza interesului pe care îl are proprietarul acestuia și partidul său de a ascunde circumstanțele obiective prin care Eduard Harunjen a fost învestit cu puterea de a conduce în următorii 7 ani sistemul procuraturii Republicii Moldova.

Televiziunile din grupul GMG nu au reflectat nici declarațiile președintelui ales, Igor Dodon, care a spus inițial că procurorul nu ar fi legitim⁷⁵, apoi că va contesta⁷⁶, fără să specifice în ce instanță și în ce mod, alegerea lui Harunjen. Aceste declarații au fost transmise de Accent TV și, cum s-a dovedit ulterior, au avut rolul de mimare a unui dezacord cu candidatura aleasă de guvernare. Anume, la 7 decembrie 2016, când Harunjen a fost desemnat câștigător, și a doua zi, când Nicolae Timofti a semnat decretul de numire, Igor Dodon a declarat că noul procuror general nu ar avea legitimitate, fără să exprime obiecții la desfășurarea concursului. La 23 ianuarie 2017, adică la mai mult de o lună de la finalizarea concursului, Igor Dodon anunță că va contesta rezultatul, folosind argumentele invocate de Maia Sandu pe 7 decembrie, dar fără să explice de ce nu a făcut acest lucru în timpul desfășurării concursului sau imediat după finalizarea lui.

În concluzie, prin declarațiile sale referitoare la procurorul general, neînsoțite de fapte concrete, Igor Dodon a urmărit să manipuleze opinia publică și să mimeze, astfel, opoziția față de acțiunile guvernării, iar televiziunile afiliate PSRM au servit drept platformă pentru difuzarea declarațiilor sale, fără să le pună la îndoială sau să le proceseze jurnalistic.

Promovarea votului uninominal. La 6 martie 2017 președintele PDM, Vladimir Plahotniuc, a anunțat că formațiunea sa va depune la Parlament un proiect de modificare a Codului Electoral, care prevede schimbarea sistemului de alegere a deputaților: de la liste de partid, la circumscripții uninominale, iar în aceeași zi la televiziuni și pe diferite site-uri au apărut spoturi de promovare a acestei inițiative. Începând cu această dată, la televiziunile din grupul GMG a pornit o campanie de promovare a propunerii PDM, fiind transmise zilnic cel puțin 1-3 știri în care votul uninominal este prezentat ca o soluție pentru toate problemele Republicii Moldova, exclusiv în culori pozitive, fără să fie redade și opinii contrare. Tehnicile după care sunt realizate și transmise știrile la acest subiect sunt tehnici de **propagandă**⁷⁷.

Ideea este contestată puternic de societatea civilă și de către partidele din opoziție, care susțin că astfel în Republica Moldova va fi consolidată corupția sistemică. Cu toate acestea, pentru a arăta că această idee

⁷¹ <http://www.jumaltv.md/ro/news/2016/12/7/harunjen-desemnat-procuror-general-10264887/>

⁷² <http://www.jumaltv.md/ro/news/2016/12/7/exper-i-harunjen-comod-guvernarii-10264917/>

⁷³ <http://www.ziarulnational.md/ultima-ora-maia-sandu-despre-numirea-lui-harunjen-timofti-a-cedat-definitiv-aceasta-gaselnita-ii-pica-bine-si-lui-dodon/>

⁷⁴ <http://crjm.org/wp-content/uploads/2016/12/2016-12-09-Declaratie-numire-Procurorul-General-fin.pdf>

⁷⁵ <http://a-tv.md/index.php?newsid=24286>

⁷⁶ <http://a-tv.md/index.php?newsid=25829>

⁷⁷ Dicționarul de Sociologie, Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu, Dicționar de Sociologie, București, 1998, p. 332., p. 457., propaganda este «Activitatea sistematică de transmitere, promovare sau răspândire a unor doctrine, teze sau idei de pe pozițiile unei anumite grupări sociale și ideologii, în scopul influențării, schimbării, formării unor concepții, atitudini, opinii, convingeri sau comportamente. Propaganda se realizează astfel încât să ducă la realizarea scopurilor și intereselor grupului pe care îl servește, neexistând o propagandă neutrală valoric sau obiectivă»; <http://vignette4.wikia.nocookie.net/nccmn/images/1/1c/Dictionar-de-Sociologie-Catalin-Zamfir-Lazar-Vlasceanu.pdf/revision/latest?cb=20150813042511&path-prefix=ro>

este susținută de populație și de personalități din diferite domenii, reporterii grupului GMG fac aproape zilnic știri și vox-populi în care selectează doar opiniile favorabile. Exemple: „Cetățenii susțin inițiativa privind votul uninominal și demiterea deputaților” (Publika, 6 martie); „Diaspora salută inițiativa PDM de a introduce votul uninominal la alegerile parlamentare” (Publika 8 martie). În cazul știrii „Ideea votului uninominal, SUSTINUTĂ de mai multe personalități cunoscute din țară”, difuzată la 11 martie de Publika TV, dirijorul Orchestrei „Lăutarii” Nicolae Botgros, și interpreta Valentina Osoianu, ale căror declarații au fost trunchiate și scoase din context, fiind interpretate ca opinii pro votul uninominal, au denunțat practicile de manipulare informațională folosite de jurnaliștii de la GMG.

De asemenea, pentru promovarea ideii votului uninominal, periodic, sunt citate în mod manipulator și cu date interpretate partinitor sondaje de opinie în cadrul cărora diferite categorii de populație s-ar fi pronunțat pentru schimbarea sistemului de vot. În una din aceste știri, „Sondaj Promo-Lex: Moldovenii susțin masiv schimbarea sistemului electoral (VIDEO)”, transmisă de Publika, Prime, Canal 2 și Canal 3, datele au fost cumulate eronat și prezentate cu un titlu manipulator, ce nu reflectă realitatea, așa cum a arătat însăși Asociația Promo-Lex într-un comunicat. Organizația a arătat că în sondaj 32% dintre respondenți s-au pronunțat pentru introducerea votului uninominal, iar alți 21% - pentru sistemul electoral mixt, ceea ce nu înseamnă că „schimbarea sistemului electoral este susținută masiv”.

Televiziunile din grupul GMG au folosit pe larg tehnici de manipulare informațională și la reflectarea dezbaterilor publice, organizate în plenul Parlamentului cu participarea reprezentanților societății civile la 31 martie. Atunci au fost invitate diferite persoane care nu reprezintă organizațiile societății civile active, dar care declară că susțin votul uninominal. Opiniile acestora au fost scoase în prim-plan în știrile difuzate de GMG, în timp ce discursurile liderilor de ONG-uri cunoscuți pentru pozițiile lor civice tranșante au fost trunchiate și le-a fost denaturat sensul. Astel, în știrile despre dezbateri, difuzate de Publika și Canal 3, 6 persoane au exprimat mesaje pro votul uninominal și doar una - împotriva, fiind evidentă prezentarea selectivă, în funcție de mesaj. În același material discursul reprezentantului Promo-Lex, Nicolae Panfil, a fost trunchiat și obținut un alt sens al mesajului. Nicolae Panfil a adus argumente pe baza cărora a solicitat retragerea proiectului privind votul uninominal. În știre s-a arătat însă că acesta ar fi exprimat o opinie favorabilă: „*Da, trebuie să conștientizăm, și spunem lucrul acesta: și sondajul de opinie comandat de Promo-Lex confirmă faptul că cetățenii văd o necesitate și o oportunitate în modificarea sistemului electoral*”. Organizația Promo-Lex a denunțat la câteva zile tehnica de manipulare. Potrivit unui comunicat al organizației, în care a fost inclus întreg discursul, **Nicolae Panfil** a declarat: „*Deci, rezultatele sunt nu chiar așa de clare, cum se încearcă a se spune că este o soluție deja gata pregătită. În acest sens, da, trebuie să conștientizăm și spunem lucrul acesta: și sondajul de opinie comandat de Promo-LEX confirmă faptul că cetățenii văd o necesitate și o oportunitate a modificării sistemului electoral, pentru că toate cele trei opțiuni, prima, a doua și a treia opțiune, rezultatul este de doar 43%, cel mai mic rezultat dintre toate cele 4 opțiuni la această întrebare. Dar se ne uităm care este următoarea opțiune pentru care cetățenii au spus că și-ar da eventual votul sau care ar fi preferat de către ei*”.

Toate aceste tehnici de manipulare folosite au făcut ca la televiziunile GMG să fie transmise știri din care a reieșit eronat că reprezentanții societății civile, ai partidelor extraparlamentare sau ai mediului academic susțin la unison votul uninominal. Realitatea a fost alta: reprezentanții societății civile au adus argumente prin care au arătat riscurile introducerii unui asemenea sistem, iar președinta Transparency International Moldova, Lilia Carasciuc, a părăsit sala, în semn de protest, după ce și-a rostit discursul. Acest detaliu a fost omis din știrile transmise de grupul GMG.

La 5 mai 2017 majoritatea parlamentară, inclusiv PSRM, a votat însă în prima lectură introducerea sistemului de vot mixt. Acțiunea a fost prezentată de televiziunile GMG drept un „compromis larg” între PDM, care a propus votul uninominal, și PSRM, care a propus sistemul de vot mixt. Schimbarea a fost anticipată de unii analiști politici ca fiind o înțelegere planificată din timp între Vlad Plahotniuc și Igor Dodon. Posturile din grupul GMG au început deja să promoveze votul mixt, folosind, din nou, tehnici de manipulare. Exemplu: în știrea difuzată a doua zi după adoptarea prevederilor referitoare la sistemul de vot mixt, intitulată „Nicolae Negru: ne îndreptăm spre un sistem electoral mixt, 74 de voturi nu au cum să fie contestate de Comisia de la Veneția”, este citat editorialistul Ziarului Național, cunoscut pentru analizele sale politice obiective. Opinia sa a fost prezentată ca una în sprijinul sistemului de vot mixt, în timp ce editorialistul doar a explicat șansele de reușită ale proiectului în condițiile configurației puterilor în

Parlament. Din textul citat de pe Ziarulnational.md reporterii de la Publika au omis fraza „*Votul PSRM va cântări mai greu decât boicotul PL, PCRM și PLDM, deși este aproape evident că Dodon face jocul lui Plahotniuc, cum a făcut-o mai înainte, nu o singură dată*”. Iată alte titluri: „[Andrian Candu: Aprobarea sistemului electoral mixt este cea mai viabilă soluție în acest moment](#)” (Publika, 6 mai); „[Votul mixt este o soluție - va permite reducerea polarizării populației](#)” (Publika, 10 mai).

În concluzie, televiziunile din grupul GMG au practicat o propagandă agresivă a votului uninominal, dominând, practic, spațiul de emisie cu informații ce au inoculat consumatorilor de presă ideea că aceasta este o necesitate a zilei și singura soluție pentru problemele Republicii Moldova. Aceste instituții media sunt folosite ca instrumente de propagandă și platforme de răspândire a informațiilor manipulative, uneori false, care ajută la realizarea scopurilor politice/economice ale liderului și altor reprezentanți ai PDM.

Recomandări:

- În paralel cu măsurile legislative care ar preveni concentrarea proprietății media, este necesară fortificarea capacităților CCA de a monitoriza conținutul editorial al posturilor TV la capitolul asigurarea pluralismului de opinii și difuzarea informației manipulative.
- Modificarea legislației în vederea înăsprirea sancțiunilor aplicate radiodifuzorilor pe durata campaniilor electorale, pentru a fi posibilă repararea greșelilor sau oprirea comiterii unor noi abateri imediat, nu postum, când sancțiunile nu mai au nici un impact asupra comportamentului radiodifuzorului, iar publicul, în consecință, este manipulat, fapt care poate influența rezultatul alegerilor.
- Pentru a preveni răspândirea pe internet a știrilor false și manipulative, a căror proveniență devine greu de identificat, este necesară inițierea în cadrul breslei jurnaliștilor a discuțiilor privind elaborarea unor reglementări care ar obliga portalurile informative să publice numele proprietarilor, administratorilor și autorilor, la fel ca și datele de contact.
- Elaborarea și promovarea de către societatea civilă a unui catalog/registru al instituțiilor media de mare audiență, care să includă informații selectate pe criterii clare despre proprietarii, plângerile depuse la Consiliul de Presă, deciziile CCA luate în privința instituției respective, deciziile Comisiei Electorale Centrale în perioada campaniilor electorale, constatările rapoartelor de monitorizare a conținutului. Un astfel de registru, a cărui actualizare ar urma să aibă loc o dată la 3 luni, ar trebui plasat pe cât mai multe platforme, astfel ca publicul, dar și jurnaliștii care folosesc alte media drept surse (prin preluarea conținuturilor) să poată verifica rapid „istoria” fiecărei instituții media și, în funcție de asta, să-i acorde (sau nu) încredere.
- Facultățile de Jurnalism și organizațiile de media ar trebui să promoveze puternic noțiunea de „reputație profesională a jurnalistului”, bazată pe profesionalism înalt și pe respectarea normelor Codului Deontologic. Astfel de acțiuni ar ajuta tinerii jurnaliști să se orienteze spre valorile jurnalismului independent și să evite angajarea în instituții media care fac jocul politicianilor și manipulează opinia publică.
- Ministeriul Educației, în parteneriat cu asociațiile de media, ar trebui să elaboreze și să aplice în licee (pentru elevii claselor mari) și colegii cursuri de educație mediatică, fapt ce ar ajuta tinerii să înțeleagă cum se produce manipularea informațională și cum să distingă sursele de informații credibile.

3. Blogurile electronice și rețelele de socializare ca surse de informare și comunicare publică în beneficiul persoanelor și grupurilor de interes

Pentru analiza posibilei utilizări a blogurilor ca surse de informare și comunicare publică în beneficiul persoanelor și grupurilor interesate, au fost urmărite următoarele bloguri:

- 1) www.gandratur.net
- 2) <http://nichitusvictor.blogspot.md/>
- 3) <https://traianvasilcau.wordpress.com/>
- 4) <https://valeriurenita.wordpress.com/>
- 5) <https://balacci.wordpress.com/>
- 6) <https://romanmihaes.wordpress.com/>
- 7) <http://vox.publika.md/author/veaceslav.burlac>
- 8) <https://harghel.com/>; <http://vox.publika.md/author/ion-harghel>
- 9) <http://luchianiuc.com/blog/>
- 10) <http://www.bogdantsirdea.eu/>
- 11) <http://dodon.md/>
- 12) <http://newsmd.md/blogs>
- 13) <http://vox.publika.md/author/nicolae-pascaru>

Urmărirea și analiza acestor bloguri/portaturi se justifică prin câteva elemente: a) unii autori susțin și promovează deschis ideile, acțiunile unui partid/grup politic/politician; b) alți autori sunt adesea invitați în emisiunile de analiză și dezbateră din cadrul trusturilor mediatice afiliate grupurilor politice dominante; c) în același context, o bună parte dintre bloggerii citați sunt și autori pe platforma vox.publika.md, „platforma de comentarii, bloguri și opinii a publika.md”⁷⁸, platformă din componența unuia dintre trusturile mediatice afiliate unui partid politic; d) alți autori, chiar dacă nu susțin în mod direct un anumit grup politic, orientează opinia publică spre o atitudine mai degrabă pozitivă față de acesta, în special prin criticarea vehementă a altor grupuri politice; e) autorii blogurilor distribuie aceleași mesaje (dar și comentarii), și pe rețelele de socializare, fiind susținute, comentate, promovate și de către utilizatorii activi/permanenți ai respectivelor platforme.

Constatare generală

Blogurile și rețelele de socializare sunt utilizate intens ca mijloc de influențare a opiniei publice și de suport/argumentare a acțiunilor grupurilor de interes care urmăresc să gestioneze și să controleze instituțiile publice. Publicul, la rândul lui, este îndemnat/convins să accepte această stare de lucruri din oficiu, deoarece alți actori politici ar fi, în opinia grupurilor de interes susținute, nepotriviți, incapabili și/sau nedemni să guverneze.

Constatări

- *Blogurile electronice și rețelele de socializare constituie o sursă de informare și comunicare publică suplimentară celor tradiționale, și sunt utilizate de persoane și grupuri interesate în influențarea opiniei publice, convingerea/aderarea acesteia la o anumită idee/orientare politică. Fenomenul s-a evidențiat din ce în ce mai mult în 2014 și 2015, pentru ca în 2016 să capete valențe considerabile.*
- *Momentan, în spațiul public se vorbește despre două grupuri active, inclusiv prin intermediul blogurilor și al rețelelor de socializare, în dominarea proceselor din Republica Moldova: grupul/grupurile din anturajul Partidului Democrat din Moldova și din cel al Partidului Socialiștilor. Persoanele-cheie la care se face referire cel mai des în acest context sunt Vladimir*

⁷⁸ A se vedea www.vox.publika.md;

Plahotniuc, președintele PDM și Igor Dodon, președintele țării și ex-președintele PSRM. În primul caz grupurile de susținători virtuali (direct sau indirect) sunt mai numeroase și mai ramificate decât în al doilea.

- *Pe bloguri mesajele variază de la analize (pe alocuri cu o doză semnificativă de obiectivitate, cu dovezi în favoarea punctului de vedere exprimat) ale procesului politic din țară, până la opinii tranșante, acuzații la adresa anumitor actori și susținerea deschisă a grupului politic dominant și/sau a persoanelor – cheie ale acestuia, argumentarea corectitudinii/viabilității/importanței unei decizii sau a unei acțiuni întreprinse de actorii politici vizați. Nu în ultimul rând, unii autori recurg la pamflete pentru a exprima o atitudine, preiau postările colegilor sau interviurile cu anumiți oameni politici sau reprezentanți ai grupului politic dominant.*
- *Pe rețelele de socializare formele de comunicare publică în favoarea/în susținerea unui grup sunt mai diversificate în virtutea posibilităților pe care le oferă aceste platforme. Acestea se manifestă prin: distribuirea de către susținători a postărilor instituțiilor sau ale persoanelor importante din grupul politic; plasarea postărilor personale, dar adesea cu referire la apartenența (formală sau neformală) la grupul politic/ideile promovate de acesta; distribuirea materialelor din presă despre activitatea grupului politic sau a politicienilor, precum și a emisiunilor televizate relevante; postări cu mesaje critice și/sau denigratoare la adresa grupurilor politice/oamenilor politici percepuți ca adversari; distribuirea postărilor bloggerilor care susțin într-un fel sau altul grupul politic și/sau persoanele-cheie ale acestuia; implicarea în comentarea ideilor postate, astfel încât să-i orienteze pe autorii comentariilor spre o anumită atitudine; evitarea postărilor despre grupul politic/politicienilor dintr-un anumit grup, și criticarea oponenților.*
- *Nu toate mesajele de pe blogurile vizate și de pe rețelele de socializare susțin deschis grupul politic dominant sau un politician. Unele dimpotrivă, se doresc a fi critice, ironice și/sau pamfletare, dar în definitiv promovează grupul politic sau politicianul. Acest lucru se întâmplă prin două modalități: 1) îi aduce/readuce în spațiul public; 2) îi atacă adversarii, inducând astfel ideea că cei din urmă sunt personaje exclusiv negative, iar grupul politic dominant, chiar fără laude, apare în rolul personajului mai degrabă pozitiv.*
- *Postările de pe bloguri, dar în special cele de pe rețelele de socializare, aveau puține vizualizări (sau chiar niciuna), aprecieri sau comentarii în 2013, ceva mai multe în 2014, fiind semnificativ mai numeroase în 2015, și în special în 2016.*

Detalii

Conform Barometrului Opiniei publice din octombrie 2016, 45,6% dintre moldovenii utilizează internetul zilnic, iar 21,5% îl consideră cea mai importantă sursă de informare după televiziune⁷⁹. În condițiile în care cel puțin 2.05 mil. de oameni din țara noastră sunt conectați la rețeaua virtuală globală⁸⁰, această platformă de comunicare nu poate fi nici ignorată, și nici subestimată. De asemenea, statisticile arată că moldovenii care se informează din sursele online dau prioritate rețelelor de socializare (40,4% – Odnoklassniki.ru, 37,9% – Facebook.com)⁸¹, iar Odnoklassniki și Facebook sunt la ora actuală rețelele cu cei mai mulți utilizatori (1.168.000 și respectiv 760.000⁸²). Prin urmare, fenomenele și tendințele care pot fi observate pe rețelele de socializare capătă din ce în ce mai multă putere și ocupă un loc din ce în ce mai important în ierarhia factorilor care influențează viața moldovenilor. Blogurile, la rândul lor, deși mai puțin populare în calitate de surse de informare, amplifică puterea mesajelor transmise prin intermediul rețelelor sociale, mai cu seamă pentru că, de cele mai multe ori, autorii distribuie însemnările de pe blog și pe platformele de socializare. Constatările ce urmează reies din analiza primelor două cele mai populare rețele de socializare din Republica Moldova (Odnoklassniki și Facebook), precum și a celor mai active bloguri care promovează, într-un fel sau altul, cele două grupuri politice suspectate de tendința dominării proceselor din Republica Moldova.

⁷⁹ http://www.ipp.md/public/files/Barometru/BOP_10.2016.pdf

⁸⁰ www.bati.md/ decembrie 2016

⁸¹ http://www.ipp.md/public/files/Barometru/BOP_10.2016.pdf

⁸² Raportul agenției digitale Gramatic, făcut public în ianuarie 2017, disponibil pe: https://gallery.mailchimp.com/3b23f363248206ce95682f791/files/0bf46789-3675-44c3-b068f9aac5a4764b/Gramatic_Social_Media_Report_V2.01.pdf

2013

Anul politic 2013 s-a remarcat, printre altele, prin: scandalul în urma incidentului din Pădurea Domnească, demiterea procurorului general, destrămarea AIE – 2, renunțarea de către Vladimir Plahotniuc la postul de prim-vicepreședinte al Parlamentului, demiterea guvernului Filat 2 pe motive de corupție (și, mai târziu, decizia CC după care Filat nu a mai putut fi premier), demiterea lui Marian Lupu din funcția de președinte al Parlamentului, investirea guvernului Leancă, formarea coaliției între PLDM, PD și grupul liberalilor reformatori, retragerea lui Vladimir Plahotniuc din Parlament, parafarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană.

Date fiind aceste evenimente, blogurile politice și rețelele de socializare au avut câteva linii generale de manifestare. Relevante pentru studiul nostru sunt următoarele:

- Însemnările și referirile la Vladimir Plahotniuc, existente deja pe platformele de comunicare online, capătă noi valențe și dimensiuni. Dacă anterior persoana lui Plahotniuc avea mai degrabă o alură mistică, iar imaginea publică era mai degrabă negativă și neclară, acum el începe să fie prezentat ca un personaj politic real, concret, în virtutea mișcărilor pe care le face pe arena politică. El însuși începe să scrie pe un blog personal de pe 1 noiembrie 2013⁸³ (după ce organizase, în mai 2012, o întâlnire cu mai mulți bloggeri). Evenimentul a fost anunțat pe Facebook, de exemplu, în două rânduri. Într-un caz s-a distribuit știrea de pe www.pdm.md, iar în doilea - o informație de pe pagina intitulată *Republica Moldova*. Textul celei de-a doua postări se încheie în felul următor: „*Acesta este un loc în care mă veți putea cunoaște așa cum sunt, cu gândurile mele, care nu se vor referi doar la politică, ci și la alte aspecte ce țin de viața de zi cu zi*”, scrie **liderul PDM**, în prima sa postare pe blog. Pe atunci, Plahotniuc era prim-vicepreședintele PDM.
- Tot din 2013 datează prima însemnare a Partidului Democrat pe Odnoklassniki, constând într-o distribuie a unui comunicat de pe www.pdm.md. Postarea viza proiectul privind aplicarea unui sistem mixt la alegerile parlamentare, proiect propus de către deputatul democrat, Vladimir Plahotniuc⁸⁴. De menționat că fotografia de profil a PDM pe această rețea de socializare îl înfățișează pe Vladimir Plahotniuc (aceasta a fost modificată, cel mai probabil, la sfârșitul anului 2016), pe când pe Facebook găsim simbolul partidului ca poză principală.
- Autorii blogurilor și membrii activi ai comunității virtuale vorbesc despre „lupta Vlazelor”, Vlad Filat fiind plasat, de cele mai multe ori, în contexte negative, în virtutea funcției pe care o deținuse și a activității sale, fiind din ce în ce mai mult acuzat în spațiul public de comiterea faptelor ilicite.
- Autorii blogurilor critică în special activitatea lui Vlad Filat, ținta criticilor mai fiind PCR, PL, sau Mihai Ghimpu. De asemenea, nu sunt sesizabile texte exclusiv pozitive sau preponderent pozitive despre PDM/Marian Lupu.
- Rețelele de socializare promovează activitatea miniștrilor PDM, a conducerii Parlamentului și a partidului, dar gradul de distribuie, comentare și reacție din partea publicului este mic (de exemplu, anunțul despre retragerea lui Vladimir Plahotniuc din Parlament a adunat 9 aprecieri pe Facebook și nici un comentariu, iar cele două știri despre lansarea blogului politicianului au împreună 33 de aprecieri, două distribuiri și următorul comentariu: *Îmi pare bine că omul acesta se ține de promisiuni și își expune gândurile precum și viziunile pe blog, ceea ce denotă o transparență și o echitate socială*. De asemenea, prima însemnare de pe Odnoklassniki are trei aprecieri și nici un comentariu).

Principalele mesaje transmise prin intermediul blogurilor și al rețelelor de socializare au fost următoarele:

1. Vladimir Filat, urmat de PCR/Vladimir Voronin, dar și de PL/Mihai Ghimpu, reprezintă personajele politice cele mai nocive ale momentului. Exemple de titluri de pe bloguri, distribuite și pe rețelele de socializare: *Farsă PLDM-PCR, pentru a scăpa de PDM?*; *Vlad Filat vrea să distrugă Alianța pentru Integrare Europeană*; *Filat reîncepe războiul politic pe Bîc*; *Marele unionist Filat din 2007 și din veci*⁸⁵, etc.

⁸³ www.plahotniuc.md

⁸⁴ <https://ok.ru/partidul.democratdinmoldova>

⁸⁵ <http://gandrabur.net/farsa-pldm-pcr- Pentru-a-scapa-de-pdm/>;

<https://romanmihaihaes.wordpress.com/2013/01/>;

<https://traianvasilcau.wordpress.com/2013/08/10/filat-reincepe-razboiul-politic-pe-bac/>;

<https://traianvasilcau.wordpress.com/2013/12/09/marele-unionist-filat-din-2007-si-din-veci/>;

2. Încrederea în PDM este mică, dar acțiunile PLDM, PCRM și PL prefigurează situația în care acest partid poate deveni o forță politică importantă în Republica Moldova: *Plahotniuc ne spune că AVEM de ALES între două proiecte; PCRM și PLDM au declanșat o isterie la nivel național și negociază o guvernare comună; Sondajul Vox Populi: cetățenii doresc integrare europeană și sistemul mixt electoral; Identitatea, opțiunea unionistă și ecuația 2014; Vlad Filat și Vlad Plahotniuc au conștientizat pericolul comunist și se aruncă ambii în luptă, ș.a.*⁸⁶
3. Retragerea lui Vladimir Plahotniuc din Parlament a constituit surpriza anului și a demonstrat clasa acestui om politic. Exemple de titluri: *Retragerea lui Plahotniuc din Parlament, gest de mare jucător politic; De ce s-a retras Plahotniuc din Parlament și care este motivul ascuns?; Plahotniuc – moartea comuniștilor ? și nu numai a lor ???*⁸⁷

Exemple de mesaje:

- *Plahotniuc se retrage din Parlament, renunță la imunitate, astfel dezarmându-i pe oponenții și dusmanii săi... Aici ar trebui menționat faptul, că îi datorăm lui Plahotniuc în cea mai mare parte debarcarea comuniștilor de la guvernare după alegerile din 29 iulie 2009*⁸⁸.
- *Pe această cale Vlad Plahotniuc urmează să se dedice muncii în cadrul partidului împreună cu președintele de onoare. Contează foarte mult aceste acțiuni, în contextul în care anul viitor este un an electoral și este foarte mult de muncă în această direcție. (Facebook)*
- *Cei mai mulți dintre moldoveni își doresc ca liderul PD, Marian Lupu, să fie președintele țării!; Partidul Democrat din Moldova va fi cea mai puternică formațiune din țară (Odnoklassniki)*

2014

În 2014 evenimentele care au marcat anul politic au fost: semnarea Acordului de Asociere cu UE, liberalizarea regimului de vize, alegerile parlamentare din 30 noiembrie, precedate de alegeri în cadrul PDM pentru selectarea candidaților, excluderea partidului „Patria” din cursa electorală.

Tendențele pe bloguri și rețelele de socializare în acest context se conturează în felul următor:

- Criticile la adresa lui Vladimir Filat se intensifică. Renato Usatâi este inițial susținut de o parte dintre bloggeri și pe rețelele de socializare, fiind perceput ca un jucător politic important.
- Mai mulți autori de bloguri publică texte cu un accent mai pronunțat pe activitatea PDM, scoțând în evidență aspectele pozitive, perspectivele de dezvoltare și de coabitare pe scena politică. Tendința este mai vizibilă în a doua jumătate a anului, și se observă la bloggeri care anterior nu abordau subiectul. În același timp, figura lui Vladimir Plahotniuc este din ce în ce mai mult demitizată.
- Mesajele critice/acuzatoare/denigratoare la adresa anumitor grupuri politice/oameni politici, văzuți ca adversari ai PDM cresc în cantitate și se caracterizează prin duritate, atacuri, etichetări negative tranșante. În același rând bloggerii și autorii activi ai postărilor pe rețelele de socializare se poziționează critic și acuzator față de un trust de presă rival al trustului finanțat de Vladimir Plahotniuc.

Principalele mesaje transmise prin bloguri și rețelele de socializare în 2014 au fost următoarele:

1. Vlad Filat a întrecut toate limitele și trebuie să stea la pușcărie: *Filat – mîrtoaga șchioapă a Moskovei vi se balegă-n poartă; Filat al vostru a ajuns să fie promovat doar cu bani; Vlad Filat, al vostru hoț de idei; Filat refuză să înțeleagă că trage partidul la fund și ar putea distruge Coaliția, din nou; Vlad Filat și-a tras-o singur, din nou; Filat începe să devină mai mârșav decât Voronin; Vlad Filat este o eroare 404, etc.*⁸⁹

⁸⁶ <http://gandrur.net/plahotniuc-ne-spune-ca-anul-viitor-avem-de-ales-intre-doua-proiecte/>; <https://romanmihai.wordpress.com/2013/01/>; <https://romanmihai.wordpress.com/2013/11/>; <https://romanmihai.wordpress.com/2013/12/>; <http://gandrur.net/vlad-filat-si-vlad-plahotniuc-au-constientizat-pericolul-comunist-si-se-arunca-ambii-in-lupta/>;

⁸⁷ <https://romanmihai.wordpress.com/2013/10/>;

<http://gandrur.net/de-ce-s-a-retras-plahotniuc-din-parlament-si-care-este-motivul-ascuns/>;

<https://traianvasilcau.wordpress.com/2013/10/28/plahotniuc-moartea-comunistilor-si-nu-numai-a-lor/>;

⁸⁸ <https://romanmihai.wordpress.com/2013/10/28/retragerea-lui-plahotniuc-din-parlament-gest-de-mare-jucator-politic/>;

⁸⁹ <https://traianvasilcau.wordpress.com/2014/02/03/filat-mirtoaga-schioapa-a-moskovei-vi-se-balega-n-poarta/>; <http://gandrur.net/filat-al-vostru-a-ajuns-sa-fie-promovat-doar-cu-bani/>; <http://gandrur.net/vlad-filat-al-vostru-hot-de-idei/>; <http://gandrur.net/filat-refuza-sa-inteleaga-ca-trage-eroare-404-etc/>;

2. PDM se reinventează și arată că nu trebuie scos din cărți pentru alegeri și pentru viitorul politicii moldovenești. De asemenea, inclusiv în glumă sau ironic, se transmite mesajul că Vladimir Plahotniuc este omul care decide cum sunt aranjate și jucate cărțile: *Le reușește să facă o campanie cu adevărat unică în Moldova; Eu astăzi voi vota Partidul Democrat din Moldova...; De ce unii se tem de votul mixt?; Suntem aproape de reeditarea unei alianțe proeuropene în formatul PD+PLDM+PL; PDM a încheiat-o cu mascarada și se apucă de făcut lista pentru alegeri; Ce loc va lua trompetistul Plahotniuc pe listele PD?; Plahotniuc – premier; Președintele Timofți, decorațiile și ultimatumurile antieuropene*⁹⁰;

Exemple de mesaje:

- *Campania Partidului Democrat din Moldova se deosebește categoric de cea a altor formațiuni politice. Acest partid nu ponegrește extremele, evită baricadele și cheamă oamenii la o consolidare pe „centru”, o idee PRO MOLDOVA... Campania Partidului Democrat este cu atât mai mult specială deoarece se încearcă a le oferi oamenilor posibilitatea de a gândi, a cugeta, a alege propriul viitor și nicidecum nu a celor ce văd această țară ca „apendicele” cuiva...⁹¹*
- *În cazul în care PLDM va opta pentru funcția de Speaker eu cred că un candidat mai bun pentru șefia Guvernului PD decât proprietarul partidului nu se va găsi⁹².*
- *Pentru prima dată în Moldova, un partid le va oferi moldovenilor dreptul de a alege direct candidații pentru Parlament; Echipa PDM își consolidează rândurile în toată țara; #Creștem_Moldova (Facebook, Odnoklassniki)*

2015

În 2015 Republica Moldova a trăit, sub aspect politic: două tururi ale alegerilor locale, 5 premieri, dintre care 3 interimari, ridicarea imunității parlamentare a deputatului liberal - democrat Vlad Filat și arestarea acestuia, autosuspendarea, pentru două luni (15 octombrie-21 decembrie), a lui Vladimir Plahotniuc din toate funcțiile deținute în PDM, proteste antiguvernamentale organizate de Platforma Civică „Demnitate și Adevăr”, dar și de PSRM și PN.

În 2015, în special după „pierderea războiului” de către Vladimir Filat în fața lui Vladimir Plahotniuc, dar și pe parcursul întregului an:

- Postările de pe bloguri și de pe rețelele de socializare au avut un caracter mult mai pronunțat de susținere a acțiunilor PDM, a primelor persoane din acest partid, și în special a lui Vladimir Plahotniuc.
- Mesajele cu un vădit caracter denigrator la adresa unor grupuri politice adversare, și a unor persoane din anturajul acestora au fost și ele mai multe și mai nuanțate.
- Prin hashtagul #PlahotniucPremier (Facebook, promovat și de unii bloggeri), mini-sondajele în care oamenii sunt întrebați ce cred despre activitatea miniștrilor PD și comentariile simpatizanților grupului politic, s-au amplificat și accentuat mesajele de susținere și de convingere a publicului de a adera la punctul de vedere împărtășit de promotorii ideilor partidului/anumitor oameni politici.

Mesajele transmise prin intermediul blogurilor și al rețelelor de socializare în contextul analizat de noi au fost următoarele:

1. Sfârșitul politic al lui Vladimir Filat este aproape: *BOP-ul arată că locul lui Vlad Filat este la pușcărie. PLDM a intrat sub pragul existenței; Negruță vorbește despre schemele criminale în care*

partidul-la-fund-si-ar-putea-distrage-coalitia-din-nou/; <http://gandrabur.net/vlad-filat-si-a-tras-o-singur-din-nou-2/>; <http://gandrabur.net/filat-incepe-sa-devina-mai-marsav-decat-voronin/>; <http://gandrabur.net/vlad-filat-este-o-eroare-404/>;

⁹⁰ <http://vox.publika.md/politica/le-reuseste-sa-faca-o-campanie-cu-adevarat-unica-in-moldova-517101.html>; <http://vox.publika.md/politica/eu-astazi-voi-vota-partidul-democrat-din-moldova-517613.html>; <https://romanmihai.wordpress.com/2014/01/>; <https://romanmihai.wordpress.com/2014/11/>; <http://gandrabur.net/pdm-a-incheiat-o-cu-mascarada-si-se-apuca-de-facut-lista-pentru-alegeri/>; <http://gandrabur.net/ce-loc-va-lua-trompetistul-plahotniuc-pe-listele-pd/>; <http://gandrabur.net/pdm-a-incheiat-o-cu-mascarada-si-se-apuca-de-facut-lista-pentru-alegeri/>; <http://luchianuic.com/blog/2014/12/18/plahotniuc-premier/>; <https://romanmihai.wordpress.com/2014/07/>;

⁹¹ <http://vox.publika.md/politica/le-reuseste-sa-faca-o-campanie-cu-adevarat-unica-in-moldova-517101.html>;

⁹² <http://luchianuic.com/blog/2014/12/18/plahotniuc-premier/>;

*este implicat Vlad Filat; Smintitul de Vlad Filat, nu mai are electorat!; Slugile lui Filat merg la închisoare sau sunt nevoite să fugă din țară, iar Șăful este neatins; Se strânge lațul la gâtul lui Vlad Filat, iar cazul BEM intră în altă fază; Vlad Filat și-a pierdut limitatorul bunului simț; Politicianul Vlad Filat va fi nimicit de propria Platformă civică; Filat a repornit astăzi războiul cu Plahotniuc; Moldova răsuflă mai ușor fără Vlad Filat; Am cumpărat coroană pentru mormântul lui Vlad Filat; Filat, sub șah continuu de la Plahotniuc, etc.*⁹³

2. Republica Moldova are nevoie să fie salvată de la haos. Salvarea poate veni (doar) de la PDM și Vladimir Plahotniuc: *PLDM se sinucide politic. Rămâne formula PD, PL, PPE și PCRM; Борьба за премьерство. Демоны и ангелы; Pentru ce-i trebuie lui Plahotniuc sa traga TRM sub Ministerul Culturii?; Portavocea lui Filat ne spune că Plahotniuc este cel mai influent politician din Moldova; Și dacă Marian Lupu are dreptate? Plahotniuc este șeful lui Putin? Și - al lui Obama?; Dle Plahotniuc, și totuși, când vă sumați răspunderea?; Dle Plahotniuc, a venit momentul „acum sau niciodată”. Răsuflecați mânicile?; Și, totuși, Sturza sau Plahotniuc?;*⁹⁴

Exemple de mesaje:

- *Renunțarea lui Plahotniuc la mandatul de deputat, respectiv la imunitate vine să însemne că el nu are nevoie de această imunitate, dând astfel un semnal că el nu a fost implicat în furtul miliardului și că nu are de gând să-și asume public păcatele celui alt oligarh, el avându-le pe ale sale*⁹⁵.
- *Nu pot să nu-i dau dreptate liderului Partidului Democrat din Moldova, liberal democrații și-au format o strategie. Au ales varianta electorală? Probabil. Vom ști cu siguranță dacă este așa sau nu, după ziua de duminică, 29 noiembrie, atunci când Platforma civică „Demnitate și Adevăr”, a anunțat mobilizare generală la proteste stradale. Dacă domnul Streleț și echipa, vor fi prezenți în stradă, atunci domnule Lupu, să știți că aveți dreptate! I-ați ciuruit!*⁹⁶
- *Cu uratul la viitorul prim-ministru (Vladimir Plahotniuc); PD aproape de stabilizarea situației din țară; PDM – unicul partid care a crescut constant de la un scrutin la altul*

2016

Anul politic 2016 s-a evidențiat prin constituirea unei noi majorități parlamentare, tentativa eșuată a lui Vladimir Plahotniuc de a deveni prim-ministru, investirea guvernului Filip, prezentarea lui Plahotniuc în calitate de coordonator al alianței de guvernare, protestele antiguvernamentale, condamnarea fostului premier Vlad Filat, cele două tururi ale alegerilor prezidențiale, preluarea de către Vladimir Plahotniuc a funcției de președinte al Partidului Democrat din Moldova.

În 2016 postările de pe bloguri și rețelele de socializare s-au axat în special pe:

- Mesaje dure, agresive, fără perdea, la adresa oponentilor politici ai PDM/ai lui Vladimir Plahotniuc. De menționat că presa tradițională a preluat masiv aceste mesaje, blogurile și rețelele de socializare constituind surse de informare primare și unice.
- Aripa tână a PDM devine mult mai activă și mai vizibilă în spațiul virtual, în special după alegerea unei noi conduceri în luna aprilie. Membrii formațiunii promovează intens pe rețelele de socializare nu doar și nu atât propriile activități, cât și, în special, conducerea PDM, guvernul, precum și persoane anume (Vladimir Plahotniuc, Pavel Filip, Andrian Candu, ș.a).
- Postările bloggerilor și cele de pe rețelele de socializare sunt profund și vizibil polarizate, acestea având două dimensiuni: una care vizează susținerea unui grup politic, și alta, mult mai puternică, ce

⁹³ <http://gandrabur.net/bop-ul-arata-ca-locul-lui-vlad-filat-este-la-puscarie/>; <http://gandrabur.net/pldm-a-intrat-sub-pragul-existentei/>; <http://gandrabur.net/negruta-vorbeste-despre-schemele-criminale-in-care-este-implicat-vlad-filat/>; <http://gandrabur.net/smintitul-de-vlad-filat-nu-mai-are-electorat/>; <http://gandrabur.net/slugile-lui-filat-merg-la-inchisoare-sau-sunt-nevoite-sa-fuga-din-tara-iar-saful-este-neatins/>; <http://gandrabur.net/se-strange-latul-la-gatul-lui-vlad-filat-iar-cazul-bem-intra-in-alta-faza/>; <http://gandrabur.net/vlad-filat-si-a-pierdut-limitatorul-bunului-simt/>; <http://gandrabur.net/politicianul-vlad-filat-va-fi-nimicit-de-propria-platforma-civica/>; <http://gandrabur.net/filat-a-repomit-astazi-razboiul-cu-plahotniuc/>; <http://gandrabur.net/moldova-rasuflla-mai-usor-fara-vlad-filat/>; <http://gandrabur.net/am-cumparat-coroana-pentru-mormantul-lui-vlad-filat/>; <https://balacci.wordpress.com/2015/07/>;

⁹⁴ <https://romanmihai.wordpress.com/2015/11/>; <https://valeriurenita.wordpress.com/2015/12/>; <http://gandrabur.net/portavocea-lui-filat-ne-spune-ca-plahotniuc-este-cel-mai-influent-politician-din-moldova/>; <http://nichitusvictor.blogspot.md/2015/11/si-daca-marian-lupu-are-dreptate.html>; <http://luchianiuc.com/blog/page/91/>; <http://luchianiuc.com/blog/page/88/>; <http://luchianiuc.com/blog/page/87/>;

⁹⁵ <https://balacci.wordpress.com/2015/07/>;

⁹⁶ <http://nichitusvictor.blogspot.md/2015/11/si-daca-marian-lupu-are-dreptate.html>;

vizează criticarea adversarilor politici. Tehnici care depășesc deontologia sunt utilizate în special în cel de-al doilea caz. Un caracter exagerat l-au avut aceste tehnici în campania electorală pentru alegerile prezidențiale.

Astfel, mesajele – cheie ale anului 2016 (care continuă și în 2017) pe bloguri și pe rețelele de socializare au fost:

1. Guvernarea a adus, în sfârșit, stabilitate în țară: *Moldova, între ciocan și nicovală: De la capcanele Filat și Rogozin, la Guvernul "ultimei șanse"; Cine e credibil, Pavel Filip care afirmă ca aproximativ 500 de milioane de euro reprezintă totalul sumelor externe deblocate pentru Moldova pentru 2016 sau Deliu, Usatii si Nastase care zic ca totul e rau?; 2016 – anul lui Pavel Filip. Victoria nu-i a lui; Opoziția moare de ciudă: Palatul Victoria are încredere în Pavel Filip; Filip a dezghețat relațiile cu UE. Îl susțin și popularii europeni; Pavel Filip tace, face și pune ANRE-ul la muncă; Și dacă ministrului Jizdan îi reușește?; În sfârșit, un prim-ministru și pentru oameni?*⁹⁷;
2. Vladimir Plahotniuc este liderul care va reforma clasa politică din temelii și va aduce o nouă viziune asupra politicii în Republica Moldova: *Ce fapte ilegale puteți să-i încredințați lui Plahotniuc?; EXCLUSIV. Cine este moldoveanul care și-a permis în minivacanța de 8 martie să circule cu un avion privat timp de 4 zile în 4 țări europene?; Marian Lupu a devansat-o în sondaje pe Maia Sandu și vrea să treacă de Nastase?; Cum se explică creșterea lui Marian Lupu în sondaje de opinie?; Plahotniuc, noul președinte al PD, revine la vechile idei?; Occidentul ca un model și dezghețul relațiilor dintre SUA și Rusia va fi o veste bună pentru Moldova; Schimbarea la față a Partidului Democrat; Plahotniuc îi dă șah lui Dodon; Plahotniuc anunță curățenia de toamnă. Congresul american o acceptă; Cutremurul Plahotniuc; Plahotniuc - prim-ministru. Timofți va demisiona?*⁹⁸;
3. Partidul Politic Demnitate și Adevăr, Jurnal TV, Victor și Viorel Țopa, Maia Sandu și Renato Usatîi sunt dușmanii stabilității și dezvoltării Republicii Moldova: *Нэстасе vs Плахотнюк: «демократ» против «диктатора»; 5 причин, по которым Андрей Нэстасе не может стать президентом; Ренато нашёл себя в президенте; Синдром Ренато Нэстасе; Майя Санду: в президенты или в тюрьму?; Unde a fost demnitatea lui Andrei Năstase când a jefuit AirMoldova?; De ce JurnalTV face „menaj a trois” lui Renato Usatîi?; Andrei Nastase, să știi că absolut toți candidații vor fi ai lui Plahotniuc, cu excepția ta, sluga jechoasă a Țopilor; Justiția capturată de Plaha a dat peste cap toate șmecheriile PD; „Politiciana” Maia Sandu o da cu oiștea n gard; Renato Usatîi vede în Igor Dodon un adversar real împotriva lui Plahotniuc; Învățați de la Nastase cum să fiți boi politici și parteneri cu Renato; EXCLUSIV! Platforma DA și Jurnalul, SUBORDONATE Țopilor! Grigore Petrenco, SLUGA lor! INTERCEPTĂRI SKYPE; Cum se joacă Moscova cu Platforma DA și bolovanul politic Andrei Năstase, sau efectul Roșca 2; EXCLUSIV! Întâlnire Usatîi-Țopa, la Baden-Baden!; EXCLUSIV! Detalii PICANTE din înregistrarea cu Plahotniuc! Ce a ASCUNS Usatîi?*⁹⁹, ș.a.

⁹⁷ <https://romanmihaes.wordpress.com/2016/07/>; <https://romanmihaes.wordpress.com/2017/01/>; <http://nichitusvictor.blogspot.md/search?updated-min=2016-01-01T00:00:00%2B02:00&updated-max=2017-01-01T00:00:00%2B02:00&max-results=50>; <http://nichitusvictor.blogspot.md/2016/08/opozitia-moare-de-ciuda-palatul.html>; <http://nichitusvictor.blogspot.md/2016/03/filip-dezghet-at-relatiile-cu-ue-il.html>; <http://nichitusvictor.blogspot.md/2016/03/pavel-filip-tace-face-si-pune-anre-ul.html>; <http://nichitusvictor.blogspot.md/2016/02/si-daca-ministrului-jizdan-ii-reuseste.html>; <https://traianvasilcau.wordpress.com/2016/02/01/in-sfirsit-un-prim-ministru-si-pentru-oameni/>;

⁹⁸ <http://gandrabur.net/ce-fapte-ilegale-puteti-sa-i-incriminati-lui-plahotniuc/>; <http://gandrabur.net/exclusiv-cine-este-moldoveanul-care-si-a-permis-in-minivacanța-de-8-martie-sa-circule-cu-un-avion-privat-timp-de-4-zile-in-4-tari-europene/>; <http://gandrabur.net/marian-lupu-a-devansat-o-in-sondaje-pe-maia-sandu-si-vrea-sa-treaca-de-nastase/>; <http://gandrabur.net/cum-se-explica-cresterea-lui-marian-lupu-in-sondaje/>; <http://gandrabur.net/plahotniuc-noul-presedinte-al-pd-revine-la-vechile-idei/>; <https://romanmihaes.wordpress.com/2017/01/10/occidentul-ca-un-model-si-dezghetul-relatiilor-dintre-sua-si-rusia-va-fi-o-veste-buna-pentru-moldova/>; <http://nichitusvictor.blogspot.md/2016/12/2016-anul-lui-pavel-filip-victoria-nu-i.html>; <http://nichitusvictor.blogspot.md/2016/10/plahotniuc-ii-da-sah-lui-dodon.html>; <http://nichitusvictor.blogspot.md/2016/09/plahotniuc-anunta-curatenia-de-toamna.html>; <http://nichitusvictor.blogspot.md/2016/05/cutremurul-plahotniuc.html>; <https://traianvasilcau.wordpress.com/2016/01/11/plahotniuc-prim-ministru-timofiti-va-demisiona/>;

⁹⁹ <https://valeriuarenita.wordpress.com/2016/01/>; <https://valeriuarenita.wordpress.com/2016/04/>; <https://valeriuarenita.wordpress.com/2016/08/>; <https://valeriuarenita.wordpress.com/2016/09/>; <https://valeriuarenita.wordpress.com/2016/10/>; <http://gandrabur.net/doc-unde-a-fost-demnitatea-lui-andrei-nastase-cand-a-jefuit-airmoldova/>; <http://gandrabur.net/de-ce-jurnal-tv-face-menaj-a-trois-lui-renato-usatii/>; <http://gandrabur.net/andrei-nastase-sa-stii-ca-absolut-toti-candidatii-vor-fi-ai-lui-plahotniuc-cu-exceptia-ta-sluga-jechoasa-a-topilor/>; <http://gandrabur.net/justitia-capturata-de-plaha-a-dat-peste-cap-toate-smecheriile-pd/>; <http://gandrabur.net/politiciana-maia-sandu-o-da-cu-oistean-gard/>; <http://gandrabur.net/renato-usatii-vede-in-igor-dodon-un-adversar-real-impotriva-lui-plahotniuc/>; <http://gandrabur.net/invatati-de-la-nastase-cum-sa-fiti-boi-politici-si-parteneri-cu-renato/>; <https://balacci.wordpress.com/2016/05/>; <https://balacci.wordpress.com/2016/08/>; <https://balacci.wordpress.com/2016/09/>; <https://balacci.wordpress.com/2016/10/>;

Exemple de mesaje:

- *Echipa condusă de domnul Filip, ministrul Grigoraș dar și alți demnitari din echipa de reformatori, a devenit acea echipă de medici care sunt obligați, la masa de operații, să extirpe bolile din sistemul de pensii. Evitarea unei catastrofe sociale, iată obligativitatea pe care și-a asumat-o Pavel Filip - asta ar trebui să înțeleagă cetățeanul moldovean, fie că a jurat, ori nu, credință acestui stat; Atenție, fapte, nu vorbe. O radiografie a șase luni de activitate a cabinetului Filip, despre care, inițial, se spunea că e sortit eșecului, arată mobilizare pentru implementarea foilor de parcurs primite de la Bruxelles și București. Rezultatul obținut a dus la obținerea împrumutului financiar din partea României și disponibilitatea FMI de a semna un acord de finanțare pentru Moldova. Ce înseamnă această reușită? Că, pe fundalul unei crize politice, financiare și de încredere, formațiunea politică care deține funcția executivă a demonstrat mobilizare și acțiune¹⁰⁰*
- *Ce puteți să-i incriminați unui om despre care aveți detalii numai de la TV și din presa de partid? Nimic! De ce? Pentru că nu aveți ce!... Așadar, mai revizuiți tot ce știți negativ despre Plahotniuc. Încercați să încordați un pic cerebelul și să găsiți măcar câte o probă pentru fiecare acuzație, apoi să notați undeva într-o agendă, în dreptul la fiecare, cuvântul „Probat, am documente demonstrative”.¹⁰¹*
- *Amintesc că, prim vicepreședintele PDM, Vlad Plahotniuc și-ar fi preîntâmpinat colegii din AIE, pe Vlad Filat și Iurie Leancă, dar și pe Ilan Shor să nu fure banii deponenților. Aceștia nu s-au conformat. De asta, coordonatorul actualei majorități parlamentare, Vladimir Plahotniuc, are tot dreptul să facă curățenie generală în Republica Moldova! „Ca reprezentant al coaliției de guvernare, împreună cu toți colegii mei vom insista să fie făcută o curățenie generală în toate sectoarele importante din țară. Ceea ce vedeți că se întâmplă astăzi în țară, (reținerea a 15 judecători și 3 executori judecătorești, reținerile de la Poliția de Frontieră și Serviciul Vama n.r.) sunt doar un început, unul modest, dar vă asigur că noi vom continua, iar eu prin prisma funcției care o dețin în coaliția de guvernare, voi sprijini totul cu tot ce pot această curățenie generală și ea, va fi. Cine mă cunoaște știe că eu nu arunc vorbele în vânt”¹⁰²*
- *Vlad Plahotniuc – un adevărat lider al întregului popor; Premierul Pavel Filip demonstrează prin fapte concrete ce înseamnă promovarea interesului național; RM are nevoie de un partid puternic precum a devenit în cele din urmă PDM, partid care e în stare să facă schimbări în țară și să îndeplinească visul cetățenilor din Republica Moldova de a ne integra în UE; În Singapore cetățenii cu vârsta de pensionare 62 de ani, sunt angajați în câmpul muncii! Coincidență?? Sau totuși eficiență, a noii reforme de pensii înaintată de Guvernul Filip!; Și totuși, PDM!; Cine dacă nu Premierul Filip își aduce aportul cu silință, spre stabilitatea promisă poporului dezamăgit în existență?; Un nou obiectiv, o forță nouă în lupta cu drogurile! Vlad Plahotniuc, omul care nu aruncă cuvintele în vânt; Ambiția este o prioritate a caracterului fiecăruia din noi. Și asta o putem vedea în experiența și corectitudinea pe care o practică omul de afaceri Vlad Plahotniuc!; Atunci când ajuți pe cineva, te simți om cu inimă. Când ajuți o țară întregă, te simți om cu suflet. Dar când ai inimă și suflet, îi ajuți pe toți. Anume că Vlad Plahotniuc redă adevăratele calități omenești; Pavel Filip este un premier demn pentru Moldova; Reformele Guvernului, apreciate; #GuvernulFilip, #PlahotniucPremier, #MoldovaReușește, #HaiMoldova, #PremierulFilip, #AndrianCandu, #Edelweiss, #MarianLupuPreședinte, #Hai_cu_Noi (Facebook și Odnoklassniki).*

Cu referire la al doilea grup acuzat în spațiul public de tendința de dominare a proceselor din societate, cel din jurul Partidului Socialiștilor și al lui Igor Dodon, tendințele de dominare și influențare a opiniei publice prin intermediul blogurilor și al rețelelor de socializare sunt mai puțin accentuate, postările conținând și multe comentarii critice. Igor Dodon are un blog personal din august 2013, pe care scrie cu regularitate.

¹⁰⁰ VA REUȘI PAVEL FILIP SĂ TAIE BOLILE DIN SISTEMUL DE PENSII?, 28.11.2016, disponibil pe:

<http://nichitusvictor.blogspot.md/2016/11/va-reusi-pavel-filip-sa-taie-bolile-din.html>; DE CE DODON ÎL PREFERĂ PE NĂSTASE, 13.10.2016, disponibil pe : <http://nichitusvictor.blogspot.md/2016/10/de-ce-dodon-il-prefera-pe-nastase.html>;

¹⁰¹ Ce fapte ilegale puteți să-i incriminați lui Plahotniuc ?, 13.01.2016, disponibil pe: <http://gandrabur.net/ce-fapte-ilegale-puteti-sa-i-incriminati-lui-plahotniuc/>;

¹⁰² USATĂI: POLITICĂ, RĂZBUNARE SAU AFACERI, 16.12.2016, disponibil pe : <http://nichitusvictor.blogspot.md/2016/12/usatai-politica-razbunare-sau-afaceri.html>;

Însemnările politicianului vizează de cele mai multe ori participările la emisiuni, interviurile, sau opiniile exprimate la un anumit subiect. În ceea ce-i privește pe alți susținători/promotori ai ideilor grupului politic și ai lui Igor Dodon, aceștia se manifestă prin postarea materialelor critice la adresa oponenților PSRM și, mai nou, ai președintelui, dar și pe promovarea mesajelor grupului politic și/sau ale lui Dodon. Exemple de titluri: *Părușarul îi pierde în cărți pe Lupu și pe Ghimpu; Ghimpu confirmă: e sluga părușarului; 2014 – anul în care am putea scăpa de Părușar* Власть в истерике; *Ultima șansă a oligarhilor; Заявления президента Молдовы о проведении референдума — не эмоции, все шаги просчитаны; Stabilițoiul lui Filip, ș.a.*¹⁰³

Exemple de mesaje:

- *Motivul de bază pentru care Dodon este hărțuit constă în faptul că el crește foarte rapid. Și asta deranjează. Totodată, PSRM reprezintă o ALTERNATIVĂ.*¹⁰⁴
- *Ну что тут скажешь! Понятно, что Додон не святой, он живой человек, и у него были какие-то ошибки, противоречивые заявления и действия. Но куда важнее то, что он защищает независимость страны, нейтралитет, дружбу с РФ, молдавский народ. И именно он получил благословение патриарха Кирилла в нелёгкой борьбе по защите православных ценностей. И именно поэтому его пытаются уничтожить*¹⁰⁵ *(Ei bine, se pot să spun! Este clar că Dodon nu este un sfânt, este om viu, și a comis unele erori, a avut declarații și acțiuni contradictorii. Dar, mult mai important este faptul că el protejează independența țării, neutralitatea, prietenia cu Rusia, poporul moldovenesc. Și a fost cel care a primit binecuvântarea Patriarhului Kirill în lupta dificilă pentru apărarea valorilor ortodoxe. Anume de asta încearcă să-l distrugă).*
- *Непоколебимость позиций, ясность, последовательность и открытость к диалогу – это те моменты и качества, которые Игорь Додон подтвердил во время визита в Брюссель... Находясь в «сердце» ЕС, Додон озвучил позицию молдавского народа, который его делегировал (в том числе и на эту миссию) на следующие 4 года. И не просто озвучил – он её защищал. Доказывал. Аргументировал. Открывал глаза руководителям ЕС на молдавские реалии. Возвращал из «на землю»*¹⁰⁶ *(Pozițiile clare, coerența și deschiderea spre dialog - acestea sunt momentele și calitățile pe care Igor Dodon le-a confirmat în cursul vizitei la Bruxelles. Aflat în „inima” UE, Dodon a exprimat poziția poporului moldovenesc, care l-a delegat (inclusiv pentru această misiune) pentru următorii 4 ani. Și nu doar a exprimat-o, dar și a apărât-o. A demonstrat. A motivat. A deschis ochii liderilor UE asupra realităților moldovenești. I-a întors „cu picioarele pe pământ”).*
- *На сайте Президента Республики Молдова „ro” изменен на „md”. Да, это капля, но из таких капель и состоит море (Pe site-ul Președintelui Republicii Moldova „ro” a fost schimbat în „md”. Da, este o picătură, dar din astfel de picături se face marea); Ваша команда будет рядом и с её поддержкой у Вас точно всё получится. Потому что нас не только 835 тысяч. Нас намного больше (Echipa Dvs. Vă va fi alături și cu ajutorul ei totul vă va reuși cu siguranță totul. Pentru că nu suntem numai 835.000. Suntem mult mai mulți) (Facebook).*

Recomandări

- Într-o societate democratică libertatea de exprimare constituie o valoare incontestabilă și ea trebuie apărată și promovată. Recomandabil ar fi, în acest context, pentru bloggeri și membrii activi de pe rețelele de socializare, ca acest drept să fie exercitat în deplină și adevărată libertate a cugetului, fără influența anumitor grupuri de interese sau politicieni.
- De asemenea, în spiritul unei societăți democratice, ar fi preferabil ca autorii de bloguri sau de postări/comentarii pe rețelele de socializare să folosească un limbaj adecvat, chiar și în cazul criticilor sau acuzațiilor, astfel încât să contribuie la avansarea și nu la degradarea societății moldovenești.

¹⁰³ <http://www.bogdantsirdea.eu/?p=765>;
<http://www.bogdantsirdea.eu/?p=1735>;
<http://www.bogdantsirdea.eu/?p=1978>;

<http://www.bogdantsirdea.eu/?p=966>;
<http://www.bogdantsirdea.eu/?p=2007>;

<http://www.bogdantsirdea.eu/?p=989>;
<http://www.bogdantsirdea.eu/?p=2164>;

¹⁰⁴ Cel mai criticat dintre moldoveni, 30.07.2014, disponibil pe: <http://www.bogdantsirdea.eu/?p=1179>;

¹⁰⁵ Охота на фаворита, 28.09.2016, disponibil pe: <http://www.bogdantsirdea.eu/?p=2041>;

¹⁰⁶ Игорь Додон в Брюсселе. О чём визит, disponibil pe: <http://newsmd.md/blogs/17159-igor-dodon-v-bryussele-o-chem-vizit.html>

Constatări generale

- Legislația Republicii Moldova nu asigură măsuri eficiente de prevenire și contracarare a pozițiilor dominante pe piața media.
- Autoritățile statului (Parlamentul, Guvernul, partidele de la guvernare) tolerează și încurajează situația creată fie prin acțiuni mimate de redresare a stării de lucruri, fie prin lipsă de acțiuni. Partidele politice importante de opoziție, mai degrabă, încearcă să acapareze instituții mediatice, ca și cele de la guvernare, decât să lupte pentru însănătoșirea domeniului în beneficiul întregii societăți.
- Situația actuală privind proprietatea mass-media prezintă poziții dominante pe piața audiovizualului, domeniu care, potrivit sondajelor de opinii din ultimii ani, are cel mai mare impact asupra consumatorilor.
- CCA, practic, nu contribuie la prevenirea și/sau contracararea pozițiilor dominante pe piața media. Repartizarea frecvențelor și licențelor se face în lipsa unor criterii clare, exacte și măsurabile de desemnare a câștigătorilor participanți la concurs.
- Pe piața publicității, subdezvoltată, sunt atestate poziții dominante, care, la rândul lor, mențin și susțin monopourile de pe piața media.
- Televiziunile care fac parte din grupul GMG - Prime TV, Publika TV, Canal 2 și Canal 3 - servesc, în special în ultimii doi ani, drept instrumente de: pregătire a opiniei publice pentru acțiuni contestabile ale guvernării; linșaj mediatic al oponentilor; legitimare a acțiunilor guvernării, contestate de o parte a societății; propagare a mesajelor precum că țara prosperă și corupția este combătută cu succes după instalarea Guvernului Filip; distragerea atenției, prin conținut irelevant, de la acțiuni reprobabile ale guvernării. În lunile martie și aprilie 2017 posturile din grupul GMG au desfășurat o campanie de propagandă agresivă a sistemului de vot uninominal, propus de PDM. O mare parte din spațiul de emisie ocupat de știri și talk-show-uri a fost dedicat materialelor care inoculau ideea că aceasta este singura soluție pentru problemele Republicii Moldova și ar avea exclusiv consecințe pozitive.
- Conținutul manipulator este transmis atât în edițiile de știri, cât și prin talk-show-uri. Tehnicile de manipulare informațională au fost aplicate în special la reflectarea evenimentelor și subiectelor: protestele masive din anul 2016 și investirea guvernului Pavel Filip; investigarea fraudei bancare; campaniile electorale; starea de lucruri și reforma din sistemul de justiție; alegerea procurorului general.
- O serie de portaluri informative, de rând cu unele bloguri, servesc drept sursă primară pentru răspândirea conținutului manipulator și, în unele cazuri, a falsurilor mediatice, care, ulterior, sunt preluate de televiziuni și tirajate ca informații credibile.
- Televiziunile NTV și Accent TV care, prin conținutul editorial, vădesc un puternic partizanat politic față de PSRM, reprezintă instrumente mediatice de promovare a imaginii partidului și de atac asupra adversarilor.
- Blogurile și rețelele de socializare sunt utilizate intens ca mijloc de influențare a opiniei publice și de suport/argumentare a acțiunilor grupurilor de interese care urmăresc să gestioneze și să controleze instituțiile publice. Publicul, la rândul lui, este îndemnat/convins să accepte această stare de lucruri din oficiu, deoarece alți actori politici ar fi, în opinia grupurilor de interese susținute, nepotriviți, incapabili și/sau nedemni să guverneze.
- În spațiul informațional din Republica Moldova au apărut zeci de portaluri de știri care, prin politica lor editorială, sunt afiliate unor grupuri de interese. Cele mai multe par să fie apropiate PDM. Adesea, ele joacă rolul de sursă primară pentru publicarea unor articole compromițătoare despre anumiți politicieni sau persoane publice care critică guvernarea sau pe liderul formațiunii, iar ulterior aceste texte sunt preluate și de presa care oficial face parte din trustul media al președintelui PDM.

Proprietarii site-urilor de știri și interesele pe care le promovează

Începând cu anul 2009, în spațiul informațional din Republica Moldova au apărut zeci de portaluri de știri care, prin politica lor editorială, sunt afiliate unor grupuri de interese. Cele mai multe par să fie apropiate PD. Adesea, ele joacă rolul de sursă primară pentru publicarea unor articole compromițătoare despre anumiți politicieni sau persoane publice care critică guvernarea sau pe liderul formațiunii, Vlad Plahotniuc. Anume aceste texte sunt ulterior preluate și de presa care oficial face parte din trustul media al președintelui PD. Și socialiștii au propriile portaluri de știri, unele fiind chiar recomandate pe site-ul PSRM. Și o parte, și alta au distribuit în campania pentru alegerile prezidențiale știri care au defavorizat-o pe Maia Sandu, liderul PAS, contracandidata socialistului Igor Dodon în scrutin. Șeful statului este susținut și de alte site-uri proruse. Comparativ, portalurile care au o politică editorială echilibrată sau parțial echilibrată, sunt mult mai puține.

Site-urile administrate de Gabriel Călin și campaniile împotriva oponentilor lui Vlad Plahotniuc

- Moldova24.info

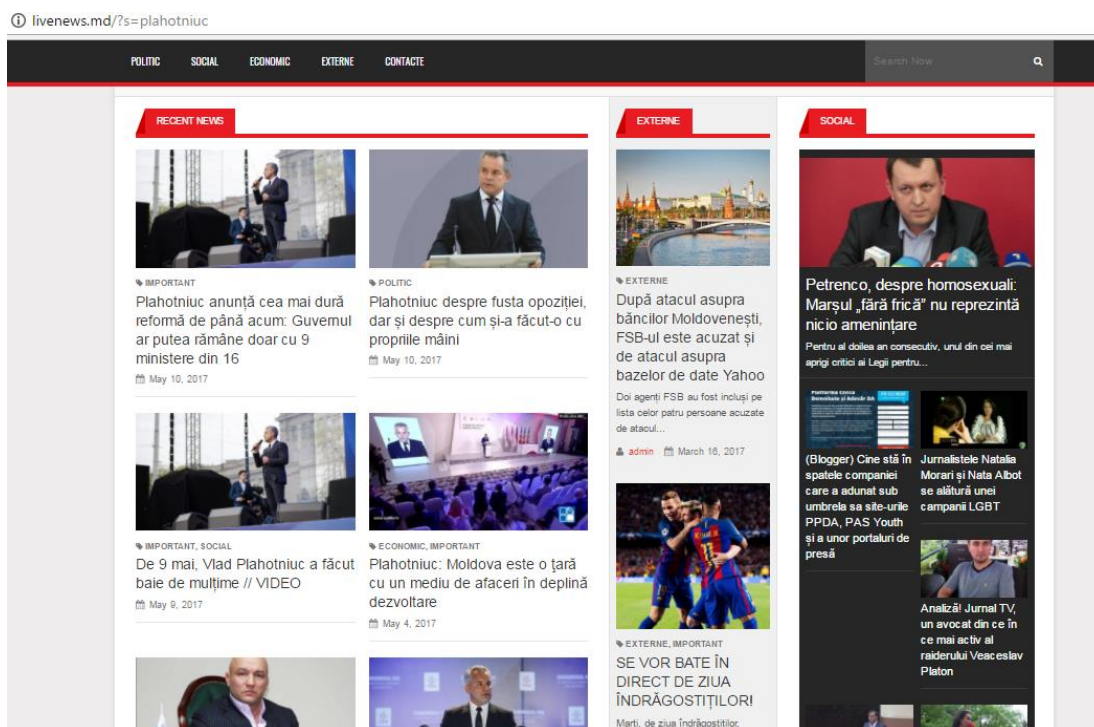

Multe dintre site-urile afiliate PD au aceiași fondatori, iar altele își ascund proprietarii și echipa redacțională. Primul portal apărut în această „familie editorială” este Moldova24.info. Cu o politică editorială pro-guvernare, site-ul s-a făcut remarcant în special prin materialele critice la adresa oponentilor politici ai lui Vlad Plahotniuc, dar și prin limbajul dur și plin de etichete folosit de autori. Pe pagina portalului nu există informații despre echipa editorială sau proprietarul site-ului. Potrivit datelor despre domain-ul Moldova24.info, acesta a fost înregistrat încă în septembrie 2013 pe numele Dianeii Pungă, tot ea editor general al portalului Today.md. Diana Pungă este soția jurnalistului Gabriel Călin, iar adresa indicată la înregistrarea domain-ului este de fapt apartamentul lui Călin. Pe site-ul Moldova24.info nu apare numele niciunui reporter, cu excepția emisiunilor de autor ale lui Gabriel Călin. Portalul este cunoscut și prin ciclul de emisiuni realizate de Călin, „Observatorul”, care îi au în calitate de protagoniști pe cei mai importanți critici ai guvernării sau ai lui Vlad Plahotniuc. De obicei, imediat după publicare, emisiunile sunt preluate de o serie întreagă de site-uri afiliate guvernării, dar și de posturile de televiziune din trustul media deținut de Vlad Plahotniuc. ([OBSERVATOR cu Gabriel Călin // Milioane, Avioane și Imperii \(VIDEO\)](#), [OBSERVATOR // DA, VLAD FILAT VĂ AȘTEAPTĂ LA 7 IUNIE \(VIDEO\)](#)).

De asemenea, pe portalul Moldova24.info sunt publicate mai multe scurgeri de informații. De regulă, este vorba despre detalii din cadrul unor anchete penale care, la fel, vizează oponenții politici ai guvernării și ai lui Vlad Plahotniuc. (***EXCLUSIV // Citația Procurorilor pentru Ucigașii Ursachi!***). Și aceste știri sunt preluate ulterior de alte portaluri din sfera de influență a lui Plahotniuc. Portalul Moldova24.info publică și articole de opinii, care abundă în expresii injurioase, iar la rubrica bloguri se regăsesc texte ale unor bloggeri afiliați liderului Partidului Democrat, precum Veaceslav Balacci, Corneliu Gandrabur etc.

Raportul final de monitorizare a mass-media în campania electorală pentru alegerile prezidențiale din 2016, realizat de Asociația Presei Independente (API) și Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI), arată că politica editorială a portalului Moldova24.info a fost direcționată clar spre defavorizarea și discreditarea candidaților Andrei Năstase și Maia Sandu care au fost prezentați aproape de fiecare dată în context negativ, luați în derâdere, acuzați de minciuni și trădări. „Textele publicate nu au întrunit criteriile unor materiale jurnalistice obiective, au etichetat protagoniștii, lansând speculații sau acuzații fără a li se oferi dreptul la replică”, potrivit raportului.

- **Livenews.md**

Portalul livenews.md

La nici jumătate de an de la lansarea site-ului Moldova24.info, soții Diana Pungă și Gabriel Călin au lansat un nou portal - **Livenews.md**. **Domain-ul portalului** a fost înregistrat în februarie 2014 de către Gabriel Călin, iar redactor-șef al site-ului este Diana Pungă. Site-ul nu este actualizat la zi, aici fiind plasate aproape în exclusivitate articole compromițătoare la adresa criticilor guvernării și a oponenților politici ai lui Vlad Plahotniuc, dar și articole pozitive care îl vizează pe liderul PD. De multe ori, articolele plasate pe acest site sunt publicate de regulă în ziua în care apar concomitent pe mai multe site-uri afiliate guvernării. În campania electorală, portalul a publicat câteva știri având conținut negativ la adresa Maiei Sandu, dar și interceptări telefonice ale convorbirilor lui Andrei Năstase, președintele Partidului Platforma Demnitate și Adevăr, încercând să inoculeze ideea că acesta ar bănui-o pe Maia Sandu că ar fi proiectul lui Vlad Plahotniuc. Știrile care promovau această idee au fost preluate de pe portalul Moldova24.info și au fost publicate în perioada în care Andrei Năstase și Maia Sandu purtau discuții în vederea retragerii unuia dintre cei doi din cursa electorală, în favoarea celuilalt. Una dintre știrile de pe Livenews.md este „Rudele bloggerului DA, Alex Cozer, reținute pentru trafic de persoane”, de pe 22 februarie 2017. Articolul este preluat de pe site-ul Today.md. Iar cu o zi mai devreme, pe site a fost publicat articolul **„Prima crimă a lui Platon – omorul lui Lapteacru!”**. Deși nu este indicată sursa, un articol identic a fost publicat în aceeași zi și pe portalurile **Moldova24.info** și **Today.md**, diferite fiind doar titlurile textelor.

- **Today.md**

Portalul Today.md a fost lansat în toamna anului 2015. Potrivit datelor de pe site-ul Nic.md, domain-ul Today.md a fost creat pe 6 iulie 2015, fiind înregistrat pe numele cetățeanului român Marius Răzvan Toderescu. Nu am reușit să identificăm această persoană, în schimb, la adresa la care, potrivit site-ului publicației, se află sediul portalului, str. Miron Costin 13/7, este înregistrată o companie specializată în activități ale agențiilor de știri, administrată de Gabriel Călin. General Kapital Media GKM a fost fondată pe 24 septembrie 2015 și are în calitate de fondatoare o companie off-shore - General Kapital Media Ltd, înregistrată în Marea Britanie pe 31 iulie 2015. Potrivit datelor din registrele publice engleze, off-shore-ul îl are în calitate de asociat unic pe Gabriel Călin, tot el director al portalului de știri. Echipa redacțională numără zece persoane. Site-ul este cunoscut în special pentru videourile prezentate drept investigații, inclusiv cele din seria „Comisarul”. Și aceste filme îi au în calitate de protagoniști pe cei mai importanți critici ai guvernării sau ai lui Vlad Plahotniuc. Imediat după publicare, emisiunile sunt preluate de o serie întreagă de site-uri afiliate guvernării, dar și de posturile de televiziune din trustul media deținut de Vlad Plahotniuc. Spre exemplu, documentarul „VIDEO | KIV - FRA. Cutia neagră” a fost publicat pe site-ul Today.md pe 20 noiembrie 2015 și imediat a fost preluat de portalul Livenews.md, patru zile mai târziu, filmulețul a fost preluat de televiziunile Prime TV și Publika TV din trustul General Media Grup, deținut de Vlad Plahotniuc, dar și de alte portaluri precum Digitalpress.info sau Realitatea.md. Iar filmulețul „Comisarul // Platon. Istoria unui raider (video)”, publicat pe site-ul Today.md pe 9 septembrie 2016, a fost imediat preluat de toate posturile de televiziune din cadrul holdingului General Media Grup: Publika TV, Prime TV, Canal 2, Canal 3, dar și de mai multe „portaluri-satelit”.

Potrivit Raportului final de monitorizare a mass-media în campania electorală pentru alegerile prezidențiale 2016, realizat de API și CJI, „portalurile Today.md și Moldova24.info au mediatizat campania electorală selectiv, iar politica lor editorială a fost orientată spre defavorizarea oponentilor Partidului Democrat, în special a lui Andrei Năstase și a Maiei Sandu care au fost prezentanți aproape de fiecare dată în context negativ”. „Deseori textele publicate au etichetat protagoniștii, lansând speculații sau acuzații fără să li se ofere dreptul la replică”, potrivit raportului.

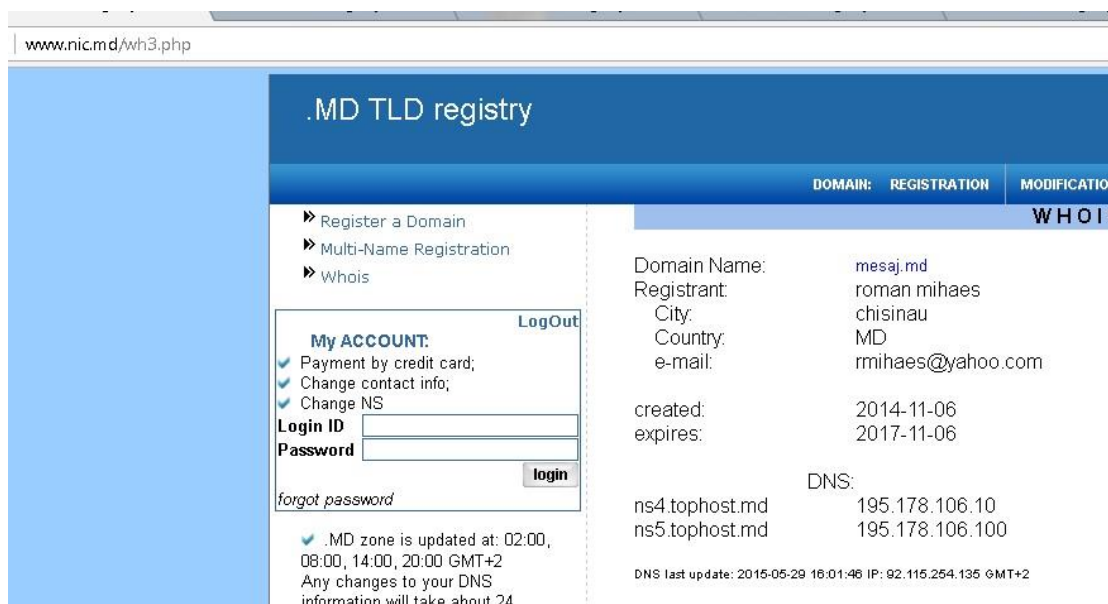
Today.md este singurul din cele trei portaluri administrate de familia Călin pe care unele dintre articole sunt semnate de autori, iar la rubrica „Echipă” sunt menționate și numele angajaților portalului.

Circuitul informațional pe portalurile afiliate lui Vlad Plahotniuc

Pe 21 februarie 2017, portalurile Moldova24.info, Livenews.md și Today.md publică știrea despre implicarea omului de afaceri Veaceslav Platon în omorul unui businessman, încă în anii 1990. Toate trei știri au conținut identic, doar titlurile fiind diferite și niciuna nu indică sursa primară a informației. Pe 22 februarie 2017, știrea este preluată de posturile de televiziune și site-urile Publika.md, Prime.md, Canal2.md, Canal3.md. Drept sursă primară este indicat site-ul Today.md. Știrea plasată pe site-urile posturilor de televiziune este de asemenea identică, dar diferă de cea de pe portalurile administrate de Gabriel Călin.

Oamenii apropiați PD și site-urile pe care le gestionează

- **Mesaj.md**

The screenshot shows the .MD TLD registry website. The URL is www.nic.md/wh3.php. The page title is ".MD TLD registry". There are three tabs: "DOMAIN:", "REGISTRATION", and "MODIFICATION:". The "REGISTRATION" tab is active. On the left, there are links for "Register a Domain", "Multi-Name Registration", and "Whois". Below these is a "My ACCOUNT" section with a "LogOut" link. The account section includes a list of services: "Payment by credit card;", "Change contact info;", and "Change NS". There are input fields for "Login ID" and "Password", and a "login" button. A "forgot password" link is also present. At the bottom of the account section, it says ".MD zone is updated at: 02:00, 08:00, 14:00, 20:00 GMT+2. Any changes to your DNS information will take about 24". On the right, the domain details for "mesaj.md" are displayed. The registrant is "roman mihaes", city is "chisinau", country is "MD", and email is "rmihaes@yahoo.com". The domain was created on 2014-11-06 and expires on 2017-11-06. DNS records are listed: ns4.tophost.md (195.178.106.10) and ns5.tophost.md (195.178.106.100). The DNS last update was on 2015-05-29 16:01:46 IP: 92.115.254.135 GMT+2.

Extras despre proprietarul domain-ului Mesaj.md

Domain-ul portalului Mesaj.md a fost înregistrat în noiembrie 2014, de către analistul politic Roman Mihăeș. La rubrica „Contacte” de pe pagina web este indicată doar o adresă de e-mail. Nu este menționată nicio informație despre echipa redacțională sau despre proprietarii site-ului. Toate articolele de pe Mesaj.md sunt semnate cu numele Roman, iar la rubrica „Opinii” sunt publicate mai multe articole de opinii sau editoriale ale lui Roman Mihăeș. Site-ul este actualizat la zi, iar din conținutul materialelor rezultă că acesta este pro-guvernamental, știrile despre activitatea guvernării fiind tratate fie în lumină bună, fie neutru. Pe portal, la fel ca și pe cele administrate de Gabriel Călin, se regăsesc mai multe știri critice la adresa lui Vlad Filat, [Victor și Viorel Topa](#), [Veaceslav Platon](#), [Andrei Năstase](#), Ana Ursachi. În acest caz, titlurile știrilor sunt tendențioase și acuzatorii. De asemenea, portalul Mesaj.md [citează în mai multe rânduri emisiunile „Comisarul”](#) de la Today.md. Portalul reproduce postările unor bloggeri apropiați de actuala guvernare, precum Veaceslav Balacci, Corneliu Gandrabur, Veaceslav Burlac.

- **Hotnews.md**

Hotnews.md a fost lansat încă în 2008, [domain-ul a fost înregistrat](#) de compania Web Production SRL și Medianet Info SRL, [fondată de jurnalistul de la Bălți Vitalie Cazacu](#), anterior administratorul portalului Deca-press.md care însă a vândut ulterior site-ul. Hotnews.md a avut o politică editorială diferită de-a lungul anilor. La lansare, portalul dădea impresia că este unul echilibrat, prezentând diferite puncte de vedere, astăzi pare însă să fie o sursă media pro-guvernamentală. Nu am găsit pe site știri critice la adresa guvernării de la Chișinău, în schimb se regăsesc multe articole critice, proprii sau preluate, despre oponenții guvernării. De asemenea, site-ul a preluat mai multe dintre articolele din campaniile dirijate de discreditare a avocatei Ana Ursachi sau a businessmanului Veaceslav Platon. Articolul [„Păcatele raiderului Veaceslav Platon ies la iveală! Ar fi comandat asasinarea unui om de afaceri”](#) a fost publicat pe 21 februarie 2017, în aceeași zi când a apărut pe Today.md, Moldova24.info și alte site-uri afiliate intereselor lui Vlad Plahotniuc. Textul este reproduș mot a mot.

În ultima perioadă, portalul a preluat mai multe articole de pe Today.md și Moldova24.info. Spre exemplu, în contextul campaniei împotriva avocatei Ana Ursachi, Hotnews.md a publicat mai multe știri semnate de portalurile lui Gabriel Călin, dar și de democracy.md, politcs.md, la fel afiliate PD. ([Interceptare! Avocata Ana Ursachi povestește cum folosește Jurnal TV pentru campanii murdare și șantaj](#), [Vecinii Anei Ursachi au chemat un preot ca să alunge demonii din blocul în care locuiește avocata fugară](#), [Experți: Instituțiile statului ar trebui să se autosesizeze în privința dosarului în care avocata Ursachi e acuzată de omor, "Avocata diavolului", Ana Ursachi, reînvie dragostea dintre Partidul Nostru și Platforma DA](#)). Hotnews.md publică de asemenea articolele de opinie de pe blogurile lui Victor Nichituș, Veaceslav Balacci, Eugen Luchianu.

- **Publika.md**

www.publika.md/pacatele-maiei-sandu-candidata-la-prezidentiale-a-interzis-icoanele-si-capelele-in-scoli_2788961.html

Păcatele Maiei Sandu: Candidata la prezidențiale a interzis icoanele și capelele în școli

Marti, 25 Octombrie 2016 14:22 PUBLIKA.MD 97 Comentarii

Portalul Publika.md face parte oficial din trustul deținut de [General Media Grup Corp SRL](#), companie care îl are în calitate de fondator pe Vlad Plahotniuc, iar administrator este Petru Jelihovschi. [Domain-ul a fost înregistrat în 2009](#). Site-ul publică atât știri proprii, cât și preluate de la postul de televiziune Publika TV, dar și preluări de pe alte site-uri care fac parte din același cerc de interese. Acest lucru se întâmplă de regulă în cazul campaniilor de presă orchestrate de denigrare a vreunui oponent politic al guvernării.

- **Abcnews.md**

[Abcnews.md](#) a fost înregistrat ca site în aprilie 2013 de către compania „Noi Instrumente de Comunicare”, care aparține jurnalistului Iulian Berco, anterior purtător de cuvânt al președintelui Parlamentului Marian Lupu, dar și director general Știri Media TV SRL. La fel ca și în cazul mai multor portaluri de știri prezentate mai sus, pe [Abcnews.md](#) nu este publicată nici adresa redacțională, nici vreun număr de telefon și doar o adresă de e-mail. Textele publicate nu sunt semnate. Astăzi, portalul Abcnews.md are o politică editorială relativ echilibrată. Site-ul publică știri nepărtinitoare despre evenimentele și actorii politici, evitând însă să critice acțiunile actualei guvernări și [reflectând toate ieșirile publice ale lui Vlad Plahotniuc](#). Până în vara anului 2016, situația era însă diferită. Site-ul făcea parte din „lista de distribuție” a campaniilor de discreditare a unor oponenți politici ai lui Vlad Plahotniuc. Astfel, multe dintre investigațiile publicate de Moldova24.info sau Today.md despre Victor și Viorel

Țopa au fost reflectate și de acest portal de știri. La fel s-a întâmplat și cu investigațiile care îl vizau pe Veaceslav Platon. Totuși, ultimele campanii mediatice lansate de presa afiliată intereselor lui Vlad Plahotniuc împotriva avocatei Ana Ursachi sau împotriva controversatului om de afaceri Veaceslav Platon (cazul omorului din anii 1990), nu au fost reflectate pe acest site.

Portaluri cu autori anonimi, trase la indigo

În ultimii ani, în Republica Moldova au apărut și portaluri despre care nu se cunoaște cui aparțin și cine le gestionează, majoritatea fiind înregistrate de companii care prestează servicii destinate doritorilor de a nu-și divulga identitatea. Toate par însă trase la indigo. Au o politică editorială asemănătoare, mai exact - textele îi plasează în context favorizant pe exponenții PD, defavorizându-i și ridiculizându-i pe oponenții acestora. Sunt citați bloggerii afiliați PD, iar majoritatea articolelor nu sunt semnate. În plus, toate la date de contact indică doar câte un e-mail de pe platforma Gmail.

InfoMoldova.net, bunăoară, a fost creat pe 26 februarie 2013 și înregistrat de către Whois Privacy Protect, un serviciu american destinat doritorilor să înregistreze un domain și să rămână anonimi, astfel ca informațiile despre ei să nu fie disponibile în registrele publice. Nici portalul propriu-zis nu oferă vreo informație despre cine îl administrează sau despre jurnaliștii care scriu materialele. La rubrica „Contacte” găsim doar adresa de e-mail infomoldova.net@gmail.com și o foarte scurtă prezentare - „Site de știri și articole din Republica Moldova”. Pagina de Facebook a site-ului de asemenea nu prezintă nicio informație despre proprietari. Unele știri politice construiesc imagine bună mai multor exponenți ai guvernării, inclusiv premierului Pavel Filip și președintelui Parlamentului Andrian Candu. Altele au o ușoară tonalitate critică sau sarcastică la adresa președintelui Igor Dodon. Multe dintre materiale sunt distribuite la greu pe rețelele de socializare de trolli, ei fiind cei care postează comentarii în spațiul virtual prin care laudă guvernarea și critică oponenții politici ai Partidului Democrat. Adesea, portalul preia știri externe privind subiecte de interes, dar de cele mai multe ori fără să citeze sursa. Portalul a fost activ în special pe durata campaniei prezidențiale, multe dintre articole [„lovind” în Maia Sandu](#): „Maia Sandu, demnă de voturile homosexualilor!”, „Maia Sandu minte de îngheață apele”, „În ajun de alegeri Maia Sandu vrea să se spele de păcatele trecutului” sunt doar câteva dintre titluri. Pe lângă știrile politice, sociale, cele externe sau din economie, pe site sunt preluate texte semnate de bloggeri apropiați PD, cum ar fi Ion Harghel sau Corneliu Gandrăbur.

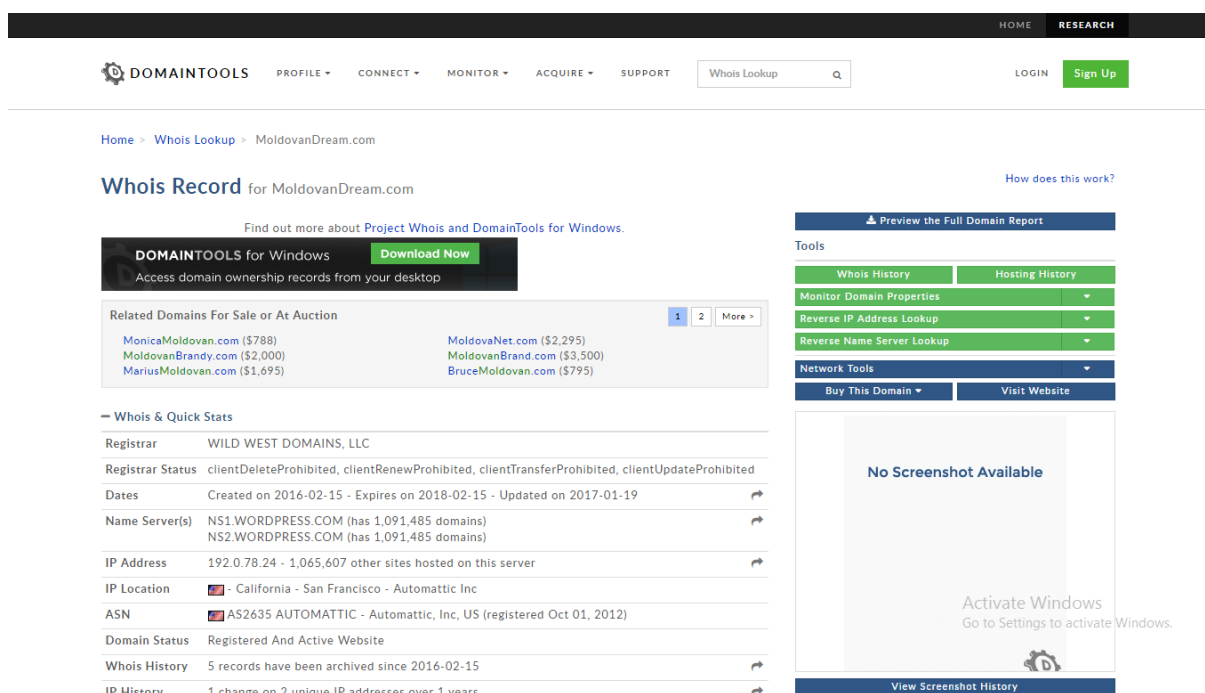
Portaluri anonime

Pe același server, cu adresă IP localizată în Virginia, Statele Unite ale Americii, mai sunt găzduite alte 37 de site-uri. Unul dintre ele este Puterea.info, un portal asemănător InfoMoldova.net. Și această pagină web arată în descrierea sa că propune „știri din Republica Moldova”, iar la date de contact este prezentat

doar un e-mail – putreamd@gmail.com. Domain-ul a fost înregistrat în iunie 2014, înainte de alegerile parlamentare din acel an. Registrele internaționale nu oferă numele persoanei sau a firmei care a perfectat documentele, fiind publicată doar mențiunea „NA”. Și [Argumentul.info](#) a fost înregistrat pe 9 septembrie 2015 de un serviciu american care garantează anonimitatea, în acest caz compania Domains by Proxy LLC. Pagina web are adresa de IP în California, SUA. Rubrica „Despre noi” nu conține nicio informație, iar la contacte este indicată doar o adresă oficială de e-mail - argumentul.info@gmail.com. Majoritatea textelor sunt preluate, iar unele titluri au caracter tendențios. Multe dintre știri conțin mesaje manipulative și denigratoare la adresa reprezentanților Platformei Demnitate și Adevăr, a Maiei Sandu sau a oamenilor de afaceri Victor și Viorel Țopa. Tot aici au fost promovate video-urile, prezentate drept investigații, ale portalului Today.md.

Din acest grup face parte și portalul [Stirimd.net](#). Domain-ul site-ului a fost înregistrat în august 2013, în statul american Virginia, de o companie off-shore specializată în înregistrarea domain-urilor – PDR LTD (Public Domain Registry). Registrele străine arată că numele entității care a solicitat înregistrarea este „HayDavay Davay”. Pe site nu există niciun contact și niciun nume al echipei redacționale sau al fondatorilor. Știrile nu sunt semnate. Deși se pretează ca un site generalist, Stirimd.net are doar trei rubrici: „Actualitate”, „Caleidoscop” și „Mixt”. Cele mai multe știri publicate pe site sunt preluări din presa din Republica Moldova și România. Site-urile moldovenești preluate cel mai des sunt Moldova24.info, Ava.md, Infomoldova.net, Democracy.md, Today.md, Livenews.md și, la fel, sunt publicate în contextul unor campanii mediatice promovate de presa afiliată guvernării. Titlurile și conținutul știrilor care se referă la Victor și Viorel Țopa, Vlad Filat, Veaceslav Platon, Ana Ursachi sunt părtinitoare, tendențioase, acuzatoare, iar uneori chiar calomnioase. ([O nouă mostră de cinism marca Jurnal Trust Media, deținut de mafioții Topa](#), [Se întâmplă lucruri ciudate cu prietena Natalie Morari! Pe filiera Topa-Usafii-Petrenco-Platon](#), [Oligarhul fugar Victor Topa bagă Ziarul de Gardă și TV7 în aceeași oală cu Jurnal TV](#), [Priveliște jalnică cu Topa TV și cei 20 de "protestatari" care aleargă în jurul PMAN](#))

Pamflete luate-n serios

The screenshot displays the Whois Record for MoldovanDream.com on the DomainTools website. The page includes a navigation bar with 'HOME' and 'RESEARCH' tabs, and a search bar. The main content area shows the domain name and a 'Whois Record' section. Below this, there is a 'Related Domains For Sale or At Auction' section listing several domains with their prices. A sidebar on the right contains various tools such as 'Whois History', 'Hosting History', 'Monitor Domain Properties', 'Reverse IP Address Lookup', 'Reverse Name Server Lookup', and 'Network Tools'. There is also a 'Preview the Full Domain Report' button and a 'No Screenshot Available' message.

Informație de pe Whois.domaintools.com

Oponenții politici ai PD sunt personajele centrale ale unor site-uri care pretind că publică pamflete, dar care în realitate au scopul să manipuleze. Și autorii acestor proiecte se ascund în spatele unor companii din SUA la care au apelat ca să înregistreze domain-urile. Domain-ul [Moldovandream.com](#), de exemplu, a fost înregistrat în februarie 2016 de un off-shore - Wild West Domains LLC, iar IP-ul este în San Francisco, California, SUA. Tot în San Francisco se află și IP-ul portalului [Guralumii.net](#), domain înregistrat de Automattic INC în septembrie 2016, cu puțin timp înainte de alegerile prezidențiale. Dacă Moldovandream.com indică faptul că publică pamflete, Guralumii.net nu are o astfel de însemnare,

nefiind clar care texte sunt ironice și care ar fi informative. Cu toate acestea multe sunt luate în serios. De altfel, aceste pagini web au fost primele care au publicat așa-numitele noutăți despre sirienii care s-ar fi stabilit în Republica Moldova dacă Maia Sandu ar fi ajuns președinte. În aceste pamflete niciodată nu au fost puși în lumină negativă exponenții PD.

Site-urile „utile” PSRM

12 Aprila 2017

ПОДПИСАТЬСЯ >

Полезные ссылки

- [dodon.md](#) →
- [actualitati.md](#) →
- [replika.md](#) →
- [gardatinara.md](#) →
- [fundatiasolutia.md](#) →
- [tsn.md](#) →
- [aif.md](#) →

Кишиневе под патронатом Президента
21 Мая 2017
Фестиваль семьи, организованный под патронатом Президента Республики Молдовы Игоря Додона, прошел сегодня на площади Великого национального собрания в Кишиневе. Фестиваль собрал тысячи участников, вместе ...

Президент Молдовы выступил за досрочные парламентские выборы
19 Мая 2017
Президент Молдовы Игорь Додон заявил сегодня, 19 мая, что он выступает за досрочные парламентские выборы. «Я выступаю за досрочные парламентские выборы и сделаю все ...

Депутаты ПСРМ обсудили с делегацией Венецианской комиссии инициативы по расширению полномочий Президента РМ
19 Мая 2017

Site-ul PSRM

Portalurile afiliate PSRM l-au promovat intens pe Igor Dodon în campania electorală pentru alegerile prezidențiale și au criticat-o pe contracandidata acestuia, Maia Sandu. Majoritatea, la fel ca și unele site-uri afiliate democraților, au mediatizat pe larg faptul că 30.000 de sirieni ar fi urmat să ajungă în Republica Moldova în cazul în care lidera PAS ar fi ajuns președintă. Câteva dintre portalurile afiliate socialiștilor sunt prezentate ca fiind „utile” chiar pe pagina oficială a PSRM – socialistii.md. Astfel, pe lângă Dodon.md, Gardatinara.md sau Fundatiasolutia.md, în lista site-urilor recomandate sunt și Actualitati.md, Tsn.md, Replika.md și Aif.md. Site-ul ziarului „Argumenti i Fakti” **Aif.md** a fost înregistrat de publicația „Argumenti i Fakti” de la Moscova. Ziarul este editat însă de Exclusiv Media SRL, firmă fondată de deputatul PSRM Corneliu Furculiță, cea care în 2015 a obținut licență de emisie pentru NTV Moldova, devenit tribună pentru socialiști. De altfel, în campania electorală pentru alegerile prezidențiale, PSRM a vărsat în bugetul celor două instituții media 1,3 milioane de lei. Exclusiv Media SRL a înregistrat și portalul Tsn.md, un alt site afiliat PSRM. Ultimele știri au fost plasate aici încă acum un an. Tsn.md prezintă Actualitati.md, Replika.md și „Argumenti i Fakti” drept portaluri partenere. Potrivit declarațiilor de avere ale lui Igor Dodon și deputatului Corneliu Furculiță, oficial, la Exclusiv Media SRL erau angajate soțiile lor, Galina Dodon și Ludmila Furculiță. Legăturile reprezentanților firmei cu mass-media nu se opresc aici. Petru Burduja, consilier în Consiliul Municipal Chișinău din partea Partidului Socialiștilor, administratorul Exclusiv Media SRL, deține din 2015 o cotă-parte de 50% în SRL-ul Publicația Periodică Ziarul ПАНОРАМА, firmă care editează ziarul de limbă rusă Panorama. Celelalte 50% sunt deținute de jurnalistul-politician Dumitru Ciubașenco, candidat la funcția de șef de stat din partea Partidului Nostru, condus de Renato Usatfi. El a administrat ziarul începând cu 2009 și tot el, în același an, a înregistrat site-ul publicației **Pan.md**, care nu este actualizat la zi. Publicația relatează pe larg despre problemele lui

Renato Usatîi cu organele de drept. În campania electorală, ziarul a obținut un contract de 100.830 de lei pentru publicitate electorală acordată lui Dumitru Ciubașenco. Și celelalte site-uri apropiate PSRM au fost înregistrate de persoane afiliate formațiunii. De exemplu, domain-ul portalului **Actualitati.md** a fost înregistrat de Iuri Vitneanski, ales local din partea PSRM în Consiliul municipal Chișinău. Iuri Vitneanski mai este și membru al Consiliului coordonator al Asociației obștești „Garda Tânără”, prezentată drept „aripa tânără” a PSRM. Domain-ul **Replika.md** a fost înregistrat de Roman Fiodorov, anterior membru al Uniunii Tineretului Comunist din Moldova. Acum câțiva ani, Roman Fiodorov figura drept secretar pe ideologie în cadrul Comitetului raional Bălți. Aceste portaluri au o politică editorială pro-rusă, îl promovează pe Igor Dodon, dar și pe alți lideri ai PSRM, evită să critice guvernarea, cu excepția liderilor PL.

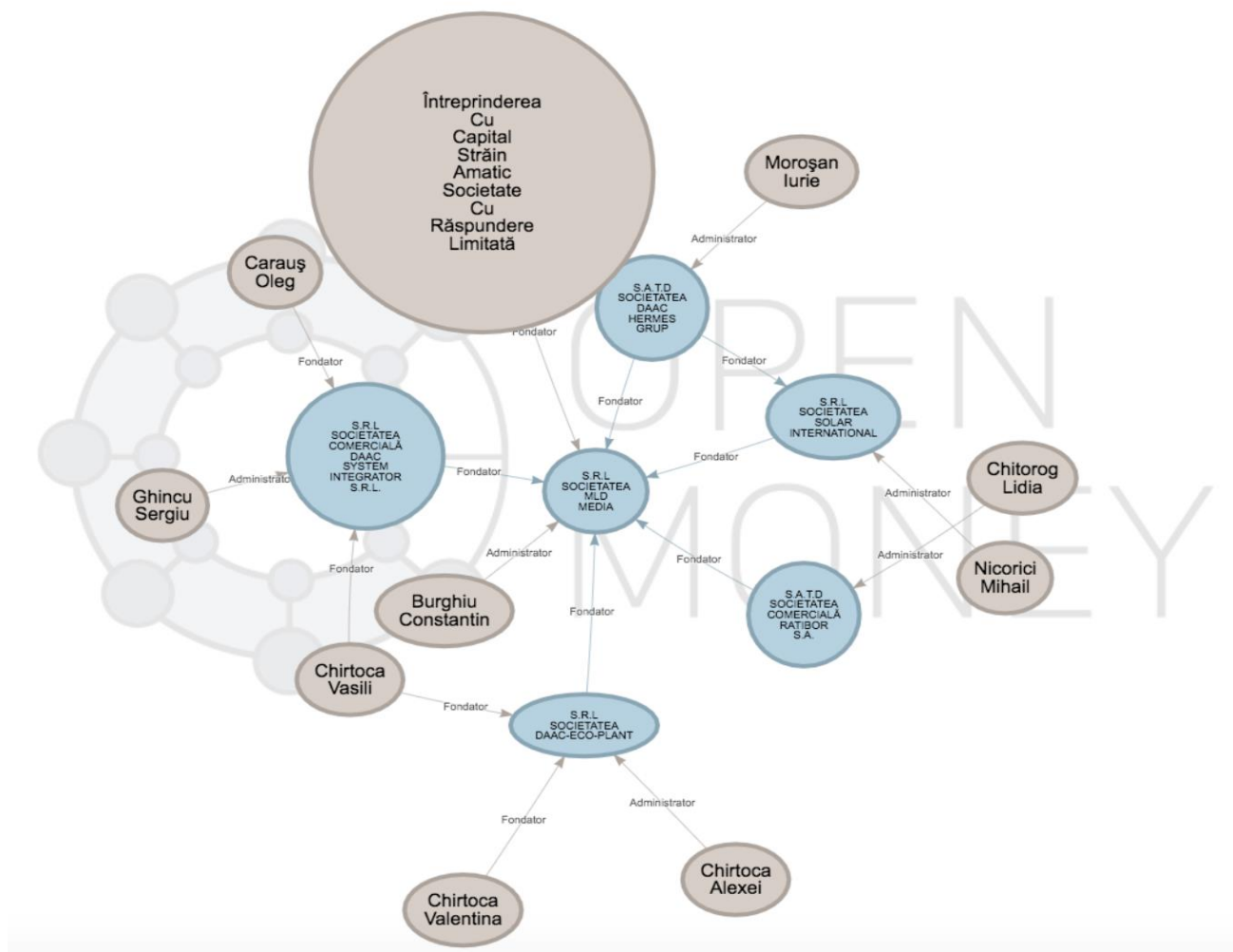
Portaluri pro-ruse și raportul Kroll

Margareta Țvic alături de Ilan Șor. Foto: Radio Orhei

Alte două instituții de presă **Novosti Moldova și Sputnik**, cu o politică editorială prorusă, îl promovează adesea pe Igor Dodon. De fapt, aceasta nu este singura afiliere între cele două pagini web. Domain-ul Novostimoldova.ru, portalul Agenției Novosti Moldova, a fost înregistrat de Naunet, o companie licențiată să ofere domain-uri .ru. Afacerea media aparține unui SRL cu același nume - Agenția de știri НОВОСТИ-МОЛДОВА, fiind administrată de Rita Țvic. Această companie a fost fondată de o altă firmă - Noutăți din Rusia SRL, întreprindere care, la rândul ei, este fondată și administrată de Rita Țvic. Soțul ei, Vladimir Novosadiuc, este șeful agenției Sputnik Moldova. Sputnik.md, site-ul instituției de presă care se prezintă drept o agenție de știri și radio și-a început activitatea în noiembrie 2014, fiind înregistrat de Agenția Internațională de Presă „Rossia Segodnea” de la Moscova. Instituția a fost fondată în 2013 prin decret prezidențial de președintele Federației Ruse, Vladimir Putin. Despre Sputnik presa din Vest titra că este agenția de propagandă a Kremlinului. Potrivit Raportului final privind monitorizarea mass-media în campania electorală pentru alegerile prezidențiale a API și CJI, portalul Sputnik.md a mediatizat campania electorală selectiv, în materialele publicate în primul tur al scrutinului fiind deseori ridiculizat și prezentat în context defavorizant candidatul Mihai Ghimpu. „În turul doi al scrutinului, Maia Sandu a fost frecvent defavorizată prin prezentarea în context negativ. Igor Dodon, dimpotrivă, a fost prezentat mai des în context pozitiv”, potrivit raportului. Cei doi soți au fost vizați în raportul Kroll, compania angajată de autoritățile Republicii Moldova să investigheze fraudele bancare. Potrivit documentului, Rita Țvic și

Vladimir Novasadiuc, ambii acționari la Unibank, au împrumutat de la firma Harrogate Consulting LLP câte 12 milioane de lei. Mai mult, presa a relatat că, în 2014, ambii au intermediat preluarea Euro TV și Alt TV de către primarul de la Orhei, omul de afaceri Ilan Șor. De fapt, Rita Țvic este fondatoarea Klassika Media SRL, firmă care a fondat Media Resurse SRL și Alternativ-TV SRL, cele care gestionează posturile de televiziune. Anterior, Rita Țvic a apărut alături de Ilan Șor, ținând discursuri publice în Orhei de Ziua Independenței.

Fondatorii firmei MLD Media SRL. Grafic: openmoney.md

Noi.md a fost fondat în septembrie 2010 de MLD Media SRL, companie cu activități declarate inclusiv în domeniile radio, TV și agenții de presă. Firma are șase acționari printre care companii controlate de omul de afaceri Vasile Chirtoca (*grafic*), consilier municipal din partea PCR și candidatul formațiunii pentru funcția de primar al Capitalei la localele din 2015. Jurnaliștii portalului [menționează](#) că articolele sunt publicate în două limbi, moldovenească și rusă, și că redacția ar pune accent pe materiale analitice. În același scop, în 2013 ar fi fost creat „Centrul Analitic Noi.md”, despre care nu este oferit însă niciun detaliu. Unul dintre materialele analitice din ianuarie 2016 a ajuns în atenția jurnaliștilor implicați în campania STOP FALS, care își propune să combată informațiile false și tendențioase. Articolul intitulat [„Curtea Constituțională examinează problema recunoașterii căsătoriilor unisex”](#) insinua că primul pas pe calea integrării europene va fi legalizarea căsătoriilor între persoanele de același sex.

Deși a mediatizat detaliat campania electorală pentru prezidențiale, abordând declarațiile tuturor candidaților, în turul doi de scrutin s-a remarcat favorizarea evidentă a lui Igor Dodon și defavorizarea Maiei Sandu, remarcă experții în raportul de monitorizare al API și CJI: „Astfel, în comentariile și alte articole de opinie, Maia Sandu a fost acuzată de „eșecurile” în reformele la Ministerul Educației, alte presupuse încălcări. Igor Dodon, dimpotrivă, a fost favorizat, preponderent prin publicarea declarațiilor de susținere a acestui candidat.”

Și **Gagauzinfo.md**, portal dedicat primordial reflectării evenimentelor din UTA Găgăuzia, l-a promovat pe Igor Dodon. „La prima etapă a monitorizării, portalul a reflectat alegerile naționale destul de anemic, ulterior s-a activizat. Campania a fost relectată selectiv, în turul doi al scrutinului – cu accent pe promovarea candidatului Igor Dodon”, potrivit raportului API și CJI. Gagauzinfo a fost fondat în anul 2008 de către Iusivmedia SRL, firmă licențiată în domeniul televiziunii și radiodifuziunii și condusă de Iulia Cîlcic. Disponibil în rusă și română, portalul este adesea citat de presa de la Chișinău.

Mitul despre cei 30.000 de sirieni: un pamflet preluat intenționat?

Captură: moldovandream.com. Textul a fost publicat pe 22 februarie cu aproape șapte luni înainte de alegeri

22 FEBRUARIE 2016 /

10.000 de sirieni vor sosi in Moldova

PN, Platforma DA și PSRM și-au pierdut o mare parte din susținători care veneau la mitingurile lor. În acest sens au hotărât să aducă refugiați din Siria care vor participa la următoarele proteste organizate în PMAN.

În preajma campaniei electorale, multe dintre site-urilor prezentate mai sus au mediatizat pe larg faptul că 30.000 de sirieni ar fi urmat să se stabilească în Republica Moldova în cazul în care Maia Sandu ar fi ajuns președintă. Primul portal care a scris despre acest lucru a fost site-ul de pamflete Moldovandream.com. Pamfletul a fost publicat pe 22 februarie 2016, la șapte zile de la înregistrarea acestui domain. Cu doar câteva zile înainte de primul tur, pe 24 octombrie, site-ul Guralumii.net a titrat: „Maia Sandu a promis europenilor că va accepta în Moldova 30.000 de imigranți sirieni”. La foarte scurt timp, informația a fost preluată de câteva site-uri, printre care Actualitati.md, Novostimoldova.ru, Puterea.info, InfoMoldova.net etc. Fiecare site a „împachetat” diferit informația. De exemplu, deși pe InfoMoldova.net nu găsim știri despre faptul că Maia Sandu ar fi bătut palma cu cancelarul german Angela Merkel ca să primească 30.000 de refugiați sirieni în Republica Moldova, pe 26 octombrie 2016 pe portal apare [o știre](#) în care este citat un editorial care ar fi fost publicat în ziarul Komsomolskaia Pravda, cu titlul „Maia Sandu nu se gândește la popor, ci mai degrabă la viitorul său politic, iar dacă acesta va necesita primirea a 30.000 de migranți, ea va face anume așa”. În știre nu este însă precizat nici numele autorului și nici nu se regăsește vreun link spre editorialul original. După ce au fost anunțate rezultatele primului tur, iar în cursă au rămas Igor Dodon și Maia Sandu, o organizație anonimă, „Fundatia Sirieni fără frontiere”, publică pe canalul său de YouTube un clip video în care trei studenți sirieni de la Universitatea de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițeanu” din Chișinău își manifestă sprijinul pentru Maia Sandu. Contul de YouTube a fost creat în ziua în care a fost publicat filmul. Acesta a fost preluat și mediatizat pe larg de zeci de site-uri printre care și Argumentul.info, Stirimd.net, Puterea.info, Actualitati.md, Replika.md etc, dar și de altele, în special cele proruse sau afiliate PSRM sau PD. Clipul a fost difuzat și în buletinul de știri de la Prime TV, deținut de Vlad Plahotniuc. Ulterior, Asociația Presei Independente [a calificat mediatizarea clipului drept o manipulare informațională în alegeri](#), astfel fiind legitimat un fals. Portalurile care au difuzat știri despre înțelegerea Maiei Sandu cu Angela Merkel nu au publicat dezmințiri.

„Opoziția”

La polul opus, se află **Jurnal.md** și **Independent.md**, portaluri care i-au promovat la prezidențiale pe liderii Partidului Platforma Demnitate și Adevăr și pe Maia Sandu. **Jurnal.md** face parte din holdingul Jurnal Trust Media, lansat în Republica Moldova în anul 2009 și finanțat de Victor Țopa, omul de afaceri refugiat în Germania după ce instanțele moldovenești l-au condamnat la ani grei de închisoare pentru fraudă. Din trust mai fac parte postul Jurnal TV, radio Jurnal FM, ziarele Jurnal de Chișinău, Economistul și Apropo Magazin. Businessmanul controlează trustul prin intermediul firmei germane Rheinsteine Media Management Germany GmbH, fondator al întreprinderii cu capital străin Jurnal de Chișinău Plus SRL, care în prezent figurează drept deținătoare a domain-ului Jurnal.md, potrivit registrelor oficiale. Portalul are o politică editorială anti-guvernamentală, aducând critici dure în adresa actualei guvernări și îndreptată împotriva omului de afaceri Vlad Plahotniuc. Acest fapt s-a remarcat inclusiv în cadrul campaniei electorale pentru alegerile prezidențiale. „Politica editorială a portalului Jurnal.md a fost orientată pe întreaga perioadă monitorizată spre defavorizarea candidaților guvernării, în rândul acestora fiind înscris și Igor Dodon. Portalul i-a defavorizat frecvent și pe suprafețe mari pe Marian Lupu și pe Igor Dodon, care au fost criticați și acuzați de ilegalități și de aflare sub influența politică și economică a lui Vladimir Plahotniuc, replica acestora de cele mai multe ori a lipsit. În contrast, Andrei Năstase, PPDA și Maia Sandu au fost intens promovați și favorizați editorial prin frecvența și numărul știrilor în context pozitiv”, concluzionează autorii Raportului de monitorizare a presei în campania electorală.

Domain-ul **Independent.md** a fost înregistrat în noiembrie 2013, Alex Cozer fiind cel care a lansat proiectul media. El este membru-fondator al Platformei Civice Demnitate și Adevăr și a ținut discursuri critice în timpul protestelor anti-guvernare. Portalul publică știri constant, multe conținând note critice la adresa exponenților PD, în frunte cu Vlad Plahotniuc, fiind numiți adesea „oligarhi”. Portalul a reflectat pe larg protestele organizate de Platforma DA. Acum, domain-ul aparține **Independent Press SRL**, firmă fondată de Alex Cozer și Nicolae Voicu. Jurnaliștii de la Independent.md precizează că vizitatorii site-ului sunt „oamenii care s-au săturat de titluri senzaționale, dar care duc spre un conținut ieftin”. „Suntem vizitați, în special, de persoane cu vârstă cuprinsă între 25 și 44 de ani, segment care reprezintă peste 60% din totalul celor ce accesează pagina”, potrivit lor.

Au dispărut ziarele, dar au rămas portalurile

Portalul **Ziarulnational.md** a fost lansat în aprilie 2013, avându-i în calitate de director și redactor-șef pe soții Vitalie Hadei și Raisa Lozinschi-Hadei. Publicația aparține **PP Ziarul Național SRL**, o companie care i-a avut inițial în calitate de fondatori pe Vitalie Hadei, Raisa Lozinschi-Hadei și Igor Cijov, care deținea pachetul majoritar de acțiuni. Cijov este cunoscut opiniei publice pentru faptul că a fost administrator al companiei Caravita SRL, despre care procurorii afirmă că ar fi fost implicată în dosarul spălării de bani de la Banca de Economii. Cijov a fost cercetat penal în cadrul acestui dosar, aflându-se mai mult timp în arest. Totuși Cijov a renunțat la acțiunile sale de la PP Ziarul Național SRL înainte de izbucnirea „scandalului penal”. Pachetul său de acțiuni a fost preluat de Olesea Busuioc-Dragoi, tot ea contabilă a companiei. Până în vara anului 2016, același SRL edita și publicația săptămânală tipărită Ziarul Național. Din cauza problemelor financiare, din iunie 2016, editarea ziarului pe suport de hârtie a fost sistată. Pe siteul Ziarulnational.md este publicată atât adresa instituției de presă, cât și echipa redacțională. Articolele și știrile originale publicate pe site sunt de regulă semnate de autori. Portalul de știri are o politică editorială critică la adresa actualei guvernări, poziție exprimată atât în știri, cât și în editorialele plasate pe site.

Potrivit raportului final de Monitorizare a mass-media în campania electorală pentru alegerile prezidențiale 2016, realizat de API și CJ: „Portalul Ziarulnational.md a mediatizat activ evenimentele de campanie electorală într-un număr mare de știri în care au fost prezentați majoritatea concurenților electorali. Igor Dodon și Marian Lupu au fost defavorizați editorial prin frecvența și numărul materialelor relevante care iau prezentat în context negativ. Maia Sandu, dimpotrivă, a fost favorizată editorial, în special în turul doi al scrutinului”.

Domain-ul **Evzmd.md** a fost creat în 2014 de Evz Online SRL, firmă fondată de Vlad-Cătălin Teodorescu și Evenimentul și Capital SRL. Singurul fondator al acestei companii este tot Vlad-Cătălin Teodorescu, el fiind redactorul-șef al publicației. Evzmd.md este site-ul ziarului Evenimentul Zilei, ediția din Republica

Moldova a publicației cu aceeași denumire din România. Ca și în cazul Ziarului Național, din cauza problemelor financiare, publicația nu mai apare în varianta tipărită, ci doar online. Decizia de a renunța la varianta tipărită a fost luată acum un an. Totuși, în perioada electorală, au apărut câteva numere, în mare parte cu publicitate electorală. Potrivit rapoartelor financiare ale lui Mihai Ghimpu, liderul PL, în campania electorală el a plătit firmei Evz Online SRL peste 400.000 de lei, iar Maia Sandu peste 100.000 de lei. Majoritatea articolelor publicate pe Evzmd.md sunt semnate. Publicația proromână este critică mai ales în raport cu politicienii PSRM, iar în articolele de opinie sunt adesea abordate problemele geopolitice.

Acum câțiva ani, de pe piață a dispărut și varianta tipărită a ziarului Adevărul Moldova, ediția locală a ziarului Adevărul din România. A rămas funcțional doar site-ul **Adevarul.md**, domain înregistrat de Adevărul Holding SRL. La fel ca și în cazul Evzmd.md, articolele de opinie la adresa lui Igor Dodon sunt critice. Adesea, autorii de la rubrica „Bloguri”, abordează problemele geopolitice, fiind criticate decizii luate de Kremlin.

Investigații jurnalistice și finanțări neclare

Whois Record for CMG.im

— Whois & Quick Stats

Registrant Org	Alexey Efanov is associated with ~2 other domains
Dates	Expires on 2021-12-15
IP Address	173.193.131.170 - 671 other sites hosted on this server
IP Location	 - Texas - Dallas - Chris Gaston
ASN	 AS36351 SOFTLAYER - SoftLayer Technologies Inc., US (registered Dec 12, 2005)
Whois History	4 records have been archived since 2016-12-15
Whois Server	whois.nic.im

— Website

Website Title	 Citadel Media Group LTD
Server Type	Apache
Response Code	200
SEO Score	70%
Terms	94 (Unique: 59, Linked: 6)

Crimemoldova.com este un portal apărut recent pe piață și se poziționează drept sursă informațională care scrie despre cele mai importante evenimente legate de criminalitatea din Republica Moldova. „Scopul proiectului este dezvăluirea corupției în rândul funcționarilor publici, precum și a crimei organizate, cu legături extinse în agențiile guvernamentale”, se arată la rubrica „Despre proiect”. Domeniul crimemoldova.com, cu adresă IP în statul Arizona, SUA, a fost înregistrat în iunie 2012 de Internet Domain Service BS Corp, un alt serviciu care asigură anonimitatea proprietarilor reali. Totuși, de pe site aflăm că acesta ar fi deținut de off-shore-ul Citadel Media Group LTD, firmă care și-ar avea sediul în Hong Kong, China. Potrivit site-ului oficial al companiei, cmg.im, pe lângă proiectul Crime Moldova, ea mai deține portalurile crimerussia.com, fondat în 2009, și russiangate.com, fondat în 2016, ambele inaccesibile. În calitate de registrator al domeniului cmg.im figurează Alexei Efanov, despre care însă nu sunt disponibile alte detalii. Redactor-șef al crimemoldova.com figurează Alexei Păduraru sau Alex Workenshtein, nume afișat atât pe [pagina sa de Facebook](#), cât și în adresa de e-mail menționată în anunțurile de angajare a jurnaliștilor, promovate intens pe diferite portaluri de angajări la mijlocul anului trecut. Într-o încercare anterioară de a afla mai multe detalii despre o potențială angajare, o membră a echipei ne-a spus că proiectul este finanțat de „cineva din Rusia”: „Nu va fi un proiect comercial, fără politică editorială. Nu apărăm pe nimeni și nici nu îngropăm pe nimeni.” Crimemoldova.md a publicat mai multe anchete jurnalistice care vizează funcționari, demnitari, procurori sau judecători și schemele în care aceștia sunt ori au fost implicați. Cele mai multe dintre texte nu sunt semnate, în timp ce cele câteva editoriale critice la adresa președintelui Igor Dodon, a Partidului Democrat sau Partidului Liberal sunt

semnate de Sandu Spînu. La rubrica „Dosar” se conține o modestă bază de date cu persoane, întreprinderi și firme vizate în investigațiile jurnalistice.

Periodic, anchete jurnalistice în format video realizează și portalul **Basarabia.md**, domain înregistrat în 2013 de Bas-Media SRL, companie fondată de Vladimir Bagaev. Adresa juridică a companiei este într-un apartament înregistrat la fel pe numele lui Vladimir Bagaev din sectorul Botanica. Cristel Grigori, candidat la funcția de consilier în Consiliul municipal Chișinău din partea Blocului electoral „Lista Poporului”, condus de Victor Șelin, figura la alegerile locale 2015 drept jurist al Bas-Media SRL. Pe lângă „Investigații”, portalul a dezvoltat mai multe rubrici: „Analize”, „Economie”, „Actualitate”, „Infrațuni”, „Sport”, „Politică”, „Monden”. Deși, autorii care publică articole de opinie la rubrica „Blog” par să împărtășească diferite puncte de vedere, domină totuși viziunile prorus.

Captură: deschide.md

Portalul

Deschide.md este vizibil, în ultima perioadă, mai ales pentru informațiile „exclusive” pe care le publică. De regulă, acestea par a fi scurgeri din diverse anchete desfășurate de Procuratură, iar unele dintre ele vizează oponenții actualei guvernări. Domain-ul a fost înregistrat acum patru ani de Open SRL, firmă fondată de jurnalistul Sorin Bucătaru, anterior angajat al Prime TV, Jurnal TV, Pro TV București. Soția lui, Victoria Bucătaru, este administratoarea Radio Media Group Inc, fondată de Vladimir Plahotniuc, companie care gestionează posturile de radio din trustul președintelui PD. Și Deschide.md are rubrica „Investigații”, una din anchete din patru episoade relatând despre schemele de spălare de bani pe care le-ar fi folosit de omul de afaceri Veaceslav Platon și Constantin Popușoi, administrator al unor afaceri cu petrol din Republica Moldova. Investigația este semnată cu numele portalului „Deschide Știrea”. Raportul final de monitorizare a mass-media în campania electorală al API și CJI, constată că principalii concurenți electorali au fost prezentați în contexte diferite, deseori neutru, dar și în context negativ sau pozitiv. La rubrica „Interviuri”, echipa Deschide.md a publicat în ultima perioadă mai multe interviuri cu exponenți ai PD, printre aceștia Ruxandra Glavan, ministra Sănătății, Vasile Botnari, șef la Moldovagaz, Andrian Candu, președintele Parlamentului. La sfârșitul lunii ianuarie, Deschide.md a publicat un interviu și cu Vlad Plahotniuc, președintele PD, care, de altfel, este selectiv atunci când decide să ofere interviuri și nu le acordă oricui. Anterior, în mai 2016, liderul PD a mai oferit acestui portal un interviu.

Site-urile administrate de foști membri ai echipei lui Vlad Filat

La scurt timp după ce a oferit un interviu portalului Deschide.md, [Vlad Plahotniuc a acordat în februarie 2017 un interviu și portalului Tribuna.md](#). Un alt interviu cu liderul PD a fost publicat pe acest site [în octombrie 2016](#). Portalurile **Tribuna.md** și **Curentul.md** au fost fondate de compania

Poliexpert SRL, care aparține jurnaliștilor Lilia Gurez și Igor Volnițchi. Primul site a fost lansat în 2011, iar al doilea – în 2014. Igor Volnițchi a fost purtător de cuvânt al fostului premier Vlad Filat, iar Lilia Gurez a ocupat funcția de șefă a Serviciului de presă al Executivului. Pe site-urile ambelor portaluri pot fi găsite informații despre proprietari, adresă, numere de telefon ale instituțiilor media. De asemenea, articolele publicate pe site sunt de regulă semnate de autori. Portalurile Tribuna.md și Curentul.md nu afișează o afiliere politică. Tribuna.md este un portal dedicat în exclusivitate subiectelor politice, iar Curentul este un site generalist. Aici pot fi găsite informații din diverse domenii: politică, economie, cultură, știință, social, sport etc. La rubrica „Interviu” de pe portalul Tribuna.md sunt publicate interviuri cu principalii actori politici din Republica Moldova. De asemenea, pe portalul Tribuna.md există două rubrici de opinie: „Editorial”, principalul editorialist al portalului este Igor Volnițchi, și „Comentariu”, unde textele sunt semnate de Dumitru Spătaru. Comentariile și editorialele conțin, în general, critici la adresa tuturor actorilor politici. În campania electorală pentru alegerile prezidențiale, cele două portaluri s-au străduit să reflecteze obiectiv și echidistant acțiunile celor doi candidați principali. Totuși, știrile despre Igor Dodon au prevalat.

Portaluri cu știri dintr-o singură sursă în campania electorală, dar cu o politică editorială relativ echilibrată

Unimedia.info fast lansat în anul 2005 de către Dumitru Ciorici, Tudor Darie și frații Vasile și Sergiu Gălușcă, toți patru asociați în firma Interact Media SRL și New Media Grup SRL. A devenit popular în special după protestele din aprilie 2009, când a relatat despre evenimentele în regim live non-stop, fiind unul dintre cele mai citite site-uri de știri din Republica Moldova timp de mai mulți ani. În decembrie 2009, postul de televiziune Publika TV, condus la acea vreme de Dumitru Țira, și-a anunțat intenția de a prelua pachetul majoritar al firmei care administrează Unimedia. Parteneriatul Unimedia-Publika TV n-a durat mult însă, **fiind desfăcut trei ani mai târziu în judecată**. La sfârșitul anului 2014, portalul de știri a fost vândut companiei Miraza SRL care aparține jurnalistului Cristian Jordan. Mai multe voci susțineau atunci că, în realitate, site-ul a trecut sub controlul fostului prim-ministru Vlad Filat, fapt negat de noii proprietari. Unimedia.info oferă în mare parte conținut jurnalistic neutru și echilibrat, fapt remarcat inclusiv în campania electorală pentru alegerea șefului statului, pe care echipa portalului a mediatizat-o activ.

Potrivit Raportului de monitorizare a mass-media în campania pentru prezidențiale, principalii concurenți electorali au fost prezentați în contexte diferite și relativ echilibrat, cu unele excepții. Prin frecvența și numărul știrilor relevante, în turul doi al scrutinului, **Unimedia.info** a favorizat-o editorial pe candidata Maia Sandu și l-a defavorizat pe candidatul Igor Dodon. Concluzii similare au notat experții media și despre portalurile de știri **Agora.md, Realitatea.md și Newsmaker.md**, principalele subiecte de campanie fiind acoperite „fără preferințe editoriale evidente”. Autorii remarcă însă că inclusiv aceste portaluri au publicat multe știri documentate dintr-o singură sursă, în unele cazuri fiind vorba despre acuzațiile unor concurenți electorali sau reprezentanți ai partidelor în adresa altora. Acuzațiile nu au fost echilibrate cu replicile celor vizați, fapt care a viciat puternic echilibrul și echidistanța știrilor.

Agora.md a fost lansat pe piață în februarie 2014 de foștii proprietari ai portalului Unimedia.info. Tot ei mai dețin site-ul Ea.md, dedicat femeilor. Deși s-a poziționat inițial drept un site de știri economice, astăzi portalul acoperă inclusiv domeniul politic, precum și cel social, externe, lifestyle etc. Jurnaliștii de la Agora.md pun accent pe conținut multimedia și emisiuni realizate în propriul studiu.

Newsmaker.md este un portal de limbă rusă fondat tot în 2014 de Vladimir Soloviov, jurnalist și redactor-șef, fost corespondent special al publicației Komersant de la Moscova, apoi director al publicației online Komersant Moldova. Portalul kommersant.md s-a închis la 1 august 2014, echipa invocând dificultăți financiare care nu țin de redacție. Actualul proiect este finanțat în cadrul programului SUA de susținere a mass-media independente din Republica Moldova, dar și din alte fonduri străine.

Realitatea.md a apărut tot în anul 2014, atunci când Dumitru Țira, fostul director al canalului Publika TV a lansat pe piața Republicii Moldova grupul de presă online „Realitatea”, din care mai fac parte canalul Realitatea TV și site-urile bani.md, golos.md, kankan.md, topmedia.md și știreata.md. Țira administrează realitatea.md prin firma HB Media SRL. Maia Visterniceanu, fostă redactoră-șefă al paginii web, a fost colegă cu Țira și la Publika, unde a activat la portalul publika.md

(http://www.realitatea.md/dumitru-tira-lanseaza-realitatea-tv-in-republica-moldova_2422.html)